Arhivele Bistriței

Anul I, Fascicula 4

Cu gândul la George Coșbuc

G. Coşbuc, văzut de *Iser*

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ

ARHIVELE BISTRIŢEI

ANUL I, FASCICULA 4

CU GÂNDUL LA GEORGE COȘBUC

Seria: ***Istorie – Societate – Cultură***

Tipărită cu sprijinul
Bibliotecii Județene „George Coșbuc”,
Bistrița-Năsăud

O parte din materialele publicate în fasciculă au fost prezentate cu ocazia manifestărilor prilejuite de aniversarea a 150 de ani de la nașterea poetului George Coșbuc
Bistrița, 15-20 septembrie 2016

CU GÂNDUL
LA GEORGE COȘBUC

COORDONATOR:
MIRCEA GELU BUTA

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ
2016

Referenţi ştiinţifici:

Adrian Onofreiu, doctor în Istorie;
Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale
Lucian Vaida, doctor în Istorie;
Muzeul Grăniceresc Năsăudean, Năsăud

ISBN 978-606-37-0110-8

© 2016 Coordonatorul volumului. Toate drepturile rezervate. Reproducerea integrală sau parțială a textului, prin orice mijloace, fără acordul coordonatorului, este interzisă şi se pedepseşte conform legii.

Redactare: Camelia-Ionela Strungari

Tehnoredactare computerizată: Cristian-Marius Nuna

Universitatea Babeş-Bolyai
Presa Universitară Clujeană
Director: Codruţa Săcelean
Str. Hasdeu, nr. 51
400371 Cluj-Napoca, România
Tel./fax: (+40)-264-597.401
E-mail: editura@editura.ubbcluj.ro
http://www.editura.ubbcluj.ro/

Amintindu-ne de George Coşbuc

MIRCEA GELU BUTA

Admiraţia spontană, fără rezerve şi generală, de care s-a bucurat poetul George Coşbuc, se datorează nu numai virtuozităţii deosebite a versurilor sale, ci şi notei distincte de ardelean, pe care şi-a păstrat-o toată viaţa şi care-i şedea bine. A răsărit deodată, fără să-l ştie nimeni, fără să facă ucenicia cafenelelor şi bisericuţelor bucureştene, aducând lumii sănătatea lui voioasă. Profundul psiholog şi cunoscător al sufletelor Alexandru Vlahuţă notează:

> „*... Cunoaşte bine literatura germană şi nu poate suferi pe cea franţuzească: acesta poate-i singurul semn după care ai mai bănui că-i ardelean. E unul din cei mai talentaţi poeţi pe cari îi avem azi şi, ceea ce e rar la noi, Coşbuc are în poezie un stil al lui particular: adesea versurile lui, prin claritatea şi structura lor neobicinuită, te surprind ca o scăpare de lumină neaşteptată. Nimic silit, nimic chinuit, nimic fals în frumoasele şi curgătoarele lui poezii*"[1].

În jurul anului 1900, devenise vestită Terasa Oteteleşeanu din Bucureşti, cu „Academia ei literară", formată din poeţi, dramaturgi, nuvelişti, la care se adăugau pictori, muzicieni şi actori. Aceştia îşi aveau locurile, mesele şi scaunele lor. Când Coşbuc veni pentru prima dată la terasă şi voi să se aşeze la o masă, chelnerul îl apostrofă: „*Vă rog, locul acesta este ocupat! Dar văd că nu este nimeni, zise poetul. Aşa e, dar masa aceasta la care servesc eu e rezervată... E masa scriitorilor şi a poeţilor, se lămuri chelnerul. Cerându-şi scuze, Coşbuc se îndepărtă zâmbind...*". Datorăm acestei perioade un expresiv portret

[1] Alexandru Vlahuţă, *Versuri şi proză,* Antologie, Prefaţă, Tabel Cronologic şi Bibliografie de dr. Virgiliu Ene, Editura Eminescu, 1981.

al poetului, creionat de pictorul Iosif Iser, comentat de Petre Locusteanu, în volumul intitulat „Figuri contemporane”:

> „*Ochii lui mici, care clipesc șiret, aici scânteiază de inteligență, aici te învăluie în bunătate luminoasă – sunt oglinda limpede a naivității infinite, ce se desprinde din viața și opera marelui poet. O fată mare. Care parcă mereu e gata să roșească de orice aude, dar care adesea, în naivitatea ei copilărească, scapă tot firul să roșească la glumele cele mai picante. George Coșbuc sau «badea Gheorghe», cum îi mai zic prietenii mulți care îl iubesc, apare sfios în vorba lui discretă și oarecum ferită, în toate mișcările și în toată purtarea lui de om care, de câte ori iese din casă, face impresia că, atunci când calcă întâia oară în lume, ca o întrupare, aparent bărbătească, a tuturor fetelor și frumoase, și naive, și rușionase, pe care le-a cântat cu atâta înaltă înțelegere a sufletului românesc de la țară, în baladele și idilele sale*”[2].

În fiecare seară, printre scriitorii şi artiştii plastici veniţi la obişnuita întrunire de la terasă era prezentă şi Violeta, „*o admiratoare a scrisului*”, o fată tânără şi frumoasă, „*vivandieră a clanului, muză şi prietenă*”, care „*nu era una din «necredincioasele boeme», fiindcă cu statornicie, apărând «visul», ea a rămas credincioasă terasei*”[3]. Pe foaia de gardă a volumului „Balade și idile”, George Coșbuc îi va dedica următoarele versuri:

> „*Fetele care au album / Fug după poeți pe drum / Dau prin apă, dau prin foc / Și-i gonesc din loc în loc. / Peste văi, peste răzoare, / Peste câmpuri și ponoare / Pân-ce-i prind, de le scriu, bieții / Vezi, așa pățesc poeții, / În orice loc se duc. /O spun eu, George Coșbuc*”[4].

În preajma izbucnirii Primului Război Mondial, încă profund marcat de moartea fiului său, George Coșbuc, fiind invitat de mai

---

[2] C. Săteanu, *Mușchetarii literaturii române moderne*, Iași, Institutul Presa Bună, 1939, pp. 107–108.

[3] Mioara Ioniță, „Cafenele de altădată. Terasa Oteteleşeanu*”,* în „Magazin istoric”, octombrie 2003, pp. 38–41.

[4] George Coșbuc „Pe un album”, în *Ibidem*.

tânărul publicist Onisifor Ghibu să colaboreze la revista „Tribuna", „singura publicație ardelenească din București", dă următorul răspuns:

„*Nu pot, măi, războiul ăsta o să fie ceva cumplit! Nu că mi-ar fi frică de unguri! Ungurii au gură mare, dar dacă ar fi să ne batem cu ei, i-am răpune într-o săptămână. Dar ei sunt aliați cu nemții, măi, și neamțu e dracu și jumătate. Cu ăla nu te poți pune. Cum să mă amestec eu în război, când am în satul meu frați și nepoți și alte rudenii care, dacă m-aș amesteca eu în vâlvătaia asta, ar fi cu toții arestați și împușcați. Ș-apoi, nu vezi tu ce se întâmplă în țară? Că voi, probabil, nu cunoașteți țara. Numai cu idealism alergați cu toții. Țara are păcate multe, măi, e plină de spioni nemți și ruși, care aruncă milioane de mărci și de ruble, să cumpere conștiințe românești. Acum, nu demult, a fost la mine cumnatul meu, Sfetea, librarul, care mi-a spus: «Măi, Gheorghe, a fost la mine un matador neamț, care umblă pe la noi prin țară cu felurite scopuri și mi-a spus următorul lucru: Știu că ești cumnat cu Coșbuc. Noi vrem să-l câștigăm pe cumnatul dumnitale pentru vederile noastre și te rugăm pe dumneata să insiști pe lângă el să scrie o broșură în favoarea noastră, în legătură cu războiul. Noi ne cunoaștem datoria și-i vom da o sumă importantă pentru acea lucrare. Așa a spus neamțul. Am venit să-ți spun convorbirea cu el, știu că tu n-ai să faci blăstămăția asta». Așa mi-a spus Sfetea! Cum să fac eu o astfel de blăstămăție? Nu pot să fac așa ceva. Și i-am spus lui Sfetea: Spune-i că niciodată Coșbuc nu va fi în stare de un astfel de lucru*". Coșbuc a rămas câteva clipe pe gânduri, apoi izbucni: „*Asta-i dată dracului! se ridică Ardealul ca un vulcan. O să iasă un lucru mare. Dacă e treabă așa, vin și eu!*"...

După intrarea țării în război, la solicitarea lui I. C. Duca, Coșbuc intră în colectivul de redacție al „Gazetei Ostașilor", în care va publica următoarea strofă:

„*Dați tot înainte, români! / Să nu se răsfire nici unul! / Și nimeni să n-aibă în minte / Decât să urmeze-nainte / Cărarea ce-o fulgeră tunul / Și sfânta sa pușcă din mâni / Dați tot înainte, români!*".

Versuri puține și simple, dar care trădau inima mare a patriotului ardelean, care se încadrase în lupta pentru întregirea țării[5].

Fermecătoarea naivitate și modestia nu l-au părăsit pe Coșbuc toată viața. În ultimii ani, avea obiceiul să se plimbe în grădina Cișmigiu, printre platanii mari, care-și scuturau frunzele uscate pe pălăria lui cu boruri largi, fără să-l tulbure din visuri. Când poetul George Topârceanu l-a revăzut pentru ultima oară, „*badea Gheorghe era aproape bătrân, cu trupul împuținat de vreme. Barbișonul îi încărunțise. Dar sub fruntea-i înaltă, pe fața ostenită, între pleoapele palide, ochii lui negri și tineri scăpărau de viață intensă*". La berărie le-a vorbit celor prezenți de Virgiliu, iar în drum spre casă a comentat cu erudiție câteva stanțe obscure din „Divina comedie...".

***

Un emoționant prilej de evocări pioase, de reeditări solide și dezbateri critice, toate petrecute la Bistrița, în inima „ținutului unde a crescut Coșbuc", în luna septembrie 2016, când s-au împlinit 150 de ani de la nașterea sa. La invitația autorităților județului, au fost prezenți oameni de aleasă cultură, precum ÎPS Andrei Andreicuț, PS Varlaam Ploieșteanul, academicienii Nicolae Manolescu și Ioan-Aurel Pop, criticii și scriitorii Alex. Ștefănescu, Irina Petraș, Daniel Cristea-Enache, Gabriel Dimisianu, Mihai Zamfir, Gabriel Chifu, Răzvan Voncu, Sorin Lavric, Simona Vasilache, Aurel Rău ș.a.

Amfitrionul manifestărilor, părintele Ioan Pintea, Directorul Bibliotecii Județene „George Coșbuc", pe care-l felicităm pentru strădanie, le mărturisea în acele zile oaspeților:

> „*George Coșbuc este foarte important pentru Bistrița-Năsăud, este important și Liviu Rebreanu, este important și Andrei Mureșanu. Acești trei bistrițeni geniali – unul a schimbat mecanismele poeziei după Eminescu, altul – ctitorul romanului românesc modern și unul a dat versurile «Imnului Național». După poezia lui Eminescu,*

[5] Onisifor Ghibu, *Oameni între oameni*, Ed. Eminescu, București, 1990, pp. 191–198.

Coșbuc aduce teme de bucurie, veselie, idilă, dintr-o dată poezia românească se schimbă. Noi, bistrițenii, suntem foarte mândri și ne străduim să păstrăm memoria acestor mari personalități, este mare lucru să păstrezi memoria acestor valori, să nu uităm de opera și viața lor"[6].

[6] Cristiana Sabău, „Ioan Pintea: Îl facem viu pe Coșbuc, îl sărbătorim așa cum se cuvine", în „Timp Online", 14 septembrie 2016.

Tradiția actualității

IOAN PINTEA*

Demersurile critice, personalitățile importante ale criticii literare românești, școala, manualele școlare și o anumită „evlavie" populară, resuscitată la aniversări și comemorări, l-au menținut pe Coșbuc în actualitate. Până în ziua de azi, un mare număr de critici literari, și nu numai, printre ei se află la loc de frunte poeți (Ion Pillat, Octavian Goga) și prozatori (Liviu Rebreanu, în primul rând), dar și câțiva foarte mari eseiști, au susținut prin textele pe care le-au scris valoarea operei coșbuciene și au circumscris locul inconfundabil pe care George Coșbuc îl ocupă între clasicii literaturii române. (Înțelegem termenul de clasic în accepțiunea pe care o dă acestuia G. Călinescu în *Sensul clasicismului* și Nicolae Manolescu în *Clasicii și literatura națională*). E adevărat că școala l-a banalizat, l-a osificat, l-a clișeizat de cele mai multe ori pe Coșbuc, dar e la fel de adevărat că tot școala, cu lecțiile ei strict și precis didactice, cu serbările școlare, cu momentele festive, cu declamațiile specifice, l-a fixat ca reper în mintea și sufletul multor generații de cititori. Gândindu-mă la ce se întâmplă astăzi cu numele mari din literatura română, inclusiv cu Coșbuc, vis-a-vis de manualele școlare, de școală în general, mai că îmi vine să laud școala de altădată și să regret capitolele ample, cuprinzătoare, chiar infuzate cu nu puțină ideologie, despre clasici din trecutul apropiat.

Apropó de declamație, trebuie să știm că George Coșbuc prețuia acest mod de a face publicitate poeziei. În 1883, anul în care apare la București *Balade și idile*, el îi scrie fratelui său, Aurel, militar în

* Ioan Pintea, preot; Directorul Bibliotecii Județene „George Coșbuc" Bistrița-Năsăud, e-mail: *ioanpintea2002@yahoo.com*

garnizoana Bistrița: „*… zilele acestea o să-mi apară un volum de poesii. O să ți le trimit și ție – vro două volume – și să le citești cu ortacii tăi prin cazarmă … O să-ți însemn pe volumul meu poeziile care s-ar putea recita – poți recomanda atunci de acolo pentru declamatori*".

Într-adevăr, Coșbuc a fost și este încă, probabil, un autor iubit și declamat de elevi, profesori, publicul larg. Prin aceste declamații, recitări, a rămas în conștiința celor mulți. Eu însumi, în copilăria mea, în satul meu, un sat despărțit doar de un deal de Hordoul poetului, pentru prima dată *l-am auzit* rostit, cântat și declamat pe Coșbuc și, de-abia pe urmă, mai târziu, l-am citit. Oamenii de pe Someș, din părțile Bistriței și Năsăudului, îi declamă și astăzi, *din auzite*, versurile și cred că în această zonă nu e om care să nu știe măcar un vers din *Balade și idile,* din *Fire de tort,* din *Cântece de vitejie.* Unii, care l-au citit și recitit, cred că pot să declame câteva strofe, dacă nu chiar poezii întregi, chiar din *Ziarul unui pierde vară.*

Am putea spune că spiritul critic, școala și un tip special de *empatie populară* îl fac pe Coșbuc să fie un poet popular, un scriitor, ca și Creangă, care poate fi înțeles aproape de oricine, interpretat în nenumărate moduri de criticii specialiști și admirat necondiționat de cei nespecialiști (N. Steinhardt, de pildă).

Critica literară a avut față de opera lui George Coșbuc, de cele mai multe ori, în contrast vădit cu manualul școlar, poziții și interpretări inedite. Aceasta a făcut ca autorul și opera, la momente de cumpănă (aprecieri exagerate gen Dobrogeanu Gherea sau cantonarea în lectura strictă de manual) să iasă bine și chiar să aibă, grație unor critici, eseiști, gen Vladimir Streinu, Nicolae Manolescu, Ion Negoițescu, Petru Poantă, Gheorghe Grigurcu, Mihai Zamfir, Andrei Bodiu, șansa de a redeveni un poet proaspăt, aproape nou, cu câteva bune arierplanuri pentru poezia modernă, contemporană. Chiar și Mircea Zaciu ar trebui amintit. El s-a pronunțat într-un text scurt, dar extrem de convingător (un atac dur la adresa reeditării cărții lui Octav Suluțiu) despre un anume simț critic cu care ar trebui abordată posteritatea lui Coșbuc. Era mai mult

o atitudine. Un mesaj sentențios, un semnal absolut necesar pentru readucerea, plasarea lui Coșbuc în actualitate.

Eu unul l-am înțeles pe Coșbuc prin mijlocirea acestor autori, a acestor critici. Lor, spiritului lor critic, școlii și acelei „evlavii" populare pe care o precizam la început, le datorez un alt fel de lectură, un alt mod de a înțelege poezia lui Coșbuc. Ei, criticii literari, m-au făcut să pricep, chiar dacă nu o arată direct, că poezia coșbuciană nu stă numai în capodoperele arhicunoscute, poemele epice de mare întindere, ci ea se ascunde și în poemele scurte, de mică întindere, chiar și în stihurile vădit ocazionale. În acest sens, mi-am făcut antologia mea proprie, în care am introdus multe din poemele de prim raft ale creației coșbuciene, dar am inclus și poezii mai puțin știute, mult mai puțin declamate, poezii în care poate fi întrezărită a anumită strategie cu rol de subtilitate poetică.

E uimitor cum acest poet (dublat de un mare traducător) reușește să intereseze și să retrezească aproape întotdeauna, mai ales în momente de criză, de restriște și de uitare (precum cele de astăzi), vocile critice de prim plan din critica românească și acestea să vibreze pur și simplu prin noi lecturi, noi analize. E destul să repet patru nume: Nicolae Manolescu, cu capitolul despre Coșbuc din *Istoria critică a literaturii române*, Mihai Zamfir, cu remarcabilul său eseu *George Coșbuc, nostalgia clasicismului* din *Scurtă istorie. Panorama alternativă a literaturii române,* Gheorghe Grigurcu, cu *Coșbuc, un Homo Festus*, o excelentă radiografie a festivului, a sărbătorescului în poezia coșbuciană, și Andrei Bodiu, cu volumul *George Coșbuc, Monografie, antologie, receptare critică*.

Când spun toate aceastea, mă bazez pe faptul că există, deja, în critica literară românească și, în mod special, în conștiința populară românească, o tradiție în a-l face mereu actual pe Coșbuc. Metodele sunt, deopotrivă, vechi și noi. Cum vechi și nou e însuși Coșbuc, de fapt.

„Coșbuc 150”...

NICOLAE MANOLESCU*

– Bună ziua și bine ați venit! Mulțumesc autorităților pentru invitație. Desigur, vom vorbi despre Coșbuc; vom face un număr pe această tematică în Revista „România literară” de săptămâna viitoare. Acum, vrând-nevrând, ne întoarcem la „România literară”, că de aceea am venit aici. Vreau să vă spun că am fost foarte impresionat de Biblioteca Județeană „George Coșbuc” Bistrița-Năsăud, pe care am vizitat-o de dimineață pe îndelete, împreună cu Alex. Ștefănescu și mi s-a părut un lucru extraordinar. De obicei, bibliotecile dispar, ca și librăriile. Sunt multe orașe în care acestea nu mai există. La Pitești, de exemplu, nu mai este nici o librărie, ca și cum nici n-ar fi fost. La Câmpulung, la doi pași, e una singură, care este pe jumătate papetărie și care vinde cărți printre tot felul de păpuși.

Eu continui să cred că este greșit faptul că nu se citește, iar ideea vine, în primul rând, de la niște sinucigași, care se numesc editori. Stai câteodată și-i asculți pe aceștia. Vai de capul nostru! Nu mai putem să publicăm, suntem depășiți, cartea nu se vinde, lumea nu citește și toate acestea ca să nu plătească Uniunii Scriitorilor taxa de timbru. Ne ducem la un târg de carte și descoperim sute, mii, zeci de mii de titluri, pe noi ne interesează cele literare. A, nu, astea sunt sălbatice, nu le-am publicat noi, noi nu știm!...

Revista „Forbes” a publicat acum o săptămână un material cu profitul editurilor din anul 2014 și până acum. Am făcut și eu o socoteală,

* Nicolae Manolescu, critic și istoric literar, cronicar literar și profesor universitar, membru titular al Academiei Române; Directorul general al Revistei „România literară”; e-mail: *romania_literara@yahoo.com*

pe care am învățat-o de la Varujan Vosganian, prim-vicepreședintele Uniunii Scriitorilor din România, dar și finanțist, și am constatat că noi suntem într-o pagubă imensă, de miliarde de lei. S-a publicat mult mai mult decât s-a declarat și când vine vorba de ceea ce declari, e simplu și până la urmă, se află. Dacă noi pierdem miliarde, trezoreria statului pierde sute de miliarde. Am vorbit cu trei miniștri de finanțe și le-am spus: „Atenție, fraudă fiscală!". Nu i-a interesat, probabil pentru că nu erau banii lor. Așa că povestea aceasta, că nu se citește, eu nu prea o cred.

Văd că aici este o sală de lectură, care e plină. Acum, nu veți fi dumneavoastră, bistrițenii, mai cu moț, presupun că de aceea e o sală de lectură, să citești, scoți cărți și citești. Dacă pleci de la ideea că nu se citește, nu vei scoate cărți, desființezi librăriile și închizi bibliotecile sau le transformi în nu știu ce. Spun asta pentru că noi, cei de aici, suntem legați de cultura scrisului. Scrisul pe hârtie. Eu nu știu să citesc pe dispozitive electronice... Poate colegii mei mai tineri, mă rog, o pot face pe tablete, pe telefoane mobile... Eu nu pot să citesc așa... Mă și văd citind „Război și pace" pe un telefon mobil. Vă dați seama? Eu nu pot să fac așa ceva, dar caut să îi înțeleg pe ei. Am o fată de 14 ani, care tot timpul are în mână telefonul mobil sau tableta. La vârsta aceasta, încerc să înțeleg de ce nu se poate despărți de aceste instrumente.

Aveți acum în față și echipa de redactori ai „României literare" și pe Gabriel Dimisianu, care deocamdată nu mai vrea să fie decât consultant. Participă la facerea revistei, dar e cel mai vechi dintre noi. A fost întâi la „Gazeta literară" și pe urmă la „România literară" începând din anul 1958. Într-un fel, eu sunt mai vechi decât el, dar sunt mai vechi ca autor refuzat. În anul 1954, după ce a apărut „Gazeta literară" în primăvară, toamna eram în liceu la Sibiu și am trimis un ciclu de poeme. Am primit o scrisoare de la Eugen Jebeleanu, care era șeful secției de poezie, care mi-a zis: „Mai întâi învață la școală și după aceea scrie poezii". Și nu m-a publicat. De aceea, sunt unul dintre cei mai vechi refuzați la „România literară".

Colegii Mihai Zamfir, Daniel Cristea-Enache, Alex. Ştefănescu – care a fost şi el la „România literară” multă vreme, iar la un moment dat şi-a luat câmpii, s-a săturat de noi, iar după aceea s-a întors aşa, spăşit, dar s-a întors – sunt colaboratori permanenţi, oameni care vin în fiecare săptămână când facem numărul, iar ceilalţi suntem chiar cei care trudim. Lipseşte Marina Constantinescu de la pagina de Arte. Deci îi aveţi pe Gabriel Chifu, care este director, pe Răzvan Voncu, care este redactor-şef, Sorin Lavric, Simona Vasilache şi, cu voia dumneavoastră, ultimul pe listă, Nicolae Manolescu. Toţi sunt relativ noi la revistă, să zicem aşa, relativ tineri. Cu excepţia lui Dimisianu şi a lui Ştefănescu, care a plecat mai demult, sunt oameni tineri, nici nu vreau să mă uit la ei. Sunt relativ tineri, vechea gardă suntem noi...

Prin anii ’70 am mai fost odată la revistă împreună cu Gabriel Dimisianu şi cu Ion Horea, mureşean la origine. Deci avem legături vechi cu revista, numai că nu puteam să o facem noi la nesfârşit că, totuşi, am îmbătrânit, vremurile se schimbă, ne mai schimbăm şi noi, dar încercăm să ne adaptăm, iar atunci cei mai tineri, pe care îi vedeţi în faţa dumneavoastră, au reuşit să ţină revista deasupra apelor, în condiţii extrem de grele la un moment dat, mai ales după anul 1989. Nu stau acum să vă spun prin câte am trecut şi ce probleme am avut, până când, acum un an şi jumătate, am obţinut în sfârşit, pentru prima dată în istoria culturală a României, o alocaţie de la buget pentru publicaţiile literare, culturale ale Uniunii Scriitorilor şi ale uniunilor de creatori. Pentru prima dată, am obţinut o subvenţionare a publicaţiilor, care ne-a scutit de a ne duce în fiecare an cu mâna întinsă la câte un ministru: „Ajutaţi-ne că, dacă ziarele nu se vând, noi nu avem nicio şansă! Cum să se vândă o revistă de cultură?”.

Faceţi socoteala cam cât ar trebui să punem noi costul unui exemplar şi câte exemplare ar trebui să vindem, ca să putem supravieţui. Asta în condiţiile în care aceasta este toată redacţia. Sigur, mai avem tehnicul, alcătuit din câteva persoane şi atât. Nu vă uitaţi la publicaţiile străine, pentru că vedeţi acolo redacţii formate din câte 100 de persoane, care fac reviste săptămânale sau lunare, în Franţa, în Statele Unite sau în

alte părți. Noi atâția suntem și atâta facem. Sigur că, fără colaborare externă, n-am putea să facem rubrici permanente sau tot ce ne propunem. Dar asta nu înseamnă că ne este foarte ușor. Dar mă rog, ne este, nu ne este, trebuie să o facem, pentru că vreau să vă spun un lucru pe care l-am repetat de zeci de ori: atunci când m-am adresat diferitelor instituții ale statului român să le explicăm de ce, totuși, e nevoie de niște reviste, mai ales în condițiile astea, în care producătorii de carte vin și ne bat la cap că nu vând și deci nu scot. Dacă cărțile nu se vând, cu revistele ce facem? De ce avem nevoie de reviste?

La toate acestea, am avut un argument pe care vi-l spun și care cred că este valabil. Gândiți-vă o clipă ce s-ar întâmpla dacă nu ar mai exista nici o revistă, absolut nici una, ale noastre, ale Uniunii Scriitorilor și cele care apar în diferite județe și care sunt foarte multe. Ce s-ar întâmpla? N-ați mai ști ce se scrie, cine scrie, unde se publică, despre ce e vorba, ce merită să citești, ce nu merită? Nu ați ști nimic. Cultura ar deveni un fel de sac, în care fiecare bagă mâna și trage la nimereală ce se găsește. Singura modalitate de supraviețuire a cărții și a culturii scrise este oferită de reviste. Revistele sunt cele care ne atrag atenția asupra existenței unei vieți culturale, a unor oameni care din asta trăiesc și pentru care sunt făcuți, să scrie, să publice. Ele se adresează și școlii, dar și celor care n-au fost la școală, deci, în principiu, tuturor. Fără reviste, ar fi un fel de lume a nimănui, iar cultural vorbind, n-am ști absolut nimic, decât dacă ne-am duce la bibliotecă și am descoperi deodată niște rafturi, în fața cărora începem să ne întrebăm: De unde au apărut acestea? Au venit de pe Marte? Cine sunt cei care le-au scris?

Ceea ce uită, de pildă, editorii atunci când refuză să colaboreze cu noi, cu publicațiile, cu Uniunea Scriitorilor este că noi le facem publicitate gratuită. Faptul că aici scriu oameni cu autoritate, scriu din condei săptămână de săptămână, comentează cărțile, le prezintă, dau fragmente înainte de apariție și comentează după înseamnă publicitate, pentru care nu le cerem niciun ban, totul fiind gratis. Lor li se pare că au dreptul să fie comentați, dar când e vorba să susțină la rândul lor publicațiile Uniunii Scriitorilor, care fac acest lucru, spun: nu noi! Ne-au dat în

judecată. Avem proces cu cea mai importantă editură din țară. De ce să plătească taxa de timbru? Păi, vă facem publicitate, fraților, nu luăm mult, acolo, vreo mie de euro... Dispărând acest mod de publicitate, rămânem cu televiziunea? Uitați-vă care e partea de cultură de la televiziune! Să luăm radioul. Radio România Cultural, care în anul 2014 avea șaptesprezece emisiuni literare și culturale, iar în momentul de față i-au rămas doar trei, restul au dispărut. Ce preț putem să punem noi pe ce se scrie în cotidiane? Ele nici la partea politică nu strălucesc, iar la partea literară sunt caraghioase de-a dreptul.

Intervine Alex. Ștefănescu: – Două excepții. Când scrieți dumneavoastră și când scriu eu.

Nicolae Manolescu: – Alex., o dată în viața ta, fii serios. De data asta, chiar e o chestiune serioasă. Da, e adevărat, când scrii tu, este extraordinar, dar noi suntem doi, trei, patru care scriem acolo și, în rest, în fiecare săptămână descoperim în „Adevărul”, în „Evenimentul zilei” și vorbesc de cotidiane importante, în fiecare descoperim câte un mare scriitor. Patru pagini de interviu cu câte un scriitor. Cine Dumnezeu e? Dacă nici eu nu știu cine e, vă dați seama... Probabil că nu e. Am pretenția să spun că știu, chiar dacă nu am citit tot și pe toată lumea, dar nu se poate. Îi întreb pe colegii mei, care au această meserie, urmăresc viața cărților: cine este respectivul, căruia îi sunt dedicate patru pagini în „Evenimentul zilei”? N-am auzit, nu știu, habar nu am. Ne certăm. Informați-vă! Vă dau afară de la revistă! Treaba voastră este să vă informați. Unde scrie? Nu știm. Mereu. Dacă moare un scriitor, patru pagini mari de necroloage: a murit marele scriitor Popescu Pop, nu știm cine e. În schimb, când moare Ștefan Radof, nici pe burtiera vreunei televiziuni nu s-a scris un rând. Totuși, Ștefan Radof a fost un mare actor, un poet, un intelectual și om politic, a fost membru în Senatul României, nici un cuvânt! Dar Constantin Țoiu, unul dintre cei mai mari romancieri români pe care i-am avut? Niciun cuvânt nu s-a scris când a murit.

În schimb, când un manelist se căsătorește cu o manelistă, vai de mine! Și cădem într-o subcultură din asta crasă și cronică și atunci,

dumneavoastră, nu cei care sunteți aici, că presupun că dacă ați venit aici, aveți altă orientare în spațiul cultural, dar în general, oamenii... Noi ce le spunem? Ce se întâmplă în viața culturală? Adrian Copilul Minune a mai băgat în buzunar câteva milioane de lei pe care nu le poate justifica sau un oarecare manechin ori cântăreață și-a schimbat amantul între timp și l-a dat în judecată pe celălalt. Aceasta este cultura română în momentul de față.

Dacă nu ar exista publicațiile culturale, dacă nu ar exista această formă de elită, cultura ar dispărea. Îmi pare foarte rău, mulți sunt împotriva mea. Generația tânără, când aude de elite, se zbârlește, deși le-am spus de multe ori: nu vreți să faceți parte din elită? Treaba voastră, voi singuri spuneți că nu sunteți elite, vă privește! Totuși, este nevoie de un anumit nivel cultural și atunci, rostul unei reviste este să se deschidă, să cuprindă cât mai mult, să fie prezentă la evenimente, să conteze, să fie un reper pentru cineva care citește și să spună: uite ce zice Daniel Cristea-Enache, sau Mihai Zamfir, sau Sorin Lavric, sau Alex Ștefănescu, sau alții! Ia să vedem, că poate merită să citim, pentru că și aceasta este o formă de popularizare, o modalitate de a atrage atenția.

Continuând ideea, eu am o marotă, iar marota mea se cheamă ciur, unii îi zic sită. Nu tot ce ajunge la redacție se publică ori se comentează, nu toată lumea aceasta largă culturală merită să fie luată în seamă. Fără ciur, riscăm să ne transformăm în Wikipedia, unde cauți ce vrei, găsești ce nu vrei, unde e totul și nimic. Apropo de Wikipedia, vreau să vă spun că, atunci când eram la UNESCO, am propus să comemorăm 50 de ani de la moartea lui Mihail Sadoveanu. Cu doi-trei ani înainte, am făcut toate formele de rigoare, pentru că este o întreagă birocrație. De curiozitate, o întreb pe doamna căreia îi predam toate aceste documente la UNESCO, care întâmplător era româncă la origine: Cine decide dacă se acceptă Sadoveanu pe lista aniversărilor UNESCO? Este o echipă internațională? Ei de unde se informează? Din Wikipedia, îmi răspunde doamna respectivă. Păi, doamnă, zic, eu am scris o carte despre Sadoveanu, am scris despre el de mai multe ori. Nu sunt lipsit de

modestie, dar vine cineva de acolo, care nu l-a citit niciodată pe Sadoveanu, se uită pe Wikipedia şi îmi zice mie de Sadoveanu? N-am auzit, nu ne interesează! Nu se poate, staţi puţin! Le-am făcut o scrisoare, în care le-am zis: să nu vă mai prind că vă uitaţi pe Wikipedia! Mi s-a răspuns: domnule, eşti nebun complet! Mi-am zis că, de acum încolo, nu vom mai fi luaţi în seamă. Au continuat, totuşi, să ne publice materialele.

Curiozitatea m-a împins şi pe mine să mă uit pe Wikipedia. Începea cam aşa: „*Sadoveanu, scriitor român cunoscut pentru faptul că a fost membru în Consiliul de Stat, când a fost executat un ţăran care nu a vrut să intre în C.A.P şi a scris un roman contestat, «Mitrea Cocor»”* şi urmau încă alte chestiuni dintr-astea. Acestea au dispărut între timp, că am verificat. Deci asta ştiau ei despre Sadoveanu, asta e Wikipedia. Dacă nu ne menţinem nivelul, vom ajunge la situaţia unei Wikipedia generale, în care tot ce veţi afla despre un scriitor va fi ceva de genul: scriitorul cu pricina a turnat la securitate, eventual... Că acum asta este la modă. Dacă numai asta a făcut, vai lui, dar dacă a mai făcut şi altceva, poate ne mai gândim la el.

Dumneavoastră vă aflaţi într-o zonă fericită pentru România, care a dat scriitori de primă mână. La doi paşi, Liviu Rebreanu, George Coşbuc, un poet extraordinar! Mai există şi prin Moldova tot aşa. În zona asta s-au născut câteva genii. Coşbuc este extraordinar şi n-ai cum să nu îţi aminteşti de cei 150 de ani de la naşterea sa, iar peste doi ani o să fie centenarul morţii. Am văzut la biblioteca din oraş fotografiile cu lumea adunată să-l sărbătorească în 1966, la centenarul naşterii: o mulţime, poate o sută de mii de oameni. Este absolut impresionant să vezi aşa ceva. Numai că vă spun dintr-o oarecare experienţă, dacă asemenea lucruri se întâmplă ici-colo, graţie unor oameni pe care chiar îi interesează soarta culturii, în foarte multe locuri nu se întâmplă nimic. Să ai un Coşbuc, să ai un Enescu, să ai un Goga la Răşinari şi să nu faci nimic e şi asta o îndeletnicire foarte serioasă, pentru că în România, dacă nu faci nimic, nu ai niciun risc; cum faci ceva, vine DNA-ul. Adevărul e că mai bine nu faci nimic din mai multe puncte

de vedere. Cum adică, cine mai e și Coșbuc ăsta? De „Pașa Hassan" s-a mai auzit sau de „Lordul John", până și Alex. Ștefănescu a auzit (sic!). Ne spunea el în mașină că știe pe de rost „Lordul John". Eu nu știu pe dinafară „Lordul John", dar știu altele.

E foarte important și la baza tuturor acestor lucruri e școala, de asta mă uitam să văd câți elevi sunt aici. Dacă nu auzi ani de zile despre cineva, poate să fie chiar și Coșbuc, ai uitat de el, s-a dus. Noi ne-am născut cu ei. Eu am început școala în anul 1946, am apucat doi ani înainte de reforma învățământului, după care am intrat în plin, fără manuale, fără nimic, dar ce am citit, ce ni s-a citit, despre Coșbuc, nu mai vorbim de Eminescu și toți marii clasici pe care îi știam pe dinafară, ne-a rămas întipărit pentru totdeauna. Vreau să văd și eu un copil de clasa a V-a, a VI-a, ce știe de Coșbuc? Dacă e din Bistrița, probabil știe. Că oriunde te întorci, vezi „Coșbuc 150". Dar în altă parte de țară nu se știe. Și atunci auzi: cine o fi bătrânul acesta care a împlinit 150 de ani?

În urmă cu câțiva ani, a venit la mine Andrei Voiculescu, nepotul poetului Vasile Voiculescu, aflat în conflict cu cineva care se ocupa cu drepturile colective și el nu voia să îi ofere gratuit texte de Voiculescu pentru a fi cuprinse în manuale, voia bani. Am încercat să-i explic că, dacă toți autorii luați din manuale și citați sunt plătiți, prețul manualului crește foarte mult, iar ministerul nu alocă niciodată suficiente resurse. Văzându-l că nu-i convine, i-am zis: hai să ne înțelegem. Dacă două-trei promoții nu aud de Tudor Arghezi la școală, că nu vrea Mitzura Arghezi să dea drepturile de autor, nu se întâmplă mare lucru că, totuși, Arghezi e Arghezi. Tot respectul pentru Vasile Voiculescu, este un poet, un prozator, un om extraordinar, dar dacă trei-patru ani de zile nu mai apare în manuale, nimeni n-o să-și mai amintească de el, îl vor uita. Deci cum să-i ținem în viață? Veți spune că, uneori, este suficient să faci asemenea festivități, precum cea de azi, dar eu vă spun că nu ajunge. Trebuie să scriem despre ei, să-i editățm.

Răzvan Voncu se va ocupa anul viitor, în „România literară", de George Coșbuc, unul dintre cei mai puțin și prost editați poeți din literatura română. Cât s-a chinuit Gavril Scridon să facă o ediție? I-a

luat ani de zile din viaţă şi tot n-a terminat-o. De aceea, vă zic, e unul din cei mai slab editaţi, nu că n-am avea ediţii critice, să fim serioşi.

A început Cornel Simionescu, de pildă, o ediţie despre Mihail Sadoveanu, a ajuns până la volumul 9, până prin anul 1912, mi se pare. Aşadar, nu avem o ediţie întreagă. Bun, există acestea de la Academie, care sunt utile, dar cine le cumpără? Cine vrea să citească tot volumul? Lucruri absolut minunate, dincolo de poezie. Nu mai vorbim de traducerea „Divinei comedii” sau de comentariile lingvistice etimologice, care sunt formidabile, este un om cu mare ştiinţă de carte, să zic aşa, dar nu le cumpără nimeni pe acelea. Ar trebui să apară în fiecare an un fel de Biblioteca Şcolarului. Ne-am propus să o facem noi, cu: „Balade şi idile” a lui Coşbuc, „Amintirile” lui Creangă, plus trei–patru poveşti, poeziile antume de circulaţie ale lui Eminescu, la un cost de 7–8 lei, puse pe piaţă cu o mică bio-bibliografie la coadă, trei-patru fotografii şi cu câteva extrase din critică, din criticii care chiar au spus ceva despre ei, pentru că foarte mulţi au scris şi nu au spus nimic. Şi atunci, să nu-mi spuneţi că acestea nu se vor vinde. Se vor vinde. Un părinte poate să-i cumpere copilului cartea aceasta. Ediţia pliată la Academie, pe hârtia aceea subţire, eu, personal, nu o să o citesc. Are şi difuzare mică, pentru că cred că scot 100 de exemplare, nu-şi permit mai mult. Academia e săracă, iar colegul Jean Pop şi cu mine, care suntem academicieni, ştim ce-i sărăcia la Academie...

Deci încă o dată, vrem să facem „România literară” în continuare, profitând de faptul că este una din cele mai vechi publicaţii, care a apărut în anul 1968 şi care, de bine, de rău, şi-au ţinut ritmul săptămânal. Uitaţi-vă câte săptămânale culturale mai există în momentul de faţă în ţară. Există „Revista 22”, politică; există „Observatorul cultural”, care este general cultural şi care dă mai mult informaţii corecte şi comentarii proaste; „Dilema veche” a lui Andrei Pleşu, care e culturală şi cu elemente politice. Noi, în general, ne-am ferit să facem politică, noi ne ocupăm de politic, dar nu de politică.

Uniunea Scriitorilor e, totuşi, făcută din oameni cu convingeri diferite, publicăm comentarii, dar nu şi polemici, pentru că încercăm

să păstrăm un anume nivel de onorabilitate. Se întâmplă, uneori, să greșim, publicând și chestii care nu trebuiau publicate, și poezie mai proastă, care nu trebuia să apară decât la gazeta de perete a nu știu cărei întreprinderi, sunt lucruri evidente. N-am respins însă niciodată un lucru de valoare; că e debutant, că e consacrat, că n-am auzit de el, niciodată n-am respins pe nimeni, totdeauna am fost deschiși. Dintre cei care spun că n-au putut să publice niciodată la „România literară" îmi amintesc un singur nume: politicianul Gabriel Țepelea, mare lider țărănist, dar din punct de vedere literar, era o catastrofă. Îmi aduc aminte că în ziarul „Ardealul", acesta îi trata drept trădători de țară pe Ștefan Augustin Doinaș, pe Ion Negoițescu, pe Radu Stanca și încă câțiva, în numele patriotismului local și național de pe la Satu-Mare. Nu știu de unde era el, dar nu l-am uitat niciodată. Dar dacă cineva poate să-mi dea un alt exemplu, cu plăcere revăd cazul și mă ocup de el.

***

– Stimat și onorat auditoriu, înainte de a spune două cuvinte despre George Coșbuc, aș vrea să încep prin a-mi exprima admirația față de ce am trăit și văzut în orașul dumneavoastră, Bistrița, de două zile încoace. Am văzut, am vizitat două locuri care au lăsat urme adânci în mine și în memoria mea. Una a fost Biblioteca Județeană „George Coșbuc", absolut extraordinară grație eforturilor pe care le-a făcut părintele Ioan Pintea, firește, ajutat și de autoritățile locale, printre puținele din țară care se ocupă cu fondarea de biblioteci. De obicei, se ocupă cu desființarea de librării. Este un lucru extraordinar ce se întâmplă aici. Am înțeles că biblioteca are mulți cititori, dintre ei chiar tineri.

A doua instituție a fost Spitalul Județean de Urgență Bistrița, unde domnul director Mircea Gelu Buta, aici de față, ne-a condus astăzi de dimineață și care într-adevăr arată cum trebuie să arate un spital județean într-o țară civilizată. Și acest spital a fost făcut grație eforturilor personale ale cuiva, dar și cu sprijinul autorităților, ceea ce este iarăși un lucru extraordinar, pentru că de la o vreme încoace, cu toate discuțiile aprinse pe marginea infecțiilor intraspitalicești, aflăm că guvernul are

de gând să construiască două spitale şi de care o să avem parte, dacă nu se schimbă guvernul, presupun, peste vreo câţiva ani.

Al treilea lucru este prezenţa foarte numeroasă a dumneavoastră ieri la bibliotecă, şi astăzi aici, ca să vorbim despre George Coşbuc. O prezenţă care pe mine mă miră din două motive: unul pentru că este vorba de foarte mulţi tineri şi copii, care sper că nu au chiulit de la şcoală. Azi, că este vineri, aveţi şcoală, nu? Sper că nu a fost o alternativă. Mergem la Centrul Cultural şi plecăm de la şcoală, că şi eu mergeam la Centrul Cultural, nu rămâneam la şcoală. Pe urmă, prezenţa în sală a autorităţilor locale, toate: Preşedintele Consiliului Judeţean, Vicepreşedintele, Prefectul, pe care îl cunosc de mult, şi, nu în ultimul rând, prezenţa unor luminate feţe bisericeşti, în frunte cu mai-marele Bisericii Ortodoxe din zona aceasta de ţară, pe care de asemenea îl cunosc de multă vreme, de când era numai episcop, tot în Ardeal, la Alba-Iulia, şi care, în plus, poartă şi numele Andrei, care e numele fiului meu mai mare. Sigur că reunite, toate aceste lucruri mi-au dat acea stare de admiraţie şi de uimire. Am participat la multe întâlniri, mai mult sau mai puţin festive, ocazionale, legate în special de scriitori clasici sau mai puţin clasici, unii chiar moderni şi din când în când actuali şi în viaţă, dar o asemenea reunire de forţe, să spunem spiritual-administrative şi culturale, n-am văzut niciodată, nicăieri.

Am să vă spun câteva cuvinte despre poetul George Coşbuc. Acesta este intrat într-un fel în istoria literaturii române, de unde nu va putea fi scos, probabil, niciodată, sub rezerva cine ştie cărei catastrofe. Mai mult decât atât, el este intrat într-un fel de folclor literar. Asta înseamnă că cea mai mare parte dintre noi, tineri, adulţi ca mine, bătrâni ca alţii, am auzit de Coşbuc, dar asta nu înseamnă obligatoriu că l-am şi citit. Nu vreau acum să fac niciun exerciţiu, dar vreau să îi rog să ridice mâna pe cei care au un volum de Coşbuc acasă. S-ar putea, sunt sigur că la Bistriţa probabil aveţi, iar la Năsăud probabil şi mai mulţi, dar aici e problema şi a lui Coşbuc, şi a altora: cititul. Poeţii de tipul lui Coşbuc, intraţi, cum vă spuneam, în sentimentalitatea naţională, sunt mai degrabă recitaţi decât citiţi. Noi toţi ştim versuri de Coşbuc pe dinafară, chiar

și poezii întregi, câteodată și unele din cele mai lungi, cel puțin din generația mea sau din generațiile mai vechi. Nu știu dacă copiii mai știu, dar cred că știu și ei măcar „Pașa Hassan". Așa cum am mai spus, prietenul Alex. Ștefănescu știe bine „Lordul John". Presupun că și altele. Dar „Lordul John" ne-a spus-o în mașină alaltăieri, când veneam spre Bistrița, și i-am admirat capacitatea de a reține versuri. Asta, între altele, și deoarece Coșbuc este un poet memorabil, la propriu, e ușor de citit, ușor de memorat, ușor de ținut minte.

Problema este că, din păcate, Titu Maiorescu, care a avut intuiția extraordinară legată de Eminescu la sfârșitul secolului al XIX-lea, când spunea: „poezia secolului XX va sta sub semnul lui Mihai Eminescu", o intuiție colosală, Eminescu publicase la vremea accea un volum editat de Titu Maiorescu și debutase în „Convorbiri literare" cu câțiva ani mai devreme. Pentru ca un critic să își ia riscul de a spune că poezia secolului următor va sta sub semnul poetului cutare, este un risc enorm. Criticii sunt extraordinar de buni cunoscători ai trecutului, dar nu se apucă de viitor și de profeții, pentru că pot greși. Maiorescu a mai spus că urmașul lui Eminescu va fi Coșbuc. Ei, aici s-a înșelat. S-a înșelat, pentru că, așa cum din mantaua lui Gogol a ieșit proza rusă din secolul al XIX-lea, din mantaua lui Eminescu a ieșit poezia românească modernă, din care Coșbuc nu face parte, din păcate. Din mantaua lui Coșbuc a ieșit, totuși, ceva, a ieșit o poezie tradiționalistă, foarte puternică, cu mari figuri politice, nu mai vorbim de Ion Pilat, Vasile Voiculescu, Octavian Goga și numeroși alți poeți tradiționali, dar care reprezintă în secolul al XX-lea o linie secundară a poeziei românești, pentru că poezia s-a schimbat odată cu moștenirea lui Eminescu, odată cu curentul Eminescu, cum spunea Garabet Ibrăileanu: treceți munții și dați de el în Moldova. Poezia s-a schimbat radical la un moment dat, ea a intrat, odată cu simbolismul și cu urmașii direcți ai lui Eminescu, în modernitatea poeziei din întreaga lume, mai puțin din Statele Unite, care a avut o altă istorie. Schimbarea aceasta nu e de neglijat, ea s-a produs la mai multe nivele. Am să amintesc în treacăt două sau trei.

În primul nivel, s-a trecut de la o poezie de sentimente obşteşti, naţionale, populare, locale la o poezie a intimităţii, o poezie în care poetul se exprima pe el însuşi, presupunând că intimitatea lui va putea fi cunoscută, dezvăluită în felul acesta şi altora. Dacă Coşbuc încheie într-un fel seria poeţilor de obşte, Bacovia o deschide pe cea a poeţilor intimişti. Diferenţa este că sentimentele unui poet cum este Coşbuc sunt împărtăşite, conştient sau nu, de cea mai mare parte a cititorilor de poezie românească, indiferent de unde vin ei, indiferent ce pregătire au, în vreme ce sentimentele din poezia lui Bacovia sunt atât de personale, încât nici nu ne închipuim vreo clipă că am putea avea acces la ele.

Sentimentele obşteşti au un conţinut etic extraordinar, ele pot fi exemplare şi, de aceea, foarte multă lume îl admiră pe Coşbuc, pe Alecsandri sau pe ceilalţi poeţi din secolul al XIX-lea, pe Bolintineanu, „Legendele istorice”, în care sunt nenumărate versuri sentenţioase, gnomice, cum sunt, de altfel, şi în poezia lui George Coşbuc. Aţi auzit chiar astăzi câteva dintre ele. Această încărcătură etică presupune că momentele cu pricina pot fi repetate, e bine să fie imitate, să spunem aşa, de către noi toţi. Sentimentele de tip modern, bacovian nu numai că nu sunt repetabile, uneori, nu sunt nici descifrabile şi, de multe ori, nici măcar nu e bine să le repetăm. Ele au câteodată un caracter foarte misterios, altă dată, contrar opiniei publice generale, poezia modernă stă cumva de-a curmezişul sentimentului general. Când spun sentiment general, mă gândesc la sentimentul patriotic, mă gândesc la sentimentul religios, deci la toate sentimentele de obşte.

Mai este un element la George Coşbuc care l-a ţinut o vreme departe de noi, şi anume că el a fost primul mare cântăreţ al satului românesc. Or, de la Primul Război Mondial încoace şi după anul 1989, cea mai mare parte a cititorilor nu mai au nici măcar cunoştinţă din puţinele legături cu viaţa satului. Tradiţionalismul românesc în poezie s-a dezvoltat într-un fel în paralel cu urbanizarea României şi, implicit, cu urbanizarea literaturii. Nu mai există acea pătură ţărănească nu numai de ţărani, dar de intelectuali ai satului: preoţi, notari, primari, care

reprezentau nucleul, centrul moral și național care să fie sensibil la poezia lui Coșbuc. Generațiile, mai ales de după 1990, în plină epocă de mondializare, cum spun francezii, de globalizare, cum spun englezii, nu mai au accesul acela direct, să zicem, pe calea sensibilității, pe calea inimii, la motivele poeziei lui Coșbuc.

În sfârșit, Coșbuc e memorabil, între altele, și pentru faptul că el scrie într-o manieră clasică, respectând prozodia, poeziile lui au ritm foarte precis, sunt bine rimate, este unul din descoperitorii de ritmuri și de rime din poezia românească. La rime numai Eminescu îl mai întrece, la ritmuri doar Topârceanu mai târziu se compară cu el, ceea ce face ca această poezie să fie orală, în mare măsură să poată fi recitată, sună bine. Încercați să spuneți o poezie de Bacovia și veți vedea că sună foarte prost, dar dacă v-o dau să o citiți, s-ar putea să vă placă, dar dacă v-o spun eu, nu vă place, nu tuturor, evident.

Vorbim aici de lucruri generale, nu vorbim de cazuri mai mult sau mai puțin primare, personale. Or, poezia modernă a abandonat prozodia; versul liber, versul alb, contactul cu proza, s-a frecat prea mult de proză și a ajuns să fie și prozaică, uneori, dar asta este poezia modernă. Multă vreme, toate acestea au făcut ca George Coșbuc să fie într-un fel expediat într-un nimb, într-o zonă de tranziție, de unde venim, dar nu știm unde ne ducem, în care respectul față de poezia lui se limitează doar la școală. Sper că mai este și acum în manuale. La școală, la întâlniri precum aceasta, la comemorări, aniversări, la sărbători oricând poți recita o poezie de Coșbuc, dă foarte bine, nu numai pentru că sună bine, dar și pentru că e acea încărcătură etică. Ați văzut din tot ce s-a citit aici, sigur, nu întâmplător, mesajul pe care Coșbuc îl dă în poeziile lui, indiferent pe ce temă, este unul pozitiv, ceea ce nu s-a întâmplat în poezia modernă, unde mesajul a fost, de regulă, negativ. Or, vine o vreme, spun eu, când noi începem să simțim din nou nevoia unui mesaj pozitiv.

Postmodernitatea, de care tot vorbim de la o vreme încoace, încearcă într-un fel să recupereze exact acea parte a poeziei, a romanului românesc de dinainte, care rămăsese pe o linie paralelă, pe o linie de

garaj, pentru că nu era pe linia pe care treceau trenurile, acceleratele şi celelalte, era linia aceasta de garaj. A fost şi o eroare a criticii literare, care sub influenţa, sub presiunea poeziei moderne, a crezut că toată poezia din trecut, dacă nu are elemente de modernitate, adică lirism în primul rând şi intimitate în al doilea rând, nu e valabilă. Atunci, foarte multă vreme s-au extras din Coşbuc acele poezii, versuri sau sintagme care sunau liric, modern, ignorându-se restul operei lui, care nu era lirică, era epică, era didactică, deci aparţinea de genuri pe care poezia modernă le abandonase în mare parte. Procesul acesta a început încă din critica interbelică şi a continuat până la Ion Negoiţescu, căruia îi plac cel mai mult versurile traduse de Coşbuc din Dante, mult mai mult decât poeziile lui Coşbuc pe care le-am învăţat la şcoală, acelea părându-i-se naive. E adevărat, Coşbuc a scris şi versuri pentru copii, unele din cele mai frumoase versuri pentru copii pe care le avem, înainte de Arghezi, alt mare maestru, mai ales al prozei pentru copii, dar şi al poeziei şi urmat de foarte mulţi care scriu versuri pentru copii la acest nivel care să conteze, pentru că aşa nu poţi să-ţi fac versuri pentru copii. Am doi copii, care nu mai sunt mici, dar nu mai are importanţă, o să fac pentru nepoţi, problema e să le faci cum le făcea Coşbuc.

Dar mai este ceva, această poezie tradiţională, clasică, pe teme care nu mai fac parte din bagajul nostru sentimental, această poezie scrisă în vers regulat şi ritmat, această poezie ne sună cumva ea însăşi adresată copiilor din noi. Coşbuc şi Topârceanu au fost simţiţi în toată epoca modernă drept autori de versuri pentru copii. Într-o măsură chiar erau pentru copii. Cu timpul, cum vă spuneam, resimţind şi noi din plin nenorocirea aceasta de a avea a face numai cu mesaje negative, de a trebui să alegem din Coşbuc nu numai dragostea, nu numai sentimentul de iubire, dar şi cel de ură, precum aţi auzit chiar acuma, noi ne-am ales mai mult cu ura decât cu iubirea, iar Coşbuc redevine într-un fel actual pe tema asta. Numai că poezia mai nouă încearcă să recupereze diferenţa din toată epoca interbelică în modernitate, încearcă să recupereze, iar printre poeţii recuperaţi şi recuperabili, este şi Coşbuc. Cu siguranţă, va fi recuperat. Problema este că, de la un timp încoace, şi

asta a fost o șansă pentru Coșbuc, ceea ce s-a scris despre el, de la Călinescu și până în zilele noastre, a fost, uneori, atât de interesant încercând să schimbe imaginea dată de Dobrogeanu-Gherea, „poetul țărănimii", încât la un moment dat m-am întrebat: nu cumva e mai interesantă critica poeziei lui Coșbuc decât poezia însăși? Critica aceasta este într-adevăr excepțională, nici un poet nu a avut o șansă comparabilă cu a lui Coșbuc, de a fi fost discutat în atâtea feluri în critica literară.

Privit din atâtea perspective, este absolut încântător să vezi cum un poet clar, cum este George Coșbuc, cu un mesaj pozitiv, limpede pentru toată lumea, obștesc, poate fi citit în feluri atât de diferite. Este uimitor. Numai că printre alte roluri ale criticii, este și acesta de a-i ține în viață pe poeții de altădată; așa cum alcoolul conservă fructele, e absolut necesar acest proces. Din păcate, din altă perspectivă, Coșbuc n-a avut parte decât de o singură ediție ca lumea, e unul din poeții clasici cel mai târziu și mai greu editat. Vorbim de ediția lui Gavril Scridon. Toți ceilalți au avut parte de nenumărate tentative editoriale, dar Coșbuc nu. Nici poeziile lui, din „Balade și idile", acelea care sunt, de altfel, cele mai cunoscute și dacă le căutați acum prin librării, nu cred să le găsiți, așa cum apăreau pe vremuri în Biblioteca pentru toți sau în Biblioteca Școlarului. Ori, acum, nu poți să-i trimiți pe copii să cumpere ediția academică. Cărțile de genul acesteia nu se citesc foarte ușor; în plus, costă o groază de bani și au tot felul de aparate critice și alte lucruri care nu sunt importante. Eu vreau să mă duc la librărie și să cumpăr „Balade și idile", vreau să mă duc să cumpăr un volum de Topârceanu, de pildă. Nu există. Nici un editor serios nu se coboară până la a face ediții de genul acesta, ori Coșbuc este unul din poeții care de acest fel de ediții are nevoie, nu de cele academice. Cele academice sunt pentru profesorii lor, ai elevilor, pentru noi, care facem istorie literară. Da, pentru noi acestea sunt esențiale, dar pentru cititor, George Coșbuc are nevoie de ediții populare, de ediții simple, accesibile, fără referințe bibliografice complicate, fără nimic. Niște date bio-bibliografice și câte

o fotografie, că acuma toată lumea, cu telefoane mobile şi cu tablete, dacă nu are şi imagini, se gândeşte la Gutenberg.

Asta este cu Coşbuc, eu spun că este un poet nerecuperat integral, din motivele pe care vi le-am mai spus, destul de greu recuperabil în momente ca acestea, cu care viaţa noastră nu mai are absolut nicio legătură. Asta e foarte limpede, că e bine, că e rău, nu discutăm asta.

Într-un moment în care toate mesajele sunt negative, ar trebui să ne revoltăm şi să distrugem televizoarele, tabletele şi toate mijloacele acestea de comunicare, să interzicem internetul. Eu sunt aici de părerea „ruşilor şi chinezilor, care taie internetul”, ca să nu mai aflăm de toate ororile din lume şi toate mesajele negative. Poate că avem nevoie şi de nişte mesaje pozitive, încurajatoare, care să dezvolte în noi un anume sentiment naţional, religios, local, dacă vreţi. Să citim „Nunta Zamfirei” nu ca document pentru nunta românească năsăudeană din secolul XIX, s-o citim pentru frumuseţea ei de poveste în versuri, pentru că este absolut superbă, este o minune poezia aceasta, ca şi restul poeziilor: „La oglindă”, „Iarna pe uliţă”. Dumnezeule, sunt nişte poezii absolut admirabile, pe care încă din copilărie le ştiam pe dinafară şi toată lumea din satul ardelenesc le ştia, le ştia chiar mai bine decât pe ale lui Goga, deşi satul de care vorbesc eu e la doi paşi de Răşinari, nu de Năsăud.

Dar eu cred în asta, numai că mai trebuie să şi facem ceva. Să începem, zic eu, prin a-l citi şi reciti pe Coşbuc. În locul profesorilor de română, cum am fost şi eu toată viaţa, în locul profesorilor de română ziceam, când aş avea ceva de spus despre poezie, m-aş duce în faţa elevilor cu câte o carte în mână, m-aş duce cu Coşbuc, m-aş duce cu Topârceanu, m-aş duce cu Blaga, Eminescu, evident şi cu alţii, Pilat, un poet extraordinar, şi aş citi o poezie. Vă place? Mai scârţâie, hai să mai citim una! După care, dacă vă place, ce vă place? Să-i forţăm pe copii să ne spună ce le place, nu să se apuce să reproducă ce le dictează doamna profesoară sau domnul profesor de română când scrie pe tablă: acum scrieţi ce vă spun eu şi copilul învaţă pe dinafară. Pe urmă ne mirăm că-şi plagiază teza de licenţă sau de doctorat. Păi, dacă-l învăţăm

să copieze, normal că ajunge la plagiat, că e mai simplu. În loc să îi cerem să facă referate pe care le copiază de pe internet, cred că profesorii știu despre ce e vorba, mai bine să le punem capul la contribuție. Citim „Iarna pe uliță" și îi întrebăm: vă distrează? Voi vă dați cu sania? Ei, care sanie? Noi vedem la olimpiadă chestia asta, dar sania aia nu e sanie, aia e altceva. Dar ce bune erau săniile alea când mergeam, așa, cu ele prin hârtoape. Toate lucrurile acestea pot fi făcute sensibile și dacă reușim să reîncepem să-l recitim pe Coșbuc și ceilalți, că nu e singurul caz, e unul exponențial, astăzi deci e unul formidabil de paradigmatic, e mare lucru. Pentru că de la Coșbuc trecem și la alții. Cititul poeziei este o boală, care devine repede, repede de tot epidemie. Da, dar dacă nu suntem bolnavi, n-avem nicio șansă să îi îmbolnăvim și pe alții. Noi înșine, dacă suntem bolnavi de poezie, îi îmbolnăvim imediat și pe ceilalți și, vă anunț, încă nu există vaccin. Vă mulțumesc!

Istoria românilor – sursă de inspirație în creația poetică a lui George Coșbuc

IOAN-AUREL POP*

George Coșbuc a ajuns să fie cel mai popular poet român (cel mai receptat de popor) de până la Primul Război Mondial, dar nu a fost cel mai mare și, poate, nici măcar între cei mai mari. Cel puțin asta afirmă critica de specialitate mai recentă. De fapt, spiritualitatea românească transilvăneană nu a excelat în superlative până în secolul al XX-lea. În accepțiunea generală, cel mai mare poet român este Eminescu, cel mai mare „povestitor" este Creangă, cel mai mare dramaturg – Caragiale, cel mai mare compozitor – Enescu, cel mai mare pictor – Grigorescu, cel mai mare sculptor – Brâncuși, cel mai mare istoric – Iorga, cel mai mare critic – Maiorescu (dacă nu Călinescu) etc. Firește, unii au și ascendențe cunoscute transilvane, dar ei s-au realizat în Vechiul Regat. Abia după Marea Unire s-au afirmat plenar Liviu Rebreanu și Lucian Blaga, înscriși între literații de prim plan ai culturii românești. Români ardeleni de dinainte de 1918 – cu câteva excepții notabile – au fost truditori ai gliei, generații întregi de țărani și preoți de țară (Nicolae Iorga își intitula o carte memorabilă „Sate și preoți în Ardeal", sesizând în sintagma aceasta toată esența românismului cuprins în Ungaria și apoi în Imperiul Habsburgic). Au știut și au învățat să fie robii muncii tăcute, trăind un cult al muncii tăcute (David Prodan), modești în satele lor de cultivatori și oieri (păcurari). În societate, tinerii studioși puțini, câți reușeau să ajungă la carte mai înaltă, oficială, făcută exclusiv în ungurește sau nemțește, erau învățați în mod foarte serios că în limba română nu se

* Ioan-Aurel Pop, Acad. Prof. Univ. Dr., Rectorul Universității „Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca, e-mail: *rector@ubbcluj.ro*

pot exprima și dezvolta idei superioare, că limba noastră era bună doar pentru limbajul cotidian elementar, de nevoi curente. Micile insule de cărturărie, Brașovul, Aradul, Blajul, Beiușul sau Năsăudul, în care se învăța românește și se prețuia zestrea noastră culturală, nu puteau umple marea de ignoranță, de dispreț și, câteodată, de ură în raport cu creația românească, cu limba română și cu valorile românești.

Astfel, atunci când fiii de români mai învățați din Transilvania (iar Coșbuc provenea din regiunea regimentului grăniceresc al Năsăudului, ridicat de autorități pe o anumită treaptă de confort material) ajungeau în România și vedeau ce înseamnă limba română și literatura română manifestate liber și oficial, trăiau adevărate sărbători ale spiritului, se înfruptau năvalnic din această cultură românească, încercând să-și învingă sfiala, umilința și rușinea. Marele curent iluminist al Școlii Ardelene este o excepție de la regula de „modestie" expusă mai sus, fiindcă acei români transilvani uniți (greco-catolici, aidoma familiei lui George Coșbuc și poetului însuși) au avut șansa să evadeze din universul rural tradițional și din cel oficial local transilvan ostil și să beneficieze de carte înaltă la Viena și la Roma, la Tirnavia (Trnava, azi în Slovacia) și chiar la Buda și la Pesta.

George Coșbuc nu a văzut cu propriii ochi Marea Unire în deplinătatea sa și nici România Mare în toată rotunjimea sa. El nu a fost nici un luptător pe baricade pentru înfăptuirea statului unitar român, deși a manifestat o atitudine civică activă ori de câte ori neamul său românesc era înjosit, umilit și asuprit. Dar a făcut, pentru eternitate, mult mai mult decât atât: a transpus în versurile sale istoria națională de la daci până la Războiul de Independență din 1877–1878 și a descifrat sufletul țăranului român prin mijlocirea imaginilor artistice, dând la iveală un adevărat portret al poporului nostru, prin ritm, rimă și măsură.

Coșbuc ne trece prin fața ochilor și a minții toată istoria noastră veche, populată de daci și romani, povestindu-ne despre „Podul lui Traian", „Pieirea dacilor", „Volos, preot dac" sau cântând „Cântec barbar". Scrie cu aceeași pasiune despre daci și romani, deși, ca absolvent al faimosului liceu năsăudean purtător al devizei *Virtus romana*

rediviva, privilegiază latinitatea și sorgintea noastră romană, pe linia Școlii Ardelene: „Ți-ai mânat prin veacuri turmele pe plai,/ Din stejarul Romei tu, mlădiță ruptă…" („Cântec"). Vin apoi barbarii, peste care trece în fugă, spre a poposi mai mult asupra lumii medievale propriu-zise. Evocările încep în acest segment cu voievodul transilvănean Gelu (Gelou), portretizat dramatic în „Moartea lui Gelu" sau în „Și-adânc de-acum mormântul". Vin apoi elogiul făcut Oltului („Cântecul vechi al Oltului"), râul care ne-a apărat de tătari, alt elogiu, făcut Prutului („Prutul"), stavilă în fața turcilor și cazacilor, pentru a ne perinda mai departe pe scena istoriei regi trufași, precum „Carol Robert", cel învins de Basarab, sau voievozi români precum Ștefan cel Mare, de dimensiuni mitice („Ștefan-Vodă", „Mortul de la Putna", „Voichița lui Ștefan") sau „Vlad-Vodă Călugărul" ori dregători ca pârcălabul Golia („Golia ticălosul"), trădătorul lui Ion Vodă cel Cumplit. Din galerie nu lipsește nici principele unificator Mihai Viteazul, „un munte", zugrăvit în „Pașa-Hassan".

În modul cel mai bogat este înfățișată istoria modernă, mai apropiată de viața poetului, iar fresca începe cu modernitatea timpurie, cu secolul al XVII-lea, considerat al „rațiunii dominante" (Virgil Cândea). În acest cadru, sunt evocați Matei Basarab („Sărindar"), cel ridicător de sfinte lăcașuri sau Sobieski, învins de români la „Cetatea Neamțului". Vin apoi momentele revoluționare din 1821 („Oștenii lui Tudor") și 1848–1849 („Bălcescu…"), urmate de o odă adusă memoriei lui Timotei Cipariu, intitulată „Non omnis moriar[1] (La mormântul lui Timotei Cipariu)". Popasul major se face asupra marelui război de independență, în care s-au sacrificat români din toate provinciile noastre, adică și din afara României de atunci. Așa sunt poeziile „În șanțuri", „Zece Mai", „Crăciunul în tabără (Pe câmpia Smârdanului, 1877)", „Dorobanțul", „Pe dealul Plevnei", „Osman-Pașa", „Cântecul redutei", „Povestea căprarului", „Coloană de atac", „O scrisoare de la Muselim-Selo", „Raport (Luarea Griviței, la 30 august 1877)", „Proclamarea Independenței 10

[1] „Nu voi muri cu totul", în latină.

Mai 1877", „Trei, Doamne, și toți trei", „Rugămintea din urmă (după Lermontov)".

George Coșbuc, ca și Vasile Alecsandri sau Nicolae Grigorescu și alții, a simțit nevoia să fie artist-cetățean, să lase o cronică în versuri despre suferință și victorie, despre moarte și glorie, despre înălțarea țării prin sacrificiul de sânge. După acest moment de referință, poetul mai face trimiteri dramatice la soarta țăranilor răsculați în 1907 („Noi vrem pământ!"). Insistența asupra Războiului de Independență și asupra proclamării și recunoașterii internaționale a independenței României are tâlcul său, la toți creatorii de atunci și mai ales la George Coșbuc. Acest act fundamental din istoria noastră a orientat mișcarea de emancipare națională a românilor din provinciile înstrăinate spre România, spre unirea cu România. Chiar dacă eforturile liderilor români transilvani continuau să vizeze egalitatea românilor cu celelalte naționalități, tot mai mulți dintre acești conducători scriau și luptau, de-atunci înainte, spre unirea Transilvaniei cu România. După 1877–1878, românii din imperiile vecine aveau cu cine să se unească, fiindcă România dobândise, în sfârșit, un statut internațional demn. Coșbuc a sesizat – alături partea conștientă a generației sale – această schimbare și a militat prin versurile scrise pentru cunoașterea istoriei, spre însuflețirea poporului, care trebuia trezit și scos din letargie.

Sunt, firește, în creația lui Coșbuc și epopei generale ale trecutului nostru (ca-n „Fragment epic") sau versuri patriotice cu trimiteri la simboluri istorice: „Dunărea și Oltul", „Scut și armă", „Stema țării", „Graiul neamului", „De profundis (Plevna)", „Cântec (Țar-avem și noi sub soare)", „Mitologie", „Patria română", „Tricolorul", „Poetul" etc. Descrierile de natură, pastelurile, cu referiri la anotimpuri („Vara", „Vestitorii primăverii", „Toamna", „Iarna pe uliță"), la formele de relief – precum munți (Ceahlău, Retezat-Rătezat, Tâmpa), câmpii, dealuri –, la sărbători („La Paști", „Crăciunul în tabără"), la ape („Pe Bistrița") etc., au toate câte ceva din sufletul românesc etern. Legendele, cântecele sau povestirile pe care le transpune în versuri poetul poartă sigiliul tradițiilor noastre, impregnate cu elemente istorice.

George Coșbuc a fost și un reputat universalist, un cetățean al lumii întregi, pe care a încercat să o cuprindă în știința lui, dar și în poezie sau în traducerile poetice pe care le-a făcut. De la epopeile indiene „Mahabharata" și „Ramayana" până la „Divina Comedie" a lui Dante, poetul s-a lăsat purtat de zborul gândului și de imensa sa erudiție spre spații și timpuri infinite. Versiunile date de el în românește rămân și acum modele ale genului. A cuprins în versuri originale antichitatea greco-romană („Andromahe", „Atletul din Argos", „Profeție…"), Evul Mediu occidental („Regina ostrogoților", „Arnulf"), societatea britanică („Lordul John"), cea germană, cea franceză, cea spaniolă, albaneză, rusă, lumea arabă, indiană, chineză etc, în versuri curgătoare, expresive și ușor de receptat.

Prin programul său de traduceri – unic în literatura română ca venind din partea unui singur creator – urmărea educarea generală a neamului, în spirit cumva neo-iluminist, cu credința că prin cultură și învățătură se ajunge la libertate. Această laborioasă întreprindere, care s-a bazat pe accesul său direct la marile creații spirituale ale lumii, a fost posibilă în urma culturii generale temeinice, la nivel de universitate, pe care George Coșbuc a dobândit-o în gimnaziul și liceul năsăudean. Acolo a învățat istorie, mitologie greco-latină, literatură română și universală, geografie, limbi clasice (greacă, latină) și moderne (maghiară, germană, rudimente de italiană etc.). Nu a mai găsit, firește, aceeași atmosferă generoasă și deschisă la Universitatea maghiară din Cluj (refondată pe baze moderne la 1872) – în cadrul căreia limba română era „exilată" într-o modestă catedră – unde a rămas puțin (între 1884–1886). Prin urmare, cultura generală temeinică, cunoașterea limbilor clasice și moderne, gustul pentru creațiile mari și chiar pentru cele exotice ale lumii au fost posibile, în primul rând, datorită prestigiosului liceu năsăudean, căruia poetul îi va păstra o amintire neștearsă. Liceul de la Năsăud și strădaniile proprii de-o viață l-au făcut pe George Coșbuc „călător" prin întreaga literatură universală, prețuitor al culturilor și civilizațiilor pământului, generos și bun cu ceilalți.

Pentru tot acest impresionant periplu, George Coșbuc a avut nevoie de o puternică identitate românească, pe care a purtat-o în toate fibrele ființei sale. S-a descris, de altminteri, pe sine, ca pe un *poeta vates*, bard inspirat din ființa neamului său, din calitatea de învățător al neamului său, de ghid spiritual: „*Sunt suflet în sufletul neamului meu/ Și-i cânt bucuria și amarul … Sunt inimă-n inima neamului meu/ Și-i cânt și iubirea, și ura* …" („Poetul").

George Coșbuc a fixat identitatea românească în origine, în limbă, în credință, în numele etnic al poporului nostru, în teritoriu (pe care l-a cântat, deși nu a văzut Marea Unire, în toată rotunjimea sa, „de la Nistru pân-la Tisa" și din Carpații Păduroși la sud de Dunăre), în datini și obiceiuri, în legende și eresuri. A pornit, sistematic, de la originea noastră daco-romană și, atipic pentru un transilvănean obsedat de latinitate – cum ar fi trebuit să fie, după școlile făcute –, i-a admirat sincer pe daci, mai ales pe marele lor rege Decebal, acela care i-a impresionat până și pe romani, stăpânii lumii.

În „Decebal către popor", Coșbuc înfățișează în versuri virtuțile ideale ale poporului său român, puse pe seama dacilor, atacați de romani. Prima strofă face elogiul vieții trăite în libertate și-i condamnă pe cuceritori (numiți „neam călău"), pe cei ce asupresc alte popoare. Preamărirea libertății continuă și în strofa a doua, în care se arată că este preferabilă viața scurtă trăită liber (ca un „leu") uneia lungi, dar „înlănțuite". În strofa următoare, calității numite libertate i se adaugă o alta, numită hotărâre: indecizia este „murmur", iar „murmurul" în locul voinței de fier este „plânset în zadar". Nici tăcerea – spune în continuare poetul – nu este bună, fiind sinonimă cu moartea, căci „și morții tac". Prin urmare, „murmurul" și „tăcerea" sunt asociate cu lașitatea. La luptă trebuie mers – după cum se vede în strofa a patra – râzând, în acord cu sursele antice care spun că daco-geții disprețuiau moartea și mergeau veseli la Zalmoxis (Zamolxe), adică la adevărata viață. Cei ce râd „de ce se tem mai rău" – dușmanii lor – sunt aidoma zeilor. În continuare, este exprimată dragostea și setea de pământ a celor atacați pe nedrept, iar pământul este suprema valoare și acesta nu trebuie dat (cedat) nici

zeilor, darămite pământenilor romani! În strofa a șaptea este condamnată „vânzarea" (trădarea) și frica (lașitatea), fiind exaltate din nou vitejia, hotărârea, voința de fier (bărbații trebuie să fie „un fier și-un scut"). Ultima strofă aduce îmbărbătarea supremă, venită din depunerea unui jurământ și din puterea proprie a luptătorilor (aflați față în față cu inamicul), mai valoroasă decât cea dată de zei (aflați departe). Întreg discursul lui Decebal inspiră încrederea pe care supușii trebuie s-o aibă în conducător, dar și încrederea pe care liderul o are în oamenii săi. O serie de stări degradante, precum viața în robie, murmurul (cârtirea), lașitatea, frica, tăcerea (indecizia), dorința de cotropire, trădarea (vânzarea), încrederea în alții etc. sunt puse în contrast cu o seamă de calități necesare poporului bine condus, ca traiul în libertate, acceptarea morții ca trecere spre viața eternă, hotărârea în luptă, încrederea și optimismul, dragostea de propriul pământ (de țară), vitejia și forța, încrederea în victorie, ținerea jurămintelor, fidelitatea față de neam și rege etc.

Discursurile puse în gura conducătorilor de către aezi, poeți și istorici vin din antichitate, de dinainte de Tucidide și Polibiu. Marii generali și regi își însuflețeau masele, vorbind răspicat și tare, pe înțelesul poporului și în funcție de așteptările poporului. Cele mai multe dintre ideile exprimate aici de George Coșbuc vin din zestrea antică, din clasicismul greco-roman și din percepția Renașterii asupra acestui model de cultură și civilizație: setea de libertate, disprețul în fața morții și credința în viața de dincolo, condamnarea indeciziei și a fricii, a lașității și a trădării, exaltarea curajului, a îndrăznelii și vitejiei. Alte caracterizări, însă, nu se potrivesc cu acest ideal antic. De exemplu, percepția romanilor ca „neam călău" are mai mare legătură cu epoca romantică, post-romantică și cu idealurile mișcării de emancipare națională din secolul al XIX-lea. În perioada umanistă și apoi în cea iluministă, romanii erau un model de civilizație, cei mai nobili (alături de greci) dintre popoarele europene antice. Școala Ardeleană a exacerbat la noi acest sentiment, punând, în același timp, între paranteze lumea daco-getică. Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior nu i-au obturat pe daci din ignoranță, ci din dispreț față de barbari, față de cei cu care nu aveam de ce să

ne mândrim. Atunci, în secolul luminilor, se credea și se afirma că au drept la libertate într-o țară cei mai vechi și mai nobili locuitori ai săi, iar românii puteau aspira la această stare de libertate tocmai fiindcă erau urmașii romanilor și vorbeau o limbă derivată din latină, limba marilor opere literare, a capodoperelor. Scoaterea în prim-plan a dacilor este de sorginte mai mult romantică sau post-romantică, este un produs al epocii pozitiviste, prefigurate în unele aspecte ale sale de Bogdan Petriceicu Hasdeu, cel cu faimosul studiu „Pierit-au dacii?". O altă caracteristică anacronică este disprețul față de zei. Anticii, în epoca lor de glorie, proslăveau zeii, le dedicau temple, îi adorau și doar arareori îi sfidau. Aici, în „Decebal către popor", zeii sunt înfruntați de două ori: mai întâi, atunci când se spune dacii nu le-ar da nici zeilor lor, în frunte cu Zamolxe, pământ, iar în al doilea rând, în final, când puterea zeilor este considerată mai puțin eficientă pe pământ, în situația concretă evocată, decât puterea oamenilor (puterea este, în esență, în luptătorii daci, fiindcă ei aveau de luptat efectiv cu inamicii și nu zeii, care erau departe).

„Decebal către popor" este o mostră concretă de patriotism poetic la George Coșbuc, dar creația sa, chiar și atunci când are în atenție personaje și spații exotice, poartă în întregime simbolurile identității românești. Această identitate se vede și în poezia de dragoste, și în creațiile cu tentă folclorică, scrise, multe dintre ele, după tehnica versului popular, și în pasteluri sau legende, în meditațiile sale etc.

Coșbuc scrie într-o epocă în care scriitorii și artiștii lirici ori cei plastici, oamenii de cultură se aflau pe baricade și chiar se sacrificau (cum făcuse Lord Byron în Grecia, la Missolonghi/ Mesolongion, în 1924); alții mergeau la război ca să îmbărbăteze luptătorii cu armele lor specifice, iar alții luptau de acasă, scriind opere mobilizatoare. De exemplu, Giuseppe Verdi, prin muzica și libretele operelor sale, mai ales „Aida" și „Nabucco", deși acțiunea fiecăreia dintre aceste creații era plasată în spații exotice (Egipt, respectiv, Mesopotamia) și timpuri revolute, se gândea la însuflețirea italienilor săi din nord, supuși stăpânirii habsburgice. „Marșul gloriei" din „Aida" începe cu versurile:

„*Cântați gloria țării, azi e sărbătoare,/ De departe vin bravi eroi ce-au învins pe dușmani…*”. La fel Coșbuc, scriind „Decebal către popor” în 1896, chiar în anul sărbătoririi „mileniului ungar” (o mie de ani de la momentul 896, al stabilirii ungurilor nomazi în Câmpia Panonică), se gândea la statutul de supus al poporului său și la posibilitatea eliberării sale. De aici, apelul la curaj și demnitate în luptă, la învingerea fricii și la condamnarea lașității, la inspirarea încrederii în sine. Discursul regelui către armată, din „Decebal către popor”, este prototipul cuvântării patriotice, de însuflețire a maselor, fixate întâmplător în antichitate, dar valabilă pentru românii din toate timpurile și mai ales pentru cei de la cumpăna secolelor al XIX-lea și al XX-lea, care luptau pentru libertate și unitate națională.

George Coșbuc a trăit între anii 1866 – abdicarea lui Cuza, venirea principelui Carol de Hohenzollern, adoptarea Constituției României, înființarea Academiei Române – și 1918, anul Marii Uniri, pe care, cum spuneam, nu a apucat să o vadă înfăptuită pe deplin. România însă – așa, mică precum era încă atunci – l-a prețuit în mai multe rânduri, iar în 1916 l-a plasat între nemuritori, făcându-l membru titular al Academiei Române. Totuși, la scurtă vreme, în 9 mai 1918, poetul murea la București, îndurerat și neconsolat după stingerea tragică a unicului fiu, Alexandru. „*Țara pierde un mare poet, în sufletul căruia se reflectaseră toate aspirațiile neamului nostru…*”, spunea Gheorghe Bogdan-Duică la înmormântarea ilustrului dispărut. La fel, cu același prilej, Nicolae Iorga, cel care afirmase mai demult că „*poezia lui Coșbuc este de o virtuozitate extraordinară*”, publica un necrolog pe care-l încheia cu următoarele cuvinte: „*Cel ce a cântat toate vitejiile neamului, de la Gelu al legendei până la dorobanții din ’77, moare fără a fi văzut cu ochii sub steag pe aceia care au onorat din nou sfântul drapel al țării. Să lăsăm ca asupra frunții lui palide, acum liniștite, să cadă o umbră mângâietoare a depărtatului tricolor nevăzut*”. În ziarul „Lumina”, din București, Liviu Rebreanu publica, la 14 mai 1918, articolul „George Coșbuc”, afirmând printre altele: „*Coșbuc e primul poet pe care-l dă Ardealul literaturii românești. Ardelean a rămas toată viața. Până și*

în graiul viu păstrase o notă ardelenească, particulară, care îi ședea bine. Aici în țară dragostea lui a fost pentru cele șase milioane de țărani. Simțea o fraternitate profundă cu dânșii ... A răsărit deodată, fără să-l știe nimeni, fără să facă ucenicia cafenelelor și bisericuțelor bucureștene. Și a biruit împotriva tuturor celor scufundați în imitații și neputințe. A adus lumină, sănătate, voioșie. Scrisul lui Coșbuc trăiește și va trăi cât va trăi neamul românesc".

Profeția acestor mari bărbați s-a împlinit, fiindcă George Coșbuc trăiește, în ciuda nimicniciei vremurilor și a detractorilor lui, spre lauda vieții sale închinate neamului românesc. Coșbuc a iubit istoria poporului său, a înțeles-o în profunzimile ei și a transpus-o în versuri. Dar, mai presus de toate, a iubit poporul însuși, cu „bucuria și amarul" lui, în el a cuprins tot neamul lui de plugari de pe Valea Sălăuței, și lui – poporului român – i-a închinat cel mai solemn imn de perenă glorie.

Bibliografie selectivă

1. ***, *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900,* Editura Academiei Române, București, 1979.
2. Călinescu, George, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent,* Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1941.
3. Cioculescu, Șerban, *Istoria literaturii române III – Epoca marilor clasici*, Editura Academiei Române, București, 1973.
4. Cordoneanu, Maria, *G. Coșbuc interpretat de...,* (selecție) Editura Eminescu, București, 1982.
5. Drăgulescu, Radu, *George Coșbuc – Mitopoetica*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2005.
6. Lovinescu, Eugen, *Critice*, vol. III, Editura Ancora, București, 1915.
7. Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, București, 2008.
8. Micu, Dumitru, *George Coșbuc*, Editura Tineretului, București, 1966.
9. Munteanu, Dumitru, *George Coșbuc – Dincolo de cuvinte*, vol. I, *Anii de ucenicie*, vol. II, *Junețea poetică,* Editura George Coșbuc, Bistrița, 2008.

10. Poantă, Petru, *Poezia lui George Coșbuc*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1976.
11. Sasu, Aurel, *Dicționarul biografic al literaturii române, A-L*, Editura Paralela 45, 2006.
12. Scridon, Gavril, *Viața lui George Coșbuc*, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2003.
13. Slavici, Ioan, *Amintiri*, Editura Cultura națională, București, 1924.
14. Streinu, Vladimir, *Clasicii noștri*, Casa Școalelor, București, 1943.
15. Șuluțiu, Octav, *Introducere în poezia lui George Coșbuc*, Editura Minerva, București, 1970.
16. Zaciu, Mircea, Papahagi, Marian, Sasu, Aurel, *Dicționarul scriitorilor români*, vol. I, Editura Fundației Culturale Române, București, 1995.

Cultura poetului

MIHAI ZAMFIR*

Cultura lui Coşbuc a fost imensă. Nu a existat prilej mai bun pentru a investiga o parte din acest vast teritoriu decît descinderea la Bistriţa, zilele trecute, în inima „ţinutului George Coşbuc", a întregii echipe a revistei România literară, ocupată, pentru o dată, de acelaşi nume. Unde ar putea fi mai convingător omagiat poetul decît în revista care şi-a făcut o specialitate din descoperirea şi redescoperirea culturii noastre, sub toate formele ei perceptibile?

Dacă admitem că există două specii de scriitori şi două categorii de bază în care aceştia se încadrează – cea a spontaneităţii absolute şi cea reflexivă, cu alte cuvinte literatura imaginată *ex nihilo* şi literatura provenită din altă literatură – nu încape îndoială că George Coşbuc ilustrează perfect a doua categorie. Scriitorii din orizontul clasicismului pleacă de obicei de la texte preexistente şi compun pe marginea lor: Coşbuc nu a făcut excepţie. Situaţia lui de clasicizant conştient, de poet pentru care inspiraţia personală, exerciţiul şi cultura se dozează în mod egal, a reprezentat pecetea personalităţii sale poetice; asta încă de pe băncile şcolii şi pînă cînd şi-a făcut intrarea triumfală în Bucureştii anului 1889. Autorul *Baladelor şi idilelor* aducea cu el în Principate o tradiţie locală ardeleană, clasicizantă la extrem, tradiţia poeziei-glosă sau a poeziei exerciţiu, total ignorată în Vechiul Regat. Aici, după exerciţiile clasicizante ale paşoptiştilor (Asachi, Heliade, Alexandrescu) şi pînă la 1890, clasicismul dispăruse.

Toate circumstanţele s-au aliat pentru a-l aşeza pe Coşbuc în frunte şi pentru a-l izola în Bucureşti, oraş unde n-a reuşit niciodată să se

* Mihai Zamfir, Prof. Univ., prozator, critic şi istoric literar.

adapteze. În Anii de ucenicie din 1944 (cap. XIII), Mihail Sadoveanu relatează în chip remarcabil o scenă cu Coşbuc. Cînd doi mari scriitori se întîlnesc şi dialoghează, asistăm la un moment de graţie. Într-o noapte de primăvară din primii ani ai secolului XX, în trenul care venea de la Dorohoi spre Iaşi, Sadoveanu îl găseşte pe poet singur, izolat într-un compartiment şi cu lumina stinsă. Ce făcea Coşbuc? Cu ochii închişi, în transă, recita din *Divina Comedie*, căutînd echivalenţe româneşti pentru terţinele dantești. Abordat de tinerii scriitori urcaţi în acelaşi tren cu el, Coşbuc se întrerupe din visare şi le ţine acestora o surprinzătoare şi documentată prelegere despre cîteva detalii din textul lui Dante.

În pagina de mai sus, cu o superioritate cam imprudentă, Sadoveanu îl numea pe Coşbuc „badea Gheorghe”. De ce? Îi despărţea doar un deceniu şi ceva, care nu justifica apelativul; însă poetul avea deja, în primii ani ai secolului XX, mai degrabă figura unui bătrîn. Impresia vizuală e întotdeauna impulsivă şi iraţională; tînărului Sadoveanu Coşbuc îi părea – la cei vreo 40 de ani ai săi – un moşneag. Coşbuc luase treptat înfăţişarea propriei sale opere. Clasicii şi clasicizanţii par prin definiţie bătrîni, deoarece ei preiau, fără să vrea, vîrsta literaturii de la care pleacă. Figura lor fizică nu rămîne indiferentă la subtila şi ireversibila alchimie biologică.

Destinul poetului a fost, însă, mai degrabă cel al unui romantic: precocitate excepţională, scriere dezlănţuită de poezie încă de pe băncile şcolii; compunerea cîtorva capodopere la o vîrstă neverosimil de fragedă (*Nunta Zamfirei*). Coşbuc a dat ce avea mai original şi mai semnificativ înainte de a împlini vîrsta de 30 de ani – moment după care şi-a reluat şi rafinat descoperirile din tinereţe. Se stinge la 52 de ani, la o etate care nu i-a mirat peste măsură pe contemporani: devenise de multă vreme un bătrîn poet, „badea Gheorghe”.

Cea mai frapantă şi mai ciudată marcă de clasicism se leagă, în cazul lui Coşbuc, de programul său educativ, de vocaţia sa pedagogică. Poetul, unul dintre marii noştri traducători de poezie, a întreprins operaţiunea cu metodă, după un plan general dus la îndeplinire cu stăruinţă

ardelenească. În timp şi spaţiu, grandoarea proiectului uimeşte pînă astăzi. Astfel, el cuprinde poezia indiană (*Rig-Veda, Mahabharata, Ramayana, Sacontala*, în variante oferite după un original german); poezia arabă şi cea legendară a popoarelor nordice; capodoperele literaturii europene antice *Odiseea, Eneida, Georgicele*; poeţii preromantici şi romantici germani; în fine, *Divina Comedie* a lui Dante. Toate au fost relizate de un singur om, într-un număr nu prea mare de ani. E drept că şi Heliade-Rădulescu schiţase un vast program de traduceri, rămas însă la nivelul unui vis; în raport cu himera heliadescă, proiectul lui Coşbuc înseamnă cu totul altceva. A doua jumătate a secolului al XIX-lea perfecţionase la noi în chip salutar maniera traducerii de poezie. *Junimea* crease o veritabilă şcoală de traducători care dădeau în ritm constant variante româneşti ale poeziei europene: Anton Naum, Samson Bodnărescu, Nicolae Schelitti, Mihail Cornea etc. traduceau din poeţii germani şi francezi, din Goethe, din Lamartine şi Hugo, dar mai ales din Heine – exerciţii efectuate cu respectarea riguroasă a prozodiei originalului. În cenaclul *Literatorul*, se traduceau din franceză simboliştii momentului: rigoarea tehnică o egala pe aceea a *Junimii*.

Cum traducea Coşbuc? Poetul a nutrit la început ideea unei variante cît mai accesibile cititorilor contemporani. Poezia orientală era tradusă şi prelucrată în acelaşi timp. Chiar *Odiseea* a luat la el aspectul unei epopei de peste 2.200 de strofe în endecasilabi şi decasilabi, cu versuri rimate (sic!) similare celor din epopeile italiene baroce. Textul homeric devenea astfel familiar şi accesibil.

Mai tîrziu, traducîndu-l pe Virgiliu, se va apropia treptat de respectarea prozodiei originale latine. După nenumărate traduceri şi prelucrări din poeţii germani, Coşbuc a atins capodopera prin versiunea românească a *Divinei Comedii*. Prin ea a dovedit că adevărata traducere presupune o operaţiune hermeneutică, documentarea atentă în legătură cu autorul ales, studierea comentariilor danteşti clasice.

Coşbuc a realizat o formă personală şi prelungită de *lectura Dantis*. Dacă în tinereţe luase contact cu textul italian prin intermediar german, în ultimii 15 ani de viaţă a învăţat bine limba italiană şi a călătorit în

Italia pentru a studia la faţa locului exegeza modernă asupra *Divinei Comedii*. S-a străduit să nu-i scape detaliile textului italian, a respectat cu stricteţe prozodia originală.

După eforturi poetico-erudite dispuse pe un deceniu şi jumătate, traducerea integrală a *Divinei Comedii* a înfăptuit şi un miracol de poezie românească: a transpus o operă de dimensiuni strivitoare, respectînd pînă la detaliu textul, sensurile lui dificile imbricate adesea unele într-altele; dar a făcut-o într-o limbă românească inventată de el, artificială şi poetică în grad înalt. Ea s-a format prin aducerea în limbă a nenumărate neologisme latine şi neolatine, a diferiţi termeni tehnici, prin dezgroparea de regionalisme, de arhaisme pierdute, ba chiar prin cuvinte şi forme gramaticale, pur şi simplu, inventate. Inutil să precizăm că magnifica şi artificiala limbă română construită de Coşbuc pentru slujirea lui Dante n-a mai fost niciodată folosită de el în altă parte, în nici o altă poezie originală, în nici o altă traducere. A creat-o pentru unică folosinţă – aşa cum se întîmplă cu toate idiomurile poetice refăcute de un mare poet doar pentru o singură poezie.

A urmări sectoarele poeziei lui Coşbuc în care cultura se infiltrează şi irigă textul e o operaţiune dificilă. Aleg spre ilustrare doar o latură a talentului său, în general ignorată de comentatori: este vorba de ceea ce aş numi, cu o sintagmă ad-hoc, *lirismul travestit* sau *discursul invers*. Adică de poeziile în care plîngerea pasională a fetei face obiectul discursului masculin. Cele mai reuşite piese de iubire din *Balade şi idile*, ca şi din volumele ulterioare, rămîn acelea în care fata îşi mărturiseşte dragostea şi îşi detaliază chinurile. Marea subtilitate poetică o atinge Coşbuc atunci cînd se face interpretul fetelor îndrăgostite, cînd vorbeşte „în nume străin". Capodoperele poeziei sale sunt *La oglindă, Fata morarului, Cîntecul fusului, Dragoste învrăjbită* etc.etc.

Fără îndoială că acest tip de discurs liric a existat dinaintea lui Coşbuc. Cultura sa poetică l-a făcut să recupereze o manieră literară ce coboară în noaptea timpurilor. În Regatul Nou egiptean, din secolele XII-XIV î.e.n., poeţii traduceau deja în versuri plîngerile de iubire ale fetelor. Cîteva secole mai tîrziu, Regele Solomon dădea cuvîntul femeii

îndrăgostite în *Cîntarea Cîntărilor*, unde vocea regelui-autor se modula pe fantasme feminine. În epopeile clasice, suferinţele Andromacăi îl aveau ca interpret pe poetul Homer, iar cele ale reginei Dido – pe poetul Virgiliu. Strălucite exemple aveau să se întîlnească în lirica iberică medievală, mai ales în acele *cantigas de amigo*, compuse în galego-portugheza din secolul al XIII-lea şi aparţinînd unor autori (toţi bărbaţi, fireşte!) ce au rămas pînă astăzi printre marile nume ale poeziei portugheze din toate timpurile: Pero Meogo, Nuno Fernandes Torneol, Regele Dom Dinis.

În insolitul ansamblu secular şi milenar, vocea lui Coşbuc se inserează în mod natural. Au existat la noi şi alte exemple de asemenea lirism travestit, de discurs erotic feminin interpretat în chip masculin (partea întîi din *Sburătorul* lui Heliade, fragmente din Eminescu); dar niciodată asemenea discurs nu s-a închegat într-un sistem, ca în cazul lui Coşbuc.

George Coșbuc nesimplificat

ANDREI MARGA*

George Călinescu observa că „George Coșbuc a suferit numaidecât după moarte o uitare injustă, deși explicabilă, după ce poezii ca *Mama, Cântecului Fusului, El Zorab, Noapte de vară, Trei Doamne și toți trei, Iarna pe uliță* desfătară până la saţietate copilăria câtorva generaţii prin mijlocirea manualelor didactice şi a serbărilor şcolare. Simboliștii, puriștii, suprarealiștii, moderniștii în genere, cruțînd pe Eminescu, au văzut îngroziți în Coșbuc triumful adecdoticului. A ajutat discreditării marea inegalitate a operei. Răsfoind volumele ticsite de versuri, cititorul superficial rămâne cu impresia că are înaintea sa nişte culegeri de improvizaţii pentru educarea poporului. Și ce-i drept, în mare măsură poetul a urmărit acest scop. Criticul trebuie să pornească de la compunerile cele mai evident ocazionale şi prin eliminare să ajungă la grupul de poezii pure”[1]. Celebrul istoric al literaturii avea în vedere, în această evaluare, „didacticul” din anumite poezii, îndatorarea față de Schiller, Uhland și Platen din *Balade și idile* și *Fire de tort* și „latura anecdotică”. El continua: „Coșbuc avea de fapt simțul sublimului cosmic, dar fiind lipsit de putința reprezentării lui de sus, se mulțumea a-l sugera în orariul terestru”[2]. Poetul realizează, în *Noapte de vară, La Paști, În miezul verii, Iarna pe uliță* veritabile „monografii ale unor momente din viața satului”. Mai mult, *Nunta Zamfirei* sau *Moartea lui Fulger* atestă că „George Coșbuc are «filosofia» lui, exprimată și

* Andrei Marga, Prof. Univ., scriitor, filosof, politolog, e-mail: *andrei.marga2012@yahoo.com*

1 George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în present*, Minerva, București, 1986, p. 586.

2 *Ibidem*, p. 587.

într-o poveste veselă, şi care este absenţa oricărei filosofii dialectice, supunerea împreună cu poporul la datinele ce simbolizează impenetrabilitatea misterului. Este o gândire sănătoasă în orice caz, pe care poetul are tactul de a n-o desfăşura discursiv, ci de a o înscena în ritualul celor două evenimente”[3]. Concluzia lui George Călinescu este că „George Coşbuc a izbutit, ca şi Eminescu, de altfel, să facă poezie înaltă care să fie sau măcar să pară pricepută poporului şi să educe astfel la marele lirism o categorie de oameni străini în chip obişnuit de literatură”[4].

Cu autoritatea-i caracteristică, Titu Maiorescu este la originea prejudecăţii după care George Coşbuc nu ar dispune de cultură evoluată pusă la punct. Cred că ne putem îndoi de această evaluare, căci poetul avea cultura timpului, după ce urmase, plin de interes, o şcoală, un liceu deja renumit şi se înscrisese la facultate, la Universitatea din Cluj[5], pentru a urma studii clasice.

Sfârşitul lui George Coşbuc îl cunoaştem. A trebuit ca Tudor Arghezi să consemneze, după prea timpuria dispariţie a poetului, la abia de puţin peste cincizeci de ani de viaţă, înmormântarea uitată de aproape toţi: „Şase oameni răzleţi, văduva şi popa…. Atât, bucură-te ţară!”.

Nici posteritatea literară imediată al lui George Coşbuc nu a început bine. Unii l-au luat repede drept poet al evenimentelor curente din viaţa satului, dând dimensiuni excesive colaborării poetului la publicaţia „Semănătorul”. Alţii, ca nouă expresie a tradiţionalismului rural. Formula „poetul ţărănimii”, lansată de Constantin Dobrogeanu-Gherea, a avut soarta cea mai generoasă. Trecere a avut şi formula unui George Coşbuc cu eminentă „vocaţie mesianică”, sprijinită pe poemele dacice şi poeziile promisiunilor de luptă. Elocvent este faptul că până şi în 1998, în cunoscuta *Antologie a poeziei româneşti culte. De la Dosoftei la 1993* (Editura Teora, Bucureşti, 1998), se arată că

[3] *Ibidem,* p.590.
[4] *Ibidem*.
[5] Gavril Scridon, *Viaţa lui George Coşbuc*, Şcoala ardeleană, Cluj-Napoca, 2016, pp. 111–131.

formula de „poet al ţărănimii" este, desigur, prea strâmtă. Se perseverează, însă, în a-l considera pe George Coşbuc „îmbinare a tradiţiilor creaţiei populare cu intenţiile originale şi novatoare ale epocii" şi se susţine că prezenţa perpetuă în manuale i-ar fi marcat profilul. „Poezia lui este prin excelenţă didactic-formativă şi beneficiază de asemenea de teme literare variate, tratate în formule"[6]. Unii au sugerat că este nevoie de găsirea unui profil liric modern pentru a-l scoate din etichetări simplificatoare şi a-l capta pe George Coşbuc, dar s-a făcut puţin în această direcţie.

Mai recent, Petru Pontă, cu o analiză pătrunzătoare (în *Opera lui George Coşbuc*, Casa Cărţii de ştiinţă, Cluj, 2004), excelent informată sub aspectul istorico-literar, a întreprins oportuna încercare de a-l privi într-un fel nou pe George Coşbuc, dincoace de intepretările care s-au dat pînă acum operei. „Poetul descoperă realitatea printr-un filtru mitologic"[7], el ţintind la a fonda „o mitologie poetică românească"[8]. Sub titluri demne de atenţie – „Mitologia şi feericul", „Codul eroticii", „Peisajul ideal", „Spectacolul vieţii", „Eroicul, poezia patriotică şi socială", „Poezia ocazională" – criticul clujean a căutat că surprindă creaţia coşbuciană în ceea ce are original. Petru Poantă dă seama de paleta largă, am putea spune foarte pretenţioasă, a poeziei coşbuciene.

Mai nou, alţii o scot, însă, din manuale şi o trimit complet în istorie. Suntem astăzi, după aceste gesturi prea puţin îngrijite de adevăr şi de valoare, echitabili faţă de opera lui George Coşbuc? Este ea înţeleasă fără resturi semnificative?

Oricum s-ar privi lucrurile, opera lui George Coşbuc debordează caracterizările pomenite. Se poate bănui că poetul a căzut victimă, la rândul său, la ceea ce însuşi numea „domnia obeză a diletantismului" în multe opinii indigene.

---

[6] *Antologie a poeziei româneşti culte. De la Dosoftei la 1993,* Editura Teora, Bucureşti, 1998, p. 138.

[7] Petru Poantă, *Opera lui George Coşbuc*, Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj, 2004, p. 40.

[8] *Ibidem*, p. 36.

Strict vorbind, opera coșbuciană întrece ceea ce s-a spus grăbit despre ea, căci explorează cu totul alte laturi ale lumii, iar ceea ce se petrece astăzi, în societate și în literatură, nu-l scoate nicidecum din discuție. George Călinescu, în orice caz, a sesizat cel mai bine coordonatele literare între care se mișcă „cazul Coșbuc" – de la poezia adecdoticului, a educației școlare, la „poezia pură", pe toate reușind să le întruchipeze. În poezii diferite, dar cel mai frecvent în aceeași poezie! Pe acest diapazon socotesc că trebuie să ne mișcăm dacă vrem să dăm seama de ceea ce ne-a lăsat poetul din Hordou. Nu mai vorbesc de faptul că formula de „poet fără tiparuri" a lui Nicolae Iorga sau cea de „poet al suferinței", pe care o folosea Tudor Arghezi, nu au fost exploatate concludent și nici remarca acestuia din urmă că George Coșbuc era „erudit și știa cîteva limbi", fiind, cum știm, și unul din prolificii traducători în românește.

Aș spune că George Coșbuc este un poet al unei geografii culturale ce se lasă circumscrisă. El era, de altfel, sensibil la „psihologia popoarelor", ce tocmai se contura în epocă. Cultura și optica sa literară erau universale. George Coșbuc este un poet al evenimentelor curente ale vieții, dar care suprinde condiția umană în lume. Este un poet al țărănimii, dar cu o privire cuprinzătoare asupra societății. Este un poet ce atinge reprezentativitatea ce-l face demn de manualele de educație, dar și al reflecției asupra istoriei. George Coșbuc este un poet al unei epoci, dar suficient de profund încât să vadă dincolo de epoci și să le traverseze. Ilustrez aici aceste susțineri printr-un succint excurs în poeziile sale.

Poet al locurilor, dinăuntrul și din afara arcului Carpaților, George Coșbuc opera în coordonatele culturii universale. Din adolescență, cînd debutează cu cunoscuta tălmăcire din greci antici, până la perioada de vârf a creației, poetul a fost traducător de certă rigoare din literatura lumii. Nu este, nici astăzi, sigur că expresivitatea traducerilor sale a fost întrecută de cei care au reluat acele traduceri. Reperele lui George Coșbuc erau cele ale literaturii universale. Poetul știa bine folclorul, uneori îl ia ca bază, dar prelucrarea lui dă altceva – net superior.

Bunăoară, în poezia *Nu te-ai priceput*! (1889), ce are la bază motivul folcloric al fetei care aşteaptă să fie curtată şi îmbrăţişată, rezultatul este o viziune lărgită reflexiv la maximum: „Nu te-ai priceput!/ Zici că de m-ai fi cerut/ Mamei tale noră-n casă,/ N-aş fi vrut să merg!/ E, lasă!/ Că de-o fată cui-i pasă/ Nu se ia după părut!/ De-ntrebai, ai fi văzut!/ Tu să fi-început iubitul,/ Că-i făceam eu isprăvitul/ – Tu cu pâinea şi cuţitul/ Mori flămînd, nepriceput!”. Nu mai vorbim de poezia *Doina* (1895), ce ridică melancolia la o exprimare poetică greu de concurat: „Eu te-am văzut odată/ Frumoasă ca un sfânt,/ În jur stăteau bătrânii/ Cu frunţile în pământ,/ Cântai ca-n vis, de-o lume/ Trăit-într-alte vremi,/ De oameni dragi, din groapă/ Pe nume vrând să-i chemi/ Şi-ncet, din vreme-n vreme,/ Bătrânii-n jur clipeau/ Şi mânecile hainei/ La ochi şi le puneau”. Iar exemplele de ridicare a motivelor folclorice la prelucrări poetice şi vizionare proprii sînt nenumărate la George Coşbuc.

Poetul din Hordou îşi ia adesea motive din evenimentele vieţii, o nuntă, mersul după apă, trecerea pe uliţă, rănirea pe câmpul de bătălie etc., dar devine el însuşi suprinzînd imediat condiţia umană în lume. Poezia *Spinul* (1893) este, într-adevăr, una a jocului aşteptării mariajului de către tânărul ce-i scoate iubitei un spin din picior şi o îndatorează încă o dată. Cunoscuta poezie *Numai una!(*1889), pe un motiv curent – iubirea feciorului pentru fata căreia părinţii lui îi preferă una mai înstărită, se încheie însă cu o declamaţie ce pune în joc lumea în întregime: „Să-mi cînte lumea câte vrea,/ Mi-e dragă una şi-i a mea:/ Decât să mă despart de ea,/ Mai bine aprind tot satul!”. În *Recrutul* (1893) motivul este preocuparea recrutului ce-şi lasă iubita în aşteptare şi adresarea către frate: „Poartă-i grija!/ Tot a mea s-o găsesc, tot dor să-mi poarte!/ Dar de nu-i păzi-o bine,/ Ţi-ai găsit duşman în mine,/ Căci fac moarte/ Pentru ea!”. Sau interogaţia plină de sublim din *Moartea lui Fulger* (1893): „Când n-ai de acum să mai priveşti/ Pe cel frumos, cum însuţi eşti,/ De dragul cui să mai trăieşti,/ Tu, soare sfânt?” şi, desigur, meditaţia finală asupra morţii: „Nu cerceta aceste legi,/ Că eşti nebun când le înţelegi!/ Din codru rupi o rămurea,/ Ce-i pasă codrului de ea!/

Ce-i pasă unei lumi întregi/ De moartea mea". Privirea ține aici de cea mai recentă thanatologie, nu doar de surse folclorice!

Poet al țărănimii, George Coșbuc are o privire cuprinzătoare asupra istoriei. *Noi vrem pământ!* (1894) este poezia luată pe bună dreptate ca un manifest pentru a dobândi pământul necesar traiului și unei vieți normale în societatea. Nu numai versul de încheiere a fiecărei strofe „vrem pământ!", dar și strofele în întregime exprimă voința unei reparații sociale după o nedreptate majoră. „Flămând și gol, făr-adăpost,/ Mi-ai pus pe umeri cât ai vrut,/ Și m-ai scuipat și m-ai bătut,/ Și câne eu ți-am fost". În cel puțin două direcții, însă, poezia iese cu mult dincolo de condiția manifestului. Pe de o parte, ea captează în termeni poetici împrejurarea că întreaga condiție de viață a țăranului lipsit de pământ este afectată. „Băieții tu-n război ni-i duci,/ Pe fete ni le ceri,/ Înjuri ce avem noi drag și sfânt". Pe de altă parte, nu este vorba în poezie doar de revolta unei categorii sociale, ci de surprinderea faptului că în societate există, în fond, o legătură lăuntrică între viața mizeră a unora și huzurul altora. „N-avem nici vreme de-nchinat,/ Căci vremea ni-e în mâini la voi;/ Avem un suflet încă-n noi/ Și parcă l-ați uitat!". Poezia nu este doar un manifest anticiocoiesc, ci și redarea unei conexiuni tăinuite. Ea nu este doar socială, în înțelesul consacrat, ci și reflexivă, vizionară. George Coșbuc a găsit cele mai bune mijloace de expresie poetică pentru o constatare ce este parte a conștiinței moderne, cel puțin de la Hegel încoace: nimeni nu este fericit sau nefericit fără legătură cu nefericirea sau fericirea altuia. Tematica poetică este complexă, cuprinde oricum o latură socială, dar nu se lasă epuizată de aceasta.

Poet al angajării, George Coșbuc se ridică la reflecții cuprinzătoare asupra mersului istoriei. Versurile „O luptă-i viața; deci te luptă/ Cu dragoste de ea, cu dor", din *Lupta vieții* (1894), sunt poate de la apariție un leitmotiv al angajării, ca și aceste versuri: „Oricare ar fi sfârșitul luptei,/ Să stai luptând, căci ești dator". Orizontul poeziei lui George Coșbuc este unul de cea mai largă respirație – al libertății persoanei. Poezia *Pentru libertate* (1903) nu este militantă în înțelesul reductiv, consumat, ci emblematică, ținând de o viziune asupra conexiunilor mai

puțin perceptibile ale istoriei, care exclud servitutea. „Iar din lanțul ce-azi ne strânge/ Pot să iasă spăzi, și pot/ Spăzile să vadă sânge,/ Nu de-al nostru însă tot!/ Și sfârșitul tău veni-va/ Azi ori mâne, ori mai apoi!”.

Poet la care s-a apelat copios în manuale de educație, George Coșbuc a dat reflecții grave asupra vieții. Să observăm, de pildă, finalul plin de durere nesfârșită și înăbușită de la *Trei Doamne și toți trei* (1891): „Treceau bărbați, treceau femei,/ Și uruiau trăsuri pe stradă,/ Soldați treceau făcând paradă,/ Și-atunci deștept privi la ei/ Și-și duse pumnii strâns pe tâmple: «Trei, Doamne, și toți trei!»”. Să ne amintim și reflecția tot îndurerată din *El Zorab* (1893): „Și te vor duce la război,/ Să mori tu, cel crescut de noi!... «Ia-ți banii, pașă! Sunt sărac,/ Dar fără cal eu ce să fac?/ Dă-mi calul înapoi!»”. Puțini au redat cu mijloace atît de simple și cu atâta profunzime trăirea durerii, precum George Coșbuc!

Poet al lumii unei epoci, George Coșbuc a fost destul de mare poet pentru a vedea dincolo de epoci și a le traversa. Poezia *Vara* (1893) ne plasează într-o lume într-adevăr idilică, pusă undeva în apropierea Ceahlăului: „Un nor cu muntele vecin/ Plutea-ntr-acest imens senin/ Și n-avea aripi să mai zboare!/ Și tot văzduhul era plin/ De cântece ciripitoare”. Dar această lume este imediat și cea în care, precum înaintașii, fiecare sfârșește: „Cât de frumoasă te-ai gătit, Naturo, tu!/ Ca o virgină/ Cu umblet drag, cu chip iubit!/ Aș vrea să plâng de fericit,/ Că simt suflarea ta divină,/ Că pot să văd ce-ai plăsmuit!/ Mi-e inima de lacrimi plină,/ Că-n ea s-au îngropat mereu/ Ai mei, și-o să mă îngrop și eu!”. În *Mama* (1894), motivul mamei ce-ar vrea să-și vadă fiul plecat departe urcă de la date biografice cunoscute, la o exprimare clasică, ce trece peste timp. „Afară-i vânt și e-norat,/ Și noaptea e târzie;/ Copilele ți s-au culcat/ – Tu, inimă pustie,/ Stai tot la vatră-ncet plângând:/ E dus și nu mai vine!/ Ș-adormi târziu cu mine-n gând,/ Ca să visezi de mine!”. Puțini au captat atât de bine confruntarea omului cu limitele întîlnite în viață precum George Coșbuc!

Rareori marii poeți cuprind tot ceea ce fac într-o profesiune de credință. Aceasta nu înseamnă să nu luăm în seamă ceea ce ei spun

despre ei, căci aici se dezvăluie intenții. Poezia *Poetul* (1911) începe cu mult citata mărturisire: „Sânt suflet din sufletul neamului meu/ Și-i cânt bucuria și-amaru/ În ranele tale durutul sunt eu,/ Și-otrava deodată cu tine o beu". Desigur, între timp, modalitățile de expresie poetică s-au diversificat enorm, mult dincoace de redarea directă a experienței. În definitiv, astăzi se exprimă ceea ce este în lume cu ajutorul accentuării subiectivității. Trăim în lumea celei mai expansive subiectivități, o lume subiectivizată ca niciodată! Heidegger vorbea justificat de „subiectivitatea subiectivității", iar dacă vrem să vorbim de poezia ce se face acum, probabil că trebuie să aplicăm încă o dată termenul sieși, să-l facem recursiv, dacă nu cumva de ceva mai mult. George Coșbuc nu dă prioritate acestei direcții; el nu exhibă doar trăiri, ci vrea să capteze alcătuirea lumii. El aspiră să fie poetul realităților ultime ale vieții omului, uneori să surprindă ceea ce se numește „în sinele" acestora. „Copilă, tu crede poeții ce scriu,/ Căci lor li s-a dat o putere/ S-audă mai bine, să simtă mai viu/ Întreagă a lumii durere" – ne spune în *Copilă, tu crede poeții ce scriu* (rămasă în manuscris). Să nu uităm că, la Cluj, George Coșbuc studiase ceva filosofie sau intrase măcar în contact cu ea și citea în germană, încît a venit timpul să ne întrebăm: nu cumva poezia sa resimte nu numai datele experiențelor concrete de viață, ci și ale unei reflecții culturale organizate, al cărui centru de gravitație va trebui abia să-l descoperim!

La noi, unii au impresia că o poezie ce vrea să fie expresia a ceea ce trăiesc oamenii din jur este desuetă, anacronică, și nu fac decât să-și liciteze impresiile, fără a depăși granița acestora, spre captarea universului vieții. Eu cred că aceștia se înșeală. Nu vreau să fac aici largi considerații în jurul întrebării de fapt comună poeziei, științei și filosofiei – cum ajungem la realitate? Dar, oricum s-ar lua lucrurile, oricât de imperativ este să ferim expresia poetică de vetusta copiere a realității, orice formă alegem pentru a-i păstra gingășia și forța de penetrație, nu se poate eluda un fapt: poezia rămâne arta sensibilității, arta simțirii omului în lume, și va căuta, atunci când este veritabilă, să fie astfel. Tot Heidegger spunea că poezia numește zeii, iar gânditorii

vin apoi pentru a-i explica. George Coșbuc și-a asumat în fapt acest adevăr ca puțini alții în cultura noastră, în coordonatele timpului său. Iar această împrejurare face din poezia sa un reper. Opera sa se poate citi din noi perspective, ce ne feresc de simplificări, iar profilul său efectiv se lasă acum redescoperit!

Cu gândul la George Coşbuc

ION POP*

La o sută cincizeci de ani de la naşterea lui Coşbuc, s-a putut pune întrebarea dacă poetul altădată atât de popular se mai află în manualele şcolare... Gusturile literare s-au schimbat mult în ultimele vremuri, distanţa faţă de valorile clasice sporeşte, alte busturi urcă pe socluri, ca să coboare destul de repede... Şi rămân tot mai multe cărţi necitite... Situaţia „poetului ţărănimii" (după formula lui Gherea) n-a fost comodă nici în anii când opera sa esenţială era deja publicată şi apreciată de mulţi, numai că apăruse într-un context în care poezia românească o lua pe cu totul alte căi decât a sa. A putut fi salutat, de o parte a lumii literare, pentru revigorarea „optimistă" a liricii noastre după epigonismul post-eminescian invadator, iar postura sa de însemnat „pedagog al neamului", angajat pe atâtea fronturi ale „luminării poporului", ca redactor la reviste importante precum *Tribuna*, *Vatra*, cu o prezenţă semnificativă la *Sămănătorul*, l-a aşezat ca şi definitiv printre Exemple. Numai că o altă direcţie a mişcării poeziei, nu modul lui de a scrie urma să iasă victorios, ci drumul deschis de un Macedonski, ca şi paralel în epocă, continuat de simbolişti. Formula propusă de Gherea s-a impus pentru multă vreme, cumva inerţial, menţinând la suprafaţa tematică lecturile din poezia sa, iar reticenţa faţă de „tradiţionalişti" a rămas însemnată la ora afirmării, prin cele mai prestigioase voci critice, a „modernismului" sincronizant cu Europa literară. Un modernism ataşat individualului şi subiectivului, şi nu personalităţilor exponenţiale pentru o anume colectivitate; şi un discurs liric respingând programatic „anecdoticul".

* Ion Pop, Prof. Univ., poet, critic și istoric literar, e-mail: *ion.v.pop@gmail.com*

Scrisul coşbucian a cunoscut, desigur, mari denivelări, poetul a versificat mult pe tot felul de teme, neocolind ocazionalul, a vrut să fie receptat şi înţeles de toată lumea, a aspirat la statutul de pedagog al neamului şi l-a ilustrat, de altfel, în chip exemplar. Destule compuneri ale sale par şi sunt astăzi caduce şi nu mai pot fi apărate convingător. S-a schimbat şi publicul, iar lumea ţărănească se află foarte departe de ceea ce a fost cândva, tiparele vieţii tradiţionale s-au clătinat din temelii, „duhul sărbătorii" care însufleţeşte o mare parte din acest teritoriu imaginar a intrat de mult într-o stare de criză gravă, iar marile apeluri la solidaritatea naţională le par astăzi multora depăşite.

Şi totuşi, memoria comunitară a reţinut întotdeauna mai multe versuri din opera sa decât din a atâtor alţi poeţi, fiindcă aceasta propune la tot pasul rostiri memorabile, sentenţioase, cu o limpezime a dicţiunii de care foarte puţini au fost în stare. Dar şi pentru că acestea se înscriu pe un fond mai larg şi mai general de înţelepciune transmisă de tradiţia populară, pe care Coşbuc a ştiut s-o recristalizeze în laboratorul propriu, fără să recurgă practic la „citatul" folcloric, ocolind culorile locale de suprafaţă, vocabularul regionalist de exemplu, şi fără să se izoleze manifest, ca sămănătoriştii „autentici" de universul în curs de rapidă urbanizare. Om foarte cultivat, exersat de timpuriu cu clasicităţile încă la liceul năsăudean, cu compasul lecturii deschis între arii culturale larg europene şi asiatice, marcat, cum s-a observat, mai ales de lecturi germane, el a reuşit distilări de esenţe şi redesenări de geometrii ale sensibilităţii expuse în plin regim solar, ca şi sărbătoresc, prielnic punerii în valoare a emblemelor şi efigiilor.

Critici de mare format n-au ezitat să vorbească despre Coşbuc ca despre un „poet mare", nu doar ca „desăvârşit tehnician", ci şi original „vizionar al stărilor sufleteşti sempiterne", – cum se exprimă, frumos, un G. Călinescu, care a evidenţiat şi câteva dintre subtilităţile artei sale de regizor cu simţul dramaticului, de creator de măşti şi roluri, de admirabil, adesea, constructor al *textului* poetic.

Critica mai nouă a fost sensibilă tocmai la ipostaza lui de regizor, de realizator al unor înscenări în care arhitecura decorului se asociază

armonios cu monologul adus, uneori, în pragul tiradei şi cu expresia dialogală foarte atent construită, cu o artă combinatorie ce conferă poemului o ţinută muzicală cu varii registre, de la tonalităţi solemn-ritualice de mari ansambluri corale, la cele ale detaliului gestual şi de vorbire, reconstituite cu minuţie de artizan superior. Nu e, desigur, cea a simbolismului vizând sugestia plurală şi vaporozitatea stării de spirit. Cum s-a tot spus, poezia lui Coşbuc este subliniat „obiectivă", descriptivă sau refăcând confesiuni puse sub costume de personaje, o „lirică a rolurilor", a travestirilor şi măştilor, fără afişarea, în schimb, a distanţelor mai noi de factură metapoetică. Speculaţia de acest tip „modern" lipseşte, năzuinţa – realizată – a poetului era de a face cât mai natural discursul calculat în toate efectele sale de „obiectivare", cu foarte rare asumări de către un „eu liric", ce nu se poate închipui decât în ipostază de purtător de măşti ale altora, de reprezentant, de exponent al mulţimilor: „sunt suflet în sufletul neamului meu"...

Poetul pare a se întoarce la rădăcini după o experienţă de om al oraşului, însă fără clamarea unor frustrări de „înstrăinat" şi nici, ce-i drept, devenind un cântăreţ al vieţii urbane moderne. Dimensiunea „realităţii imediate", a efemerului şi tranzitoriului (ca să vorbim ca Baudelaire) îl interesează prea puţin, imaginarul său orientându-se spre tipare şi arhetipuri, spre permanenţe şi eternităţi, îndreptându-şi cugetarea, discursul către formula sapienţială, gnomică, iar ansamblurile textuale către construcţia parabolică, pilduitoare. La acest nivel de generalităţi el se exprimă ca un poet „complet", nu lasă neridicat în zona simbolului şi alegoricului niciun moment semnificativ, de la naştere, nuntă şi moarte, cu un sentiment al ritualităţii, al repetiţiei semnificative de experienţe trăite la toate vârstele omului, valabile oriunde şi oricând. „Baladescul" era oarecum în firea sa, a versificat mult şi inegal ca relief artistic, cugetând cândva la articularea unui soi de epopee naţională, proiect la care a renunţat, nu fără a înmulţi pe parcursul unei vieţi prea scurte metopele ce pot fi asamblate într-un monument impunător. „Idilicul" era favorizat de temperamentul său solar, de sensibilitatea proaspătă şi mereu disponibilă, de „naivitatea" ce nu lipseşte din nicio

operă clasică importantă. A şi tradus, cum ştim, bucolice, georgice, egloge (dar şi epopei), iar acest univers pastoral, naturist sau eroic „de şcoală" s-a asociat rădăcinilor sale din pământul natal, într-o operă ce propune cu un rafinament ce a putut fi apropiat de al rococoului, insolit comunicant cu universul ancestral repus în scenă, între tribuna marilor spectacole publice şi scenele de intim „salon" rural. Interpretări ceva mai noi ale operei sale, precum în valorosul eseu monografic publicat de Petru Poantă în anul 1976, au pus în lumină cu precădere aceste aspecte ale unei *ars poetica* în care Arta şi artizanatul, Inspiraţia şi aplicaţia meşteşugărească a cizelatorului de detalii comunică armonios.

Dar mai este citit astăzi Coşbuc, dincolo de citările şi recitările ocazionale? Poate că prea puţin, cum se întâmplă cu atâţia clasici. Şi nu e, de fapt, doar vina operei, supuse fireştii „mutaţii a valorilor estetice". O pedagogie inteligentă l-ar putea repune productiv pe poet, în ce are el mai autentic, în circuitul lecturilor formatoare şi pentru şcoala noastră de azi, eliberându-l, ca şi pe Eminescu, de altfel, de clişeele „oficiale". Ar fi de unde să se aleagă, iar valorile au răbdare. Mai trebuie, totuşi, provocate din când în când, scuturate de rugina didactică şi chiar de rugina de suprafaţă. Oricum, într-un moment al gravelor derive, precum cel actual, cred că românii au încă mare nevoie de întoarceri înviorătoare, de restaurări ale unei geometrii spirituale mai ferme, de refacerea, cât de cât, a acelui luminos „duh al sărbătorii", aşa de viu la Coşbuc. Şi de o anume generozitate a angajării pe care acest pedagog al sufletului naţional a transmis-o exemplar atâtor generaţii.

La aniversare – Coșbuc 150. Contra critica documentară

ADRIAN ONOFREIU[*]

Împlinirea a 150 de ani de la naşterea poetului George Coşbuc a ocazionat organizarea unor ample manifestări în judeţul Bistriţa-Năsăud, cu centre de interes, localităţile Bistriţa, Năsăud şi Coşbuc.

În acest context, au fost reeditate unele lucrări dedicate personalităţii şi operei lui George Coşbuc; amintim doar pe cele datorate lui Petru Poantă, *Opera lui George Coşbuc*, Andrei Moldovan, *George Coşbuc sau lirismul pragurilor,* Gavril Scridon*, Ecouri literare universale în poezia lui George Coşbuc, Viaţa lui George Coşbuc,* Andrei Bodiu, *George Coşbuc. Monografie, antologie, receptare critică,* Horaţiu Catalano, *George Coşbuc. Contribuţii pedagogice*, toate, la vrednica editură clujeană Şcoala Ardeleană sau cea a universitarului ieşean cu origini locale, *George Coşbuc în amintirile contemporanilor,* selecţie de texte, note şi cuvânt înainte de Alexandru Husar, Ed. Princeps Multimedia, Iaşi, 2016. Cu un an mai devreme a fost tipărită lucrarea lui Ion Filipciuc, *George Coşbuc în Bucovina,* Ed. Charmides, Bistriţa, 2015[1].

Toate aceste apariţii sunt producţii de analiză, teorie sau istorie literară. Poate, de aceea a trecut aproape neobservată o apariţie cu un conţinut aparte. Realizată de un *literat*, dar şi de un *istoric,* lucrarea

[*] Adrian Onofreiu, doctor în Istorie; Serviciul Judeţean Bistriţa-Năsăud al Arhivelor Naţionale, e-mail: *adrianonofreiu@yahoo.com*

[1] Despre editarea şi receptarea operei poetului, vezi Răzvan Voncu, „Note despre editarea şi receptarea operei lui George Coşbuc”, în „România Literară”, Bucureşti, anul XLVIII, nr. 41, 23 septembrie 2016, p. 6. „George Coşbuc – biobibliografie”, în „Mişcarea Literară”, Bistriţa, anul XV, nr. 3 (59), 2016, pp. 53–57.

și-a propus să abordeze din punct de vedere *științific* începuturile activității poetice a lui George Coșbuc. De aceea, s-a focalizat pe reconstituirea documentară a perioadei studiilor liceale la Năsăud și a activității în cadrul societății de lectură a elevilor de aici, „Virtus Romana Rediviva”[2].

Elementul central al lucrării este reprezentat de textul protocoalelor de ședință ale respectivei societăți, care redau activitatea oficială a poetului. Era cu atât mai necesară publicarea lor integrală, nu atât pentru a demitiza perioada de debut – atât *cât* și *cum* a fost – dar mai ales, pentru a așeza lucrurile în matca lor firească. Parcurgerea textului protocoalelor ședințelor societății de lectură este edificatoare în acest sens, de aceea le reproducem în continuare[3].

1880–1881

1. Ședința din 14 decembrie 1880 – partea literară.

II. George Coșbuc, student cls. V citește: „Steluțele” și „Mângâierea poetului”, poezii, operate proprii.

Ad. II. D-l. conducător *laudă talentul autorului, recomandându-i numai diligința*.

A.N.B-N., fond *Virtus Romana Rediviva,* „*Protocolul* ședințelor literare a societății Virtus Romana Rediviva”, reg. inv. nr. 16, p. 13.

2. Ședința literară din 20 faur 1881.

II. George Coșbuc, stud. cls. V citește „Doru și jale”, poezie, operat propriu.

V. Pentru criticarea acestor operate[4] se alege o comisie cenzurătoare din 3 membri, și anume: I. Boteanu, E. Beșia, stud. cls. VIII și Alexandru Buteanu, stud. cls. VII.

Ibidem, p. 14.

---

[2] *George Coșbuc în documentele junimei năsăudene,* volum îngrijit de Adrian Onofreiu, Ioan Pintea, Bistrița, Ed. Născut Liber, 2016.

[3] Publicate și în *Ibidem,* pp. 129–132.

[4] Alături de cele ale lui Basiliu Cheresteșiu, stud. cls. VI și Constantin Pop, stud. cls. VIII; *Ibidem.*

3. Şedinţa literară din 29 mai 1881.

V. George Coşbuc stud. cls. V citeşte „Călăreţul străin”, „Coardele de aur”, poezii, operate proprii.

Ibidem, p. 17.

1881–1882

1. Şedinţa literară din 13 noiembrie 1881.

III. George Coşbuc, stud. cls. VI citeşte cinci poezii proprii, şi anume: a) „La Altariu”; b) Susu la munte”; c) „În poiană”; d) „Vedu eu bine”; e) „Îndemnatu”.

Ad. III. Dionisiu Login, stud. cls. VIII se insinuează sper a le critica.

Ibidem, p. 27.

2. Şedinţa literară din 4 decembrie 1881.

II. Dionisiu Login, stud. cls. VIII citeşte criticarea asupra poeziilor lui G. Coşbuc, stud. cls. VI, citite în şedinţa literară din 13 noiembrie.

Ad. II: *Autorul recunoaşte critica.*

Ibidem, p. 28.

3. Şedinţa literară din 18 decembrie 1881.

VI. George Coşbuc st. cls. VI citeşte trei poezii traduse din limba germană, şi anume: a) „Richard, inimă de leu”; b) „Sântulu Augustin”; c) „Geniul mórtei”.

Ad. VI. N. Pop face unele observări verbale pe care *autorul le recunoaşte.*

Ibidem, p. 30.

4. Şedinţa literară din 25 decembrie 1881.

VI. George Coşbuc st. cls. VII citeşte poezia poporală „Cântul ostaşilor austrieci în Bosnia”.

Ad. VI. N. Pop face unele observări verbale.

Ibidem, p. 31.

5. Şedinţa literară din 14 februarie 1882.

IV. George Coşbuc st. cls. VI citeşte „Cerchezul şi Dorobanţul”, poezie proprie.

Ad. IV. D-l. conducător face unele observări la tonul cu care s-a citit poezia.

Ibidem, p. 35.

6. Ședința literară din 26 februarie 1882.

VI. George Coșbuc st. cls. VI citește „Lacrimile", poezie proprie.

Ad. VI. Se ia spre știință.

Ibidem, p. 36.

7. Ședința literară din 20 martie 1882.

III. George Coșbuc st. cls. VI citește „Jocul morților", baladă de Goethe, traducere.

Ad. III. Se ia spre știință.

Ibidem, p. 38.

8. Ședința literară din 21 mai 1882.

II. George Coșbuc, st. cls. VI citește povestea poporală în poezia „În oala acoperită nimeni nu știe ce e pus".

IV. George Coșbuc, st. cls. VI citește traducerea din limba germană „Despre salutare".

Ad. II, III și IV, se iau spre știință[5].

Ibidem, p. 40.

[5] Poate fi lucrarea premiată, la fel cum poate fi cea citită în ședința literară din 20 martie 1882, „Jocul morților", baladă de Geothe, traducere. Premierea s-a făcut în ședința corpului profesoral de la Gimnaziul superior gr-cat. românesc din Năsăud din data de 23 iunie 1882. La punctul 5 al ședinței „se comunică, sub nr. 45, elaboratele intrate la concursul escris în sânul societății V.R.R. și rapoartele cu privire la cenzurarea acestora". Conferința a decis că „se conferește, pentru tema din filologa clasică, *lui George Coșbuc, premiu,* iar lui Valeriu Morariu, *laudatoriu*"; A.N.B-N., fond *Liceul* „*George Coșbuc*" *Năsăud,* d. 10/1882, f. 20. Cu toate că în ședința societății din data de 12 martie 1882, la punctul II b era anunțată tema pentru „grupa filologiei clasice: din limba greacă, versiune din Odiseea lui Homer, cântul XI, versurile 567–639, în care versuri Odiseu enarează întâmplările sale în proză sau în poezie". Temă care a și fost prezentată de Valeriu Morariu, stud. cls. VII gimnazială; Idem, fond *Virtus Romana Rediviva, Virtus Romana Rediviva,* „*Protocolul* ședințelor literare a societății Virtus Romana Rediviva", reg. inv. nr. 16, p. 36. Sigur, Coșbuc a primit premiul utilizându-se „artificiul" invocării deciziei aceluiași „corp profesoral" care a „hotărât câte un premiu de 3 florini v.a. (valută austriacă) în argint, *pentru acel operat care va fi mai bun din fiecare grupă*", stabilind și termenul de depunere a „operatelor" până la data de 1 mai 1882; *Ibidem,* p. 37.

9. Protocol susceput în adunarea generală a societății de lectură *Virtus Romana Rediviva* în 11 iunie în sala hotelului Rahova, sub prezidiul ordinar, fiind de notar Iuliu Dombradi, stud. cls. VII, după programa aclusată la protocol.

VIII. George Coşbuc, stud. cls. VI citeşte poezia „În oala acoperită nimeni nu ştie ce e pus", după o poveste poporală[6].

Ibidem, p. 41.

1882–1883

1. Şedinţa literară din 15 octombrie 1882.

5. George Coşbuc st. cls. VII citeşte poezia intitulată „Stâncile strigă amin", după Cosegarten.

Ad. 5. Şimon, st. cls. VIII face unele observări verbale cu privire la modul de predare, asemenea, şi d-l. conducător, iar Tit Procopian se insinuează la criticarea poeziei.

Ibidem, p. 51.

2. şedinţa literară din 29 octombrie 1882.

2. G. Coşbuc, st. cls. VII, citeşte operatul „O pildă de grai tisztaşi românesc din Ardealul de nord, fiind vorovit şi tot pentru popor, alcătuit".

Ad. 2. Se ia spre ştiinţă.

Ibidem, p. 52.

3. Şedinţa literară din 12 noiembrie 1882.

2. Tit Procopianu st. cls. VIII citeşte „Dare de seamă asupra operatului lui George Coşbuc „Stâncile strigă Amin".

[6] Recitările şi declamările au fost acompaniate astfel: „Marş triumfal", executat de orchestră; Corul mixt cântă „Cântecul gintei latine", cu acompaniament de pian; Corul mixt cântă „Pe-al nostru steag e scris unire"; Corul bărbătesc cântă romanţa „Luna surâde"; Virgil Şotropa execută pe violină „Fantasie aus den Motiven der Opern Lucia de Lamermoa", cu acompaniament de pian; Dionisie Login cântă poezia „Jianul" de Vasile Alecsandri, cu acompaniament de pian; Sig. Lokay, st. cls. VI cântă romanţa „Spune, spune", de Th. Georgescu, cu acompaniament de pian; Constantin Petri, cl. II, cântă „Ursita mea", poezie de Vasile Alecsandri, muzica de Gr. Ventura, cu acompaniament de pian; „Marş grănițeresc", executat de orchestră; *Ibidem,* pp. 41–42.

Ad. 2. *Autorul recunoaşte critica.*

Ibidem, p. 53.

4. Ședința literară din 30 decembrie 1882.

3. G. Coşbuc st. cls. 7 citeşte o poezie „Mirarea vântului", după F. Stöeber.

Ad. 3. Șimon, st. cls 8, o ia la critică.

Ibidem, p. 56.

5. Ședința literară din 24 februarie 1883.

6. Leon Scridon st. cls. 8 citeşte unele poezii proprii ale lui George Coşbuc, nefiind autorul de față.

Ad. 6. Morariu Valeriu, st. cls. 8, le ia la critică.

Ibidem, p. 58.

7. Ședința literară din 4 mărțișor 1883.

6. George Coşbuc, st. cls. 7 citeşte unele poezii, parte, proprii, parte, imitațiuni.

Ad. 6. Tit Procopianu, st. cls. 8 se insinuează pentru a le critica.

Ibidem, p. 59.

7. Protocol susceput în ședința generală a societății de lectură *Virtus Romana Rediviva* în 10 mărțișor, în sala hotelului Rahova, sub prezidiul ordinar, fiind de față membrii societății și un număr însemnat de public de ambele sexe, după programul acludat la protocol[7].

5. „Stâncile strigă Amin", după Cosgarten, de Coşbuc, st. cls. 7.

Ibidem, p. 60.

8. Ședința literară din 8 aprilie 1883.

3. G. Coşbuc, st. cls. 7 citeşte „Pepelea din cenuşă", poveste populară în versuri.

Ad. 3. S-a ascultat din partea membrilor.

Ibidem, p. 63.

[7] La fel, recitările și declamațiunile au fost „acompaniate" de marșuri, fragmente de concerte, poezii cântate.

1883–1884

1. Protocolul susceput în şedinţa de constituire a societăţii de lectură „Virtus Romana Rediviva" din 2 decembrie 1883.

IV. Redeschizându-se şedinţa, comisiunea candidatoare[8] candidează la postul de preşedinte pe George Coşbuc, studinte de cl. VIII.

Ad. IV. Se alege ca preşedinte George Coşbuc, *cu unanimitate.*

Ibidem, p. 70.

2. Şedinţa literară din 9 decembrie 1883.

I. Preşedintele Georgiu Coşbucu declară şedinţa de deschisă, şi apoi în o vorbire, arată în scurt folosul şi scopul societăţii, trage atenţiunea membrilor spre activitate în venitor şi mulţumeşte Domnului conducător pentru înţeleapta conducere de până aici, urându-i în strigăte de „să trăiască", mulţi şi fericiţi ani.

Ibidem, p. 72.

XI. George Coşbucu citeşte „Răzbunarea florilor", poezie, tradusă după Fr. Freiligart.

Ad. XI. Emilian Popescu cl. VIII se insinuează la critică.

Ibidem, p. 73.

3. Şedinţa literară din 20 ianuarie 1884.

III. Emilian Popescu citeşte „Analiză critică la operatul „Răzbunarea florilor" de George Coşbuc, după Freiligart".

Ad. 3. *Autorul o primeşte cu plăcere.*

Ibidem, p. 75.

VI. George Coşbuc cls. VIII citeşte „Kidr", poezie, traducere după Rücker.

Ad. VI. G. Şandor, cls. VIII, o ia la critică.

Ibidem, p. 76.

4. Şedinţa literară din 17 februarie 1884.

VIII. George Coşbuc cls. VIII citeşte „Rosa Hahemului", tip din viaţă, după „Illustrirtes Haus und Familien Buch".

[8] Alcătuită din Emilian Popescu, Alexandru Andressi şi Ioan Timoce, din clasa a VIII-a şi Harşianu cu Iacob Pop, din clasa a VII-a. *Ibidem.*

Ad. VIII. G. Șandor, cls. VIII, o ia la critică.

Ibidem, p. 78.

5. Ședința literară din 9 martie 1884.

VIII. George Coșbuc, cls. VIII, citește „Tablou de seară", descriere poetică, operat propriu.

Ad. VIII. G. Șandor o ia la critică.

Ibidem, p. 80.

De aceea, lucrarea invocată mai sus s-a vrut a fi un mijloc și o provocare în analiza documentară a posterității poetului. Fapt ce ne oferă ocazia de a realiza o introspecție în modul cum a fost receptat Coșbuc de urmași, mai ales de cei din arealul năsăudean.

Vom constata astfel că preocupări pentru valorizarea creației timpurii a poetului au fost și altele, decât cele care au devenit „clasice".

Astfel, un intelectual important al fostei „granițe militare" năsăudene, Nestor Șimon, s-a preocupat la sfârșitul secolului al XIX-lea de personalitatea fostului lui „conșcolar", George Coșbuc. Corespondența acestuia cu fruntași ai localităților foste militarizate ne oferă o primă mostră de istorie orală, consemnată în textul scrisorilor expediate și primite.

Pentru a afla mai multe despre familia Coșbuc, Șimon s-a adresat încă la 2 noiembrie 1892 preotului Leon Coșbuc din Leșu, cu rugămintea de a culege și a-i trimite date despre trecutul localității. Răspunsul, concretizat în scrisoarea datată 25 iunie 1893, oferă o primă încercare de a schița obârșia și evoluția familiei Coșbuc. Textul scrisorii, reprodus doar în pasajele de interes pentru temă, este de următorul conținut: „Prea stimate domnule secretar! Date exacte despre începutul familiei preoțești Coșbuc, până la al 8-lea preot, adică până la strămoșul meu Larion Coșbuc, care a fost născut în anul 1764, nu am putut scoate la iveală, deoarece documentele cele vechi, când au intrat ungurii în Hordou, le-au devastat toate. […]. Atât numai vă pot descoperi, că tatăl meu când a venit de la Blaj ca popă sfințit, a zis strămoșul meu Larion către domnia sa: «No, dragul moșului, tu ești al 10-lea preot din familia noastră». Iar un unchi al tatălui meu, cu numele Ionică, a trăit 103 ani, de la 1741–1844; […]; mai umblat în lume, i-a spus

tatălui meu, care era de numai cam 20–25 de ani pe acele vremuri, cum că familia Coşbuc îşi are începutul cam pe la anul 1703[9] şi că cel dintâi popă din familia Coşbuc a fost popa Atanasiu, al II-lea, Ciril, al III-lea, Ion, al IV-lea, Eremia, al V-lea, Cifor, al VI-lea, Nelevaica, al VII-lea, Vasian, al VIII-lea, Larion, al IX-lea, Leon Coşbuc, care e preot în Leşu. E de observat cum că, până la anul 1874, în mica parohie Hordou au fost cu totul câte doi preoţi, adică tatăl şi fiul. *Afară de aceasta, din familia Coşbuc nici un descendent în linie dreaptă nu a îmbrăţişat altă carieră, afară de cea preoţească.* […]. Mai observ cum că, familia Coşbuc, din descălecat până la popa Nelevaica a avut conumele de Casian, iar de la el, prin adopţie, au luat conumele de Coşbuc. Lucrul s-a întâmplat aşa, că aşezându-se în parohia Hordou un străin cu muierea sa, probabil rus de origine, cu numele Coşbuc. Om cu carte, a fost mai mulţi ani primar în Hordou, fiind avut şi neavând erezi, a donat întreaga averea sa popii Nelevaica şi cu averea a primit şi conumele adoptatorului, de Coşbuc"[10].

Un alt aspect care rezultă din analiza *documentară* a „cazului" ne arată modul specific de raportare la trecut a intelectualilor care au „sondat" posteritatea poetului. Şi, în primul rând, subliniem că pentru o banală apreciere[11], conducătorul societăţii literare a elevilor năsăudeni

---

[9] Vezi aici şi Serviciul Judeţeană Bistriţa-Năsăud al Arhivelor Naţionale, fond personal *Anton Coşbuc,* d. 294: „Despre neamul Coşbuc în Hordou în 1750 – fişe de cercetare", d. 299; Szabó T. Attila, „A Coşbuc – család ösei Hordón/Strămoşii familiei Coşbuc în Hordou", în „Erdely Muzeum", 1947, anul II; nr. 1–4, pp. 134–136.

[10] *Nestor Şimon. Corespondenţă,* volum îngrijit de Adrian Onofreiu, Ed. Supergraph, Cluj-Napoca, 2005, doc. 35, pp. 84–86. Şimon a mulţumit expeditorului prin scrisoarea din 6 iulie 1893, precizând că „am primit scrisoarea D-tale. de dtto. Leşu, 25 iunie 1893, care cuprinde în sine monografia familiei Coşbuc. E interesantă şi e foarte bine că, deşi târziu, totuşi a-i făcut-o. Eu o voi studia şi confrunta cu câte date am eu şi apoi o voi înregistra-o între celelalte monografii grănicereşti"; *Ibidem,* doc. 36. P. 87. Din păcate, răspunsul preotului Sebastian Coşbuc, atunci în Hordou, la interogaţia lui Şimon – „după cum am aflat în *Pöemation de secunda legione valachica în Hordou au fost preoţi tot din familia Coşbuc*"- nu a fost conceput *sau* identificat; *Ibidem,* doc. 39, pp. 88–89.

[11] Şedinţa din 14 decembrie 1880 – partea literară. II. George Coşbuc, student cls. V citeşte „Steluţele" şi „Mângâierea po*etului*", poezii, operate proprii. Ad. II. *D-l. con-*

în anul școlar 1880–1881, Grigore Pletosu, a fost considerat „primul critic al operei coșbuciene". Însă, mergând pe firul timpului, constatăm că aprecieri mult mai aprofundate au fost făcute și de alții. Revenind la scrisoarea preotului Leon Coșbuc, mai sus citată, vom constata că în finalul ei, după ce enumeră generațiile succesive de preoți și subliniază tradiția acestei funcții, precizează excepția de la aceasta, „fără numai George Coșbuc, fiul lui Sebastian, care după Judecata literaților Români, se numără astăzi între cei dintâi poeți naționali români, cu domiciliul în București"[12]. La fel îl considera și Nestor Șimon, care-l valoriza în corespondența cu un năsăudean stabilit în București. „George Coșbuc – scria Șimon la 6 noiembrie 1892 lui Gabriel Andreiașu, oficiant telegrafo-poștal în București – un fecior al preotului din Hordou, a trecut în România de vreo câțiva ani. E un poet bun și poate că-l cunoști; de cumva e prin București, pune mâna pe dânsul și-i spune să nu mă uite. Eu i-aș scrie și nu știu unde. […]. George Coșbuc e un copil foarte modest și de treabă, îl cunosc foarte bine, mai aproape, am fost conșcolari și în Cluj a fost un an la Universitate"[13]. Ambii intelectuali probau în textele lor măcar faptul că erau la curent cu aprecierile la adresa operei poetului, atâta câtă era la acel moment și mai ales, faptul că-i știau capabilitățile încă din perioada liceului și a episodicei prezențe la Universitatea din Cluj.

Nu mai puțin important și demn de remarcat este și ceea ce probează *documentele* referitor la modul cum a fost construită imaginea poetului în posteritate, în special la Năsăud. Aici, în emulația de după Unirea din 1918, a fost întemeiată o publicație periodică care s-a definit programatic prin cercetarea trecutului și valorificarea lui documentară.

În acest context, redactorul și colaboratorii nu puteau să fie indiferenți față de o mare festivitate, ocazionată de dezvelirea bustului poetului, în vara anului 1926. Însă au obnubilat, în primul rând, efortul

---

ducător laudă talentul autorului, recomandându-i numai diligința (s.n.)"; *apud. George Coșbuc în documentele junimei*…. p. 129.

[12] *Nestor Șimon. Corespondență*…. doc. 35, p. 85.

[13] *Ibidem,* doc. 10, p. 47.

depus şi realizarea practică a bustului, datorate unuia care nu „era de al lor", Emil Tişca[14]. Nici o vorbă despre acesta, în toate cuvântările oficiale, consemnările din presă sau broşurile editate cu acel prilej.

Abundă însă materiale datorate „clasicilor" de atunci, înşiruite în numărul festiv al periodicului năsăudean, astfel: Vasile Bichigean, „Prinos". (pp. 3–10); Nicolae Drăganu, „Din cele dintâiu încercări poetice ale lui George Coşbuc" (pp. 11–27); Sandu Manoliu, „Frânturi" (pp. 28–37); Preot George Coşbuc, „Din scrisorile unchiului meu" (pp. 38–43); Iuliu Moisil, „O poezie şi ghicitori" (pp. 44–47); Virgil Şotropa, „Amintiri" (pp. 48–53); Vasile Meruţiu, „În anii din urmă" (pp. 54–57); Virgil Şotropa, „Obârşia familiei Coşbuc" (pp. 58–76)[15]. Multe dintre acestea încercau să resusciteze şi fac apel la memoria apropiată, deşi trecuse destul de mult timp de la „depărtarea" lui Coşbuc dintre ei şi stabilirea în Bucureşti.

„Receptarea" continuă în aceeaşi notă şi în numărul următor. Asumate de redacţie, sunt publicate două materiale, cu următoarele precizări, importante pentru modelul promovat de aceasta: „Contribuţii la viaţa şi activitatea lui George Coşbuc": „D-l Anton Demian, învăţător în comuna Hordou, ne trimite 3 ½ coale manuscris de-a-lui George Coşbuc, şi anume, poeziile: «Ceas rău», «Femeile din Weinsberg» şi «Draga mamei», scrise de poet probabil la 1883, cum apare din «Tribuna», nr. 122, a. 1886. Dintre acestea: balada poporală «Draga

[14] Vezi pentru detalii, Vasile Dobrescu, Adrian Onofreiu, „Emil Tişca (1881–1965) – director de bancă şi animator al vieţii publice şi culturale a românilor transilvăneni", în *Liviu Boar la 60 de ani. Arhivist, istoric, profesor,* coordonator Dr. Ioan Lăcătuşu, Ed. Eurocarpatica, Sfântu-Gheorghe, 2011, pp. 339–366; Idem, „Redescoperirea unui năsăudean – Emil Tişca (1881–1965)", în „ Arhiva Someşană", Năsăud, seria III, X, 2011, pp. 69–88.

[15] „Arhiva Someşană. Omagiu lui George Coşbuc", Năsăud, nr. 5/1926, *passim*, care a avut ca sursă de inspiraţie, în primul rând, materialele apărute în presă, cu ocazia evenimentului: vezi „Gazeta Bistriţei. Număr festiv închinat memoriei poetului George Coşbuc", Bistriţa, anul VI, nr. 12, 15 iunie 1926, *passim;* Prinos de recunoştinţă aleşilor neamului şi ai ţinutului nostru: Serbările ţinute la Năsăud din 20 Iunie, cu prilejul dezvelirii bustului poetului George Coşbuc", Idem, nr. 15, 1 august 1926; Nicolae Drăganu, *George Coşbuc şi raporturile lui cu grănicerii,* Tipografia naţională G. Matheiu, Bistriţa, f.a.

mamei», modificată de însuți poetul în acest manuscris, cum se vede din notele marginale, copiată în 18–23 martie 1886 și trimisă spre publicare «Tribunei» a apărut în patru numere din iunie 1886; iar «Ceas rău» a fost tipărit tot în «Tribuna», în iunie 1886, asemenea, cu modificări. A treia poezie: «Femeile din Weinsberg» n-am aflat să fie publicată, deci urmează aci (p. 74) (vezi în continuare textul, pp. 74–77). Nota: De la d-l învățător pensionar Iuliu Bugnariu, actual șef de biurou la administrația pădurilor grănicerești din Bistrița, am primit spre publicare aceste «Amintiri», cărora bucuros le dăm loc. Deoarece ele conțin însă date și poezii – cum însuși d-l. Bugnariu zice – «bazate numai pe memorie», așa, autenticitatea lor rămâne în sarcina D-sale". (p. 77; vezi în continuare textul, pp. 77–84)[16]. Iar preotul George Coșbuc publică două din scrisorile poetului[17].

Modelul astfel impus a fost preluat chiar și în prezent. Într-o altă lucrare, de fapt, o reeditare a broșurii lui Nicolae Drăganu din anul 1926, la sfârșit au fost adăugate, ca „Anexe" câteva piese documentare, primite de editori în perioada realizării lucrării. Deși le-a fost comunicat faptul că majoritatea nu sunt inedite și au mai fost publicate[18], sunt prezentate ca fiind pentru prima dată introduse în circuitul științific[19].

În fine, opera lui George Coșbuc a fost invocată și utilizată chiar și în scrierea istoriei. Pornind de la faptele glorioase ale înaintașilor, același periodic năsăudean invocă un material scris de poet, pentru a argumenta măreția momentului bătăliei de la Arcole, din 15–17 noiembrie 1796, când – susține autorul studiului – Napoleon a fost oprit aici

[16] „Arhiva Someșană", Năsăud, nr. 6/1926.
[17] „Două scrisori ale poetului Coșbuc", în Idem, nr. 20/1936, pp. 372–373.
[18] Vezi *supra,* nota 8.
[19] *Omagiu lui George Coșbuc cu ocazia dezvelirii bustului în Năsăud,* editori, Daniel Câmpean, Ion Buzași, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2016 (anexele, între pag. 115–134). În locul „cuvântului de mulțumire" pentru „documentele semnalate și oferite de d-l. prof. Adrian Onofreiu, cercetător științific la Arhivele Statului din Bistrița" (p. 115) ar fi fost preferabilă o interpretare a lor – sens în care au și fost „oferite" – ca și citarea surselor, pentru cele deja publicate!

de grănicerii năsăudeni[20]. Interogaţia a fost continuată prin articolul semnat de profesorul bistriţean Ştefan Lupu, care, preluând *relatarea poetului George Coşbuc*, aminteşte spusele acestuia: „*batalionul era alcătuit numai din români şi comandant de un neamţ, Voestenradt. Napoleon s-a opintit în chipul cel mai disperat să-i arunce îndărăt de pe râul Apone şi de pe mocirloasele lui maluri. Numai a treia zi seara şi, numai după ce au suferit pierderi grele, s-au retras românii de la Arcole. În timpul acesta armata austriacă s-a putut retrage, scăpând de nimicire* (s.n.)[21]; Ştefan I. Pop, care în serialul dedicat faptelor de arme ale grănicerilor năsăudeni, menţionează şi această bătălie. „Epocală şi pe veci trecută în istoria militară rămâne rezistenţa dârză de la podul Arcole, când, timp de trei zile, 15, 16, 17 Noiembrie 1796, cu jertfa a lor 395 de ostaşi, a oprit trecerea armatei franceze comandată personal de Napoleon Bonaparte. *Această victorie a fost câştigată prin prezenţa de spirit a ofiţerilor şi cu curajul nemaipomenit al ostaşilor* (s.n.). Napoleon spunea în comunicatul făcut Directoratului republican – continuă Pop –

[20] George Coşbuc, „Românii ţinând drumul lui Napoleon cel Mare”, în „Universul literar”, anul 1902, nr. 13; apud. Iuliu Moisil, „Conştiinţa naţională şi eroismul grănicerilor năsăudeni”, (subtitlul „La Arcole”), în „Arhiva Someşană”, Năsăud, nr. 24/1938, p.149. În completarea argumentelor în favoarea prezenţei *şi* a grănicerilor năsăudeni la bătălia de la Arcole, vezi Ioan Bolovan, Adrian Onofreiu, *Contribuţii documentare privind istoria regimentului grăniceresc năsăudean,* Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 2006, nota 4, pp. 135–136. *Personalităţi din graniţa năsăudeană. Contribuţii documentare,* ediţie îngrijită şi adnotată de Adrian Onofreiu, Viorel Rus, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2009, unde sunt amintiţi *Petre Meheş de Kis-Bun,* p. 43; *Iosif Nemeş,* p. 56; *Dănilă Gălan*, din Năsăud, p. 59; *Paul Rău*, din Rusu-Bârgăului, p. 60; *Nicodim Bob*, din Maieru, p. 72. Un alt manuscris aminteşte de faptul că „pe 15, 16 17 noiembrie, la Aredo, a luptat divizionul împotriva generalului Bonaparte *în persoană* şi s-a distins prin bravura, ca şi dârzenia din timpul celor trei zile de luptă, astfel că generalul Bonaparte, în raportul său către Directorat, a menţionat vitejia acestor soldaţi. Pentru vitejia lor exemplară au fost menţionaţi căpitanii Meheszy, Nemeş şi Horvath, locotenenţii Schmidt şi Bob; au fost răniţi stegarul Paul Rău şi 630 de soldaţi, în captivitate au ajuns căpitanul Lang şi 45 de soldaţi, apoi, au fost lăudaţi plutonierul Gabriel şi stegarul Herzog”; apud. Mihai Georgiţă, „Încă o istorie a Regimentului de graniţă de la Năsăud” (2), în „Arhiva Someşană”, Năsăud, seria III, nr. IV, 2005, p. 332.

[21] „Pentru stabilirea unui adevăr”, în „Săptămâna”, Bistriţa, anul VIII, nr. 248, duminică, 14 aprilie 1935, p.1.

că numai eroismul „Cătanelor negre" a salvat de la distrugere singură întreaga armată austriacă". Prelucrarea contribuției lui Coșbuc continuă, preluând interogația acestuia, potrivit căreia „nu e de comparat, bine înțeles – zice Coșbuc mai departe, dar cu toate acestea, pomenesc aici lupta de la Călugăreni, pentru că amândouă aceste două lupte au puncte de asemănare"[22].

O posibilă explicație a preocupărilor poetului pentru evocarea unor momente din trecutul zonei natale o aflăm și din alte surse *documentare.* Același Nestor Șimon îl ruga pe Gabriel Andreiașu ca – referitor la Coșbuc – „după ce ai pus o dată mâna pe dânsul, nu-l lăsa din mână, ci îi predă câte un episod mai însemnat din istoria noastră ca să-l cânte, precum cântau în vechime și chiar și azi poeții altor popoare faptele strălucitoare ale străbunilor. Sunt multe fapte glorioase ale grănicerilor noștri care ar putea fi eternizate și prin arta poetică. Așa ar fi de exemplu, la înființarea graniței militare Tănase Todoran, unele episoade din luptele cu turcii, francezii, apoi soarta Batalionului I în Ungaria etc"[23].

Iată cum *o simplă apariție editorială* – trecută într-o notă de subsol sau ignorată total – poate determina *o altfel* de introspecție asupra operei lui George Coșbuc.

Realizată cu *mijloacele cercetării științifice,* nu desființează – de altfel, nici nu și-a propus și nici nu ar reuși aceasta – realizările din domeniul literaturii, care are ca trăsătură generală libertatea spiritului.

Îi oferă doar suport, temeinicie și dăinuire. Evident, dacă dialogul între cele două forme ale creației este dorit și, și realizat. În această matrice spirituală ar trebui să fie așezată *și* „redescoperirea" lui George Coșbuc, specifică numai caracterelor puternice!

[22] Faptele de arme și jertfele de sânge ale grănicerilor năsăudeni", în *Ibidem,* anul XV, nr. 444, duminică, 3 mai 1942, p. 3.
[23] *Nestor Șimon. Corespondență*…. doc. 10, p. 47.

Anii bucureșteni ai lui Coșbuc

TUDOREL URIAN*

În urmă cu câțiva ani, paginile de socializare de pe internet s-au umplut cu o fotografie senzațională, apărută parcă de nicăieri. De o calitate impecabilă, cadrul îi suprinde, de la stânga la dreapta, pe George Coșbuc, Elena Vaida-Voievod, dr. Ciuta din Bistrița, Alexandru Vaida-Voievod și I.L. Caragiale în jurul a ceea ce pare a fi masa unei terase de vară. Masa este mai degrabă goală. În dreptul lui Caragiale tronează inevitabila halbă de bere cu guler, abia adusă. Alexandru Vaida-Voievod are în față o cafea, iar doctorul Ciuta, o farfurie goală. În mijlocul mesei se află un pahar plin cu apă. Coșbuc se pare că nu a comandat nimic. În dreptul său se află doar o cutie cu chibrituri, iar în mâna dreaptă ține firesc o țigară aprinsă. Toți privesc fix spre cameră, fără să zâmbească. Nenea Iancu, cu privirea solemnă, gravă, plină de importanță, pe care i-o știm din manualele școlare. Ține o mână în buzunar, iar cealaltă este sprijinită relaxat de colțul mesei, poartă batistă la sacou și monoclu, este clar că el este vedeta pozei. Mustățile îngrijite ale lui Alexandru Vaida-Voievod, cravata, monoclul și pălăria elegantă indică în chip evident că este un om de succes și nu ar fi de mirare ca el să fie omul care plătește consumația. Doctorul Ciuta ține mâinile încrucișate, pare să se sprijine într-un baston, privește fix în cameră cu o expresie vag ironică. Elena Vaida-Voievod pare mai degrabă plictisită și figura ei sugerează că ar părăsi bucuroasă această masă pentru o plimbare în împrejurimi. În fine, Coșbuc, cu un palton aruncat cochet peste umeri, pare că îndeplinește fără niciun entuziasm un ritual obositor. A întors capul în unghi de patruzeci și cinci de grade spre cameră și privește

* Tudorel Urian, scriitor, publicist, critic literar, e-mail*: tudorelurian@hotmail.com*

undeva în gol. Nu este nici vesel, nici trist, are mimica neutră din mai toate pozele în care apare. Dincolo de aparențe, omul se află în culmea gloriei sale. Poza este făcută la Karlsbad, în anul 1911. Coșbuc s-a mutat de mai bine de un deceniu la București, și-a scris aproape toată opera, s-a căsătorit și are un băiat minunat, toate îi merg de minune, necazurile nu dau nici cel mai mic semn că l-ar putea atinge.

Cine a fost acest om misterios, aparent închis în sine, mai degrabă modest, netentat să se pună în centrul atenției, dar pe deplin conștient de propria sa valoare, în anii determinanți pentru deplina sa consacrare scriitoricească? Cum opera a fost comentată și citată până la saţietate, asupra ei s-au făcut judecăți globale de valoare inclusiv de către E. Lovinescu și G. Călinescu (ambii îl pun în vecinătatea imediată a piscurilor literaturii române, chiar dacă îi sesizează și imperfecțiunile viziunii sau ale formei), din necesitatea firească de a străbate cărări mai puțin bătătorite, îmi voi concentra atenția pe prezența lui George Coșbuc în societatea românească a primelor două decenii ale secolului XX.

Ca într-un joc al destinului, George Coșbuc sosește în București la câteva luni după moartea lui Mihai Eminescu. Remarcat de Titu Maiorescu, Coșbuc este invitat să citească în cenaclul Junimea. Evenimentul se petrece în 23 decembrie 1889, iar după succesul înregistrat, poetul ardelean se stabilește, practic, în București. Titu Maiorescu îi obține un post de funcționar la Casa Școalelor, devine un gazetar frenetic[1], începe să scrie la volumul „Balade și idile", care va fi publicat în anul 1893. Cu toate acestea, adaptarea poetului ardelean, crescut în spiritul demnității naționale, al eroismului lui Avram Iancu și al libertății spațiilor largi ale Transilvaniei, la viața plină de miticisme de sorginte balcanică a Bucureștilor a decurs anevoios, iar el a fost cuprins nu de puține ori de un adevărat spleen existențial.

[1] Pentru cariera de gazetar bucureștean a lui George Coșbuc, vezi excelentul volum, Ion Bulei, *Atunci când veacul se năștea. Lumea românească 1900–1908,* Editura Eminescu, București, 1990.

Într-o foarte frumoasă carte de evocări, Vintilă Russu Şirianu[2], fiul publicistului arădean Ion Russu-Şirianu şi nepotul lui Ion Slavici, reproduce câteva dintre amintirile povestite de tatăl său „în rarele lui ceasuri de odihnă" despre marii oameni pe care i-a cunoscut. Scrie, Vintilă Russu-Şirianu, despre tristeţea, dezamăgirea, depresia în care intrase solarul poet, autorul veselului volum „Balade şi idile", în primii săi ani bucureşteni:

„*Primii trei-patru ani bucureşteni au fost o dezamăgire pentru poetul din ţinutul năsăudean. Atmosfera falsă, cenuşie, a epigonismului post-eminescian, cu lamentaţiile poetaştrilor fără talent, supărau pe idilicul, pe bucolicul şi chiar eroicul, sănătosul cântăreţ ardelean. Atmosfera ciocoiască, gregarismul «de salon» al celor de la «Junimea» nu se potriveau cu robusteţea spirituală, cu firescul rustic al lui Coşbuc. Slujba pe care i-o procurase Maiorescu – de conţopist la Casa Şcoalelor – era de un plictis superlativ, care-i rodea natura lui nativ voioasă. (...) Prietenii nu izbutise să lege încă, în afară de cea veche, cu Slavici. El, comunicativul, zglobiul strigător al chiuiturilor de nunţi şi de chef, luneca spre marasm. Lucru la care contribuia şi lipsa totală de orice rost gospodăresc, decorul trist şi rece al unei mizere camere mobilate*"[3].

Interpretarea lui Vintilă Russu Şirianu nu este rodul vreunei speculaţii. Ea se bazează pe o discuţie purtată de poet cu tatăl său Ion Russu Şirianu, unul dintre prietenii cei mai apropiaţi ai lui Coşbuc, încă din perioada sa ardeleană. Acest scurt dialog, reprodus cu ghilimele ca expresie a maximei autenticităţi stă, probabil, la baza întregului tablou al existenţei cotidiene a poetului mutat la Bucureşti, schiţat în rândurile anterioare.

„*«Negri au fost anii aceia, vere Niţă», povestea el. «Tot mai rău mă încovoiam sub tristeţe, sub dorul de a fugi înapoi acasă... Ei!*

[2] Vintilă Russu Şirianu, *Vinurile lor... ore trăite cu George Enescu, Constantin Brâncuşi, Mihai Sadoveanu, Octavian Goga, George Coşbuc, Panait Istrati, Ion Brezeanu, Nicolae Băltăţeanu, I.L. Caragiale, Mihail Eminescu,* Editura Pentru Literatură, 1969.

[3] Vintilă Russu Şirianu, *op. cit*., p. 154.

Știi cine mi-a schimbat soarta? O boală cumplită care a fost cât pe ce să mă răpună!...» Ce se întâmplase? Se ivise o dublă providență: librarul Constantin Sfetea și o boală grea a lui Coșbuc'[4].

Spleen-ul existențial al lui Coșbuc, în primii săi ani bucureșteni, este confirmat de un alt scriitor al epocii, A. Vlahuță. Într-un soi de „portret la minut" din 1894 (dedus din vârsta lui George Coșbuc la acel moment), Vlahuță dă imaginea exactă a prezenței poetului în lumea bucureșteană, care corespunde perfect și celei din imaginea surprinsă în fotografia de la Karlsbad, despre care am scris la începutul acestui text. Între George Coșbuc din anul 1894, surprins de A. Vlahuță în frumosul său portret, și George Coșbuc din fotografia de la Karlsbad, din 1911, puține lucruri s-au schimbat, chiar dacă viața poetului a suferit schimbări majore, pe toate planurile și în special în cel familial. Dar iată cum arată cele două-trei tușe ferme prin care A. Vlahuță sintetizează portretul poetului ardelean:

„*28 de ani; blond, părul mătăsos, fruntea mare, bombată, ochii pe jumătate-nchiși; vorbește liniștit, tărăgănat și fără gesturi... Blând, visător, se uită cu indiferență la tot ce se petrece-n juru-i. I-ar plăcea să trăiască la țară. A citit mult, are o memorie extraordinară, e stăpân pe toate secretele limbii și versului românesc. Nu vrea să sperie pe nimeni, nici cu știința, nici cu talentul lui. Ține foarte puțin la versurile lui și mai deloc la ce va zice lumea despre ele*"[5].

Nici pentru Octavian Goga, chipul straniu, oarecum lunatic al lui George Coșbuc plimbându-se pe străzile Bucureștiului nu a trecut neobservat. Poetul „mântuirii noastre" face un portret al predecesorului său ardelean care se înscrie perfect în linia tuturor celorlalte evocări ale imaginii lui Coșbuc în primii săi ani de prezență bucureșteană:

„*Când l-am văzut întâia oară – sunt vreo 20 de ani de atunci –, strecurându-se pe Calea Griviței, cu trupul lui uscățiv, adus puțin de spate, cu privirile pierdute subt pălăria cu boruri largi, am*

[4] *Ibidem*.

[5] Alexandru Vlahuță, *Versuri și proză,* Antologie, Prefață, Tabel Cronologic și Bibliografie de dr. Virgiliu Ene, Editura Eminescu, 1981.

simţit că nu vede nimic din apropiere, n-aude nimic, că înaintează ca un iluminat cu fanatism spre o ţintă care e undeva departe, foarte departe"[6].

Să revin, însă, la elementele care au dus la schimbarea radicală a vieţii de bucureştean a lui George Coşbuc. Pe la sfârşitul anului 1893, editorul Constantin Sfetea, de la Editura Librăriei Şcoalelor, decide să investească nişte bani pentru a scoate o revistă „ilustrată pentru familie". Pentru aceasta apelează la I.L. Caragiale, un „greu" al literaturii române de la sfârşitul secolului al XIX-lea, dar şi la un om care lucra în cadrul editurii, George Coşbuc, pe care îl preţuia pentru seriozitatea şi priceperea sa în treburile redacţionale, cel care urma să ducă greul muncii redacţionale. În fine, pentru a da şi mai multă greutate noii publicaţii, Caragiale îi scrie lui Ioan Slavici, solicitându-i o întâlnire pentru a-l coopta în conducerea revistei. Scrisă luni, 27 oct. 1893, această scrisoare a lui I.L. Caragiale către Ioan Slavici este un document esenţial pentru înţelegerea paşilor care s-au făcut în vederea apariţiei revistei „Vatra" şi ordinea consultărilor cu cei care vor compune comitetul ei director:

„Dragă Slavici,

Vrei să ne întâlnim într-o zi împreună cu Coşbuc şi Sfetea librarul, pentru ca să vorbim despre o afacere care desigur te-ar interesa?

Dacă vrei anunţă-mă printr-o carte poştală când ai fi liber într-o seară şi în ce loc ar fi mai bine să ne întâlnim. Se-nţelege că îmi vei hotărî aceasta cu trei-patru zile înainte ca să o pot comunica şi celorlalţi.

Salut,

Caragiale

Luni, 27 oct. 1893"[7].

---

[6] Octavian Goga, *Precursori,* Ediţie îngrijită şi studiu introductiv de Ion Dodu Bălan, Editura Minerva, Bucureşti, 1989, p. 121.

[7] Apud Şerban Cioculescu, *Viaţa lui I.L. Caragiale,* Editura Minerva, Bucureşti, 1986, p. 301.

Ordinea în care s-au purtat negocierile pentru completarea Comitetului Director este acum clară. La fel de clară este împărțirea sarcinilor în cadrul redacției. Toate sursele vremii (în primul rând memoriile celor în cauză) indică faptul că rolul lui Coșbuc în cadrul redacției era mai degrabă cel al unui secretar general de revistă literară de azi. El ducea greul muncii redacționale, pe spatele lui rămânea construcția fiecărui număr al revistei, ceilalți doi bucurându-se de statutul lor privilegiat de clasici în viață ai literaturii române. În amintirile sale, Ioan Slavici spune explicit că singurul dintre ei care a lucrat cu adevărat în redacția revistei „Vatra" a fost George Coșbuc:

„Când noi, Caragiali, Coșbuc și eu, am luat cu C. Sfetea înțelegere să publicăm «Vatra», ne puneam nădejdea în Coșbuc, pe care îl știam om înzestrat cu multe și mari destoinicii și totodată și muncitor. Eu eram atunci director de studii și profesor de istorie la Azilul «Elena Doamna», iar în urmă am fost însărcinat de Academia Română să organizez ca director de studii Institutul «Ioan Otteteleșanu», nu prea aveam deci timp și pentru redactarea unei reviste literare.

Pe Caragiali l-am fi jignit apoi în amorul propriu al lui dacă, puindu-l în rândul oamenilor muncitori, l-am fi rugat să poarte el sarcina de redactor. Editorul rămânea deci răzămat numai cu Coșbuc. Ne-ntâlneam, ce-i drept, adeseori ca să stăm de vorbă, dar acela care muncea era Coșbuc, numai el, și, mai ales mulțumită ostenelilor lui a fost «Vatra» o revistă ilustrată, care poate să fie citită și azi cu plăcere"[8].

Dincolo de calitățile sale de organizator al muncii redacționale, George Coșbuc și-a publicat în „Vatra" și cele mai importante dintre poemele care vor compune volumul „Fire de tort" (1896), așa cum reamintește același Slavici. Revelat în paginile revistei, poetul stârnește

[8] *Coșbuc și „Vatra"* în Ioan Slavici, *Lumea prin care am trecut. Memorialistică, publicistică,* Ediție și prefață de Constantin Mohanu, Editura Institutului Cultural Român, București, 2004, p. 83.

admiraţia şi entuziasmul sarcasticului Caragiale. Scrie Şerban Cioculescu în consistentul său studiu dedicat vieţii lui I.L. Caragiale:

> *„De la fiul său, Luca, ştim că «marea lui (a lui I.L. Caragiale – n.m., T.U.) admiraţie recădea asupra lui Coşbuc». Seara la lampă îl citea în familie, «cu glasul lui sigur, plin de nespuse inflexiuni pentru diversele nuanţe pe care le exprima poetul». Mai ales îi plăceau poeziile epice din Coşbuc, deoarece, structural, n-avea aderenţă la lirism.*
> *Caragiale îşi strămutase consideraţia faţă de operă în dragoste pentru omul, mai adesea tăcut, închis în sine, care nici înaintea unui pahar de vin nu-şi prea dezlega limba'*"[9].

Admiraţia lui Caragiale pentru Coşbuc a rămas neclintită în timp (poate că o dovadă este şi prezenţa poetului în poza de la Karlsbad), iar Şerban Cioculescu susţine în monografia sa că una dintre întrebările pe care i-o punea mereu fiului său, Luchi, era „*Care e mai mare, Eminescu sau Coşbuc?*" E drept, după momentele de exaltare, ajungea mai mereu la aceeaşi concluzie cumpănită: „*e o prostie să cântăreşti pe scriitori ca şi cum ai cântări brânza sau salamul*"[10].

În pofida seriozităţii sale legendare şi a preţuirii de care se bucura din partea celorlalţi membri ai comitetului director, într-o zi de luni, George Coşbuc a dispărut pur şi simplu, fără să lase nimănui vreo vorbă, după câteva luni de apariţie a revistei „Vatra". Trecând câteva zile în care nu a dat niciun semn de viaţă, îngrijorat şi descumpănit, patronul Sfetea a început să-l caute. Nimeni nu ştia unde locuieşte poetul. Întrebând din om în om, „*l-a găsit într-un fund de mahala, pe Nerva Traian, într-o mizerabilă cămăruţă, cu fereastra lipită cu foaie de ziar, cu podeaua goală şi spartă. S-a speriat văzându-l. Coşbuc arăta a mort. Cu chip de ceară, cu ochii sticloşi căzuţi în fundul capului, zguduit de frisoane, cu o febră enormă, Coşbuc nu părea că-l recunoaşte. «Îi tremurau fălcile bolborosind cuvinte fără şir», povesteşte Sfetea*"[11].

---

[9] Şerban Cioculescu, *op. cit*., p. 302.
[10] Idem, p. 308.
[11] Vintilă Russu Şirianu, *op. cit*., p. 185.

Îngrozit de cele văzute, Sfetea a plecat în cea mai mare grabă și s-a întors puțin mai târziu, însoțit de un medic. Concluzia acestuia după ce l-a consultat pe poet a fost că acesta suferise o infecție stomacală, complicată cu o congestie pulmonară. După primele ajutoare, bolnavul a fost luat pe sus și dus direct la Sfetea acasă, pe Calea Moșilor, unde condițiile de igienă și hrană pentru a-și face convalescența erau infinit mai decente. În toată perioada de recuperare, la căpătâiul bolnavului a stat sora lui Constantin Sfetea, Elena. Între ea și importantul pacient s-a aprins o mare pasiune. Și vorba lui Vintilă Russu Șirianu, George Coșbuc nu a mai părăsit locuința din Calea Moșilor decât la brațul Elenei[12]. Acesta a fost marele moment de cotitură pozitivă în viața lui George Coșbuc. S-a căsătorit cu Elena, boemul s-a metamorfozat într-un familist convins, au avut un fiu, Alexandru, viața sa a dobândit valențele unui trai tihnit de burghez, și-a putut scrie în deplin confort opera, era înconjurat de dragoste, nimic nu părea să-l mai poată clinti de pe drumul bunăstării pe care pășise.

Fericita familie s-a mutat pe Calea Plevnei, într-o casă pe care Octavian Goga o numea „locașul bunei cuviințe". Ion Russu Șirianu, la rândul lui, o numea „casa sfântă". Vintilă Russu Șirianu scrie și el:

> „*O familie a purității, a unei sfinte solidarități. George, Elena și Alexandru alcătuiau o extraordinară triplă ființă, dizolvată în ardoare și respect. Nu s-a auzit în acea casă, o viață întreagă, măcar un ton ridicat. Pacea caldă. Nobila chietudine a fost frontispiciul moral al casei din strada Plevnei*"[13].

Anii paradisiaci ai familiei Coșbuc s-au transformat în cel mai oribil coșmar în doar câteva secunde. În 29 august 1915, iubitul său fiu Alexandru, mândria și temeiul vieții lui, a plecat să facă o excursie pe Valea Oltului cu un prieten de-al său care avea cel mai nou model de autoturism Mercedes Benz Torpedo al timpului. Nu s-a mai întors niciodată din acea călătorie. Avea douăzeci de ani. Iar badea George

[12] Vezi Idem, pp. 184–185.
[13] Idem, p. 190.

a fost complet devastat. Nu şi-a mai revenit niciodată din şoc. Vintilă Russu Şirianu povesteşte nişte scene demne de tragedia antică din ultimii ani de viaţă ai lui George Coşbuc. Îl vedea mereu singur, la mormântul lui Alexandru, copleşit de remuşcări şi regrete. Nici măcar faptul că în anul 1916 a fost primit în rândurile Academiei Române nu a mai fost în măsură să-i redea un sens vieţii sale, să-l scoată din teribilul autism social în care se prăbuşise. George Coşbuc se topea cu zile, toată lumea vedea depresia sa profundă, marşul său accelerat spre moarte, dar nimeni nu era în stare să facă ceva pentru a-l salva. În monumentala sa *Istorie a literaturii române de la origini până în prezent*, G. Călinescu[14], scrie şi el despre prăbuşirea fizică şi morală a ultimului Coşbuc:

> „*Îmbătrâni înainte de vreme, fiind la 50 de ani un om uscat, ca un ţăran istovit de legarea snopilor, cu barba împuţinată şi căruntă. Muri în vremuri triste la 9 mai 1918, în locuinţa sa din strada Plevnei 48, luminată cu gaz aerian, după ce pierduse într-un accident de automobil lângă Târgu-Jiu, pe unicul său fiu Alexandru, întâmplare de care fu foarte afectat*"[15].

Scurt-circuitul din viaţa lui George Coşbuc, produs în urma morţii şocante a unicului său fiu, este prezentat şi de Vintilă Russu Şirianu, chiar cu mai multă empatie decât G. Călinescu. Poate şi pentru faptul că a fost, încă din primii ani ai copilăriei prieten cu Alexandru Coşbuc, iar în noaptea fatidică ar fi trebuit să fie în aceeaşi maşină a morţii. Fusese invitat de Alexandru în excursia pe Valea Oltului, promisese că vine, dar a renunţat cu regret la călătorie, în ultima clipă, pentru că mama sa tocmai se îmbolnăvise şi a simţit nevoia să rămână alături de ea. Prietenul său a murit în acea zi fatală de 29 august, 1915. Confesiunea sa despre drama lui a fost scrisă în anul... 1969!

---

[14] G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent,* Ediţia a doua revăzută şi adăugită, Ediţie şi prefaţă de Al. Piru, Editura Minerva, Bucureşti, 1982.
[15] Idem, p. 585.

Bibliografie

1. Marin Bucur, *Opera vieții. Caragiale – O biografie*, Editura Cartea Românească, București, 1989.
2. Ion Bulei, *Atunci când veacul se năștea... Lumea românească 1900–1908*, Editura Eminescu, București, 1990.
3. G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Ediție și prefață de Al. Piru, Editura Minerva, București, 1982.
4. Șerban Cioculescu, *Viața lui I.L. Caragiale,* Editura Minerva, București, 1986.
5. Octavian Goga, *Precursorii,* Ediție și studiu introductiv de Ion Dodu Bălan, Editura Minerva, București, 1989.
6. Eugen Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane,* vol. III, Editura Minerva, București, 1981.
7. Vintilă Russu Șirianu, *Vinurile lor... Ore trăite cu George Enescu, Constantin Brâncuși, Mihai Sadoveanu, Octavian Goga, George Coșbuc, Panait Istrate, Ion Brezeanu, Nicolae Bălțățeanu, I.L. Caragiale, Mihail Eminescu,* Editura Pentru Literatură, București, 1969.
8. Ioan Slavici, *Lumea prin care am trecut. Memorialistică și publicistică,* Ediție și prefață de Constantin Mohanu, Editura Institutului Cultural Român, București, 2014.
9. Alexandru Vlahuță, *Versuri și proză,* Antologie, prefață, tabel cronologic și bibliografie de dr. Virigiliu Ene, Editura Eminescu, București, 1981.

George Coșbuc, spirituale și amuzamente

MIRCEA GELU BUTA*

Ieșirea în lume a românilor a avut dintotdeauna și aspecte hazlii, izvorâte din jocul dialectic dintre recunoaștere și necunoaștere, împrejurare în care umorul sau absența acestuia scot adesea la iveală nuanțe sau chiar profunzimi ce scapă, de obicei, discursului oficial, atunci când nu sunt omise intenționat. Tendința de simplificare, de a vedea lumea în alb sau negru, când ea nu este niciodată albă, nici neagră, este un izvor de glume, atunci când este privită cu lejeritate, dar știm bine că poate duce și la tragedie, când este exagerată prin patetism. Nu rareori tensiunile sunt amplificate de rivalitățile sau partizanatele dintre români, stări care tind spre exacerbare atunci când oamenii sunt departe de casele lor.

1. George Coșbuc la Karlsbad

Într-o astfel de situație s-a aflat și poetul George Coșbuc, antrenat într-o conversație pe seama poeziei și a poeților noștri cu un fost hangiu din Karlsbad. Admirator al bardului de la Mirceaști pentru felul în care acesta cântase vitejia ostașilor români, Coșbuc avea să afle de la gazdele sale că Alecsandri nu doar că poposise și el la acel han, dar intrase într-o dispută cu gazdele sale, mărturie rămânând versurile din cartea de oaspeți: „*Der Befteak hier ist miserabel / Der Wein ist aber vil amabel / Erforsche nicht woher un wie / Ein Dichter aus die Rumanie*”

* Mircea Gelu Buta, Prof. Dr., Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, e-mail: *butamircea@yahoo.com*

(*Aici biftecul e mizerabil, / În schimb vinul e foarte amabil, / Nu cerceta cum şi de unde. / Un poet din România).* La care gazda adăugase: „*Genannt Herr V. Alecsandri*" (*Pe numele său dl. V. Alecsandri).*

Nivelul la care Alecsandri stăpânea limba germană va rămâne, probabil, o enigmă, versurile de mai sus fiindu-i atribuite aproximativ, fără posibilitatea verificării surselor, dar dialogul dintre presupușii poeți continuă cu replica: „*Du verstehst nicht einmal das A-B-C: / Wir schreiben «vil» mit einen «e»*" (*Nu înțelegi nici alfabetul / Noi scriem «viel» cu un «e»).* Continuarea se face într-un jargon mai puțin protocolar, de unde bănuiala gazdei că ar fi vorba de mâna unui student. „*So'ne Fabel / Mit amabel / Miserabel / Steck dir andreswo Schnabel!*" (*Aşa o fabulă / Cu amabil / Şi mizerabil, / Bagă-ți ciocul altundeva).* Insistența cu care se răspunde presupusului poet român face ca întâmplarea să devină mai puțin credibilă, potrivită însă pentru amuzamentul cititorului ocazional. „*Mein liebster Herr Dichter / Wir sagen deutsch aur «der»*" (*Dragul meu domn poet, / În germană spunem «der»).* Sfetnicii în ale gramaticii ajung şi la pseudoconcluzia anecdotică: „*In diesem Falle, Herr, / Entweder «die», noch «der» / A daitscher Proffesär*" (*În cazul acesta, domnule, / Nici «die», nici «der» / Un profesor german".* În cele din urmă, duelul verbal se relativizează, prin trimitere la eternul Cupidon: „*So viel der Schwabe liebt die Bier / So viel und mehr viel lieb ich dir*" (*Cu cât şvabul iubește berea / Cu atât mai mult te iubesc eu pe tine).*

Întâmplător sau nu, aceste anecdote destinate bunei dispoziții a mesenilor de oriunde conțin un mare adevăr – nevoia de a ne traduce literatura pentru a fi cunoscută în lume. O nevoie atât de simplă, dacă nu ar exista rivalitățile, orgoliile şi invidia. Însă nimeni nu e perfect...[1].

La stăruințele unor prieteni şi colegi vienezi, în anul 1911, tânărul medic Alexandru Vaida-Voevod, care era deja deputat în parlamentul de la Budapesta, își reia activitatea medicală sezonieră la Karlsbad[2].

[1] C. Săteanu, *Mușchetarii literaturii române moderne*, Iași, Institutul Presa Bună, 1939, pp. 115–117.

[2] Este vorba de stațiunea Karlovy Vary.

În acea vară, printre rezidenţii staţiunii s-au aflat poetul George Coşbuc şi scriitorul Ion Luca Caragiale, care venise în mod special de la Berlin, pentru a-i arăta prietenului său, Coşbuc, un proiect de dramă istorică, în versuri, cu viaţa Didonei, regina Cartaginei[3]. De obicei, luau masa la Hotel „Loib" (d-na Seling), în tovărăşia familiei Dr. Vaida şi reputatului avocat bistriţean Dumitru Ciuta, un vechi client al staţiunii[4]. Conversaţia lor, snoave, anecdote, răsfăţ de copii mari, zeflemea, era pe contul literatorilor epocii. Dacă firea lui Coşbuc era apă sfinţită, cea a lui Ioan Luca era apă tare, corozivă[5].

Fiind o staţiune balneară, nu lipseau discuţiile despre diete. Astfel, într-o zi, la masă, av. Ciuta îi puse doctorului Vaida următoarea întrebare: „*Ce conţine mazărea, lintea, fasolea?*". Răspunsul acestuia veni fără şovăire: „*Fasolea cca 21–22% albumină; mazărea 22–23%; lintea 23–24%*". Acesta însă continuă: „*Dar morcovii?*". Vaida nu ezită: „*90% apă, 6% celuloză, 1% zahăr, 3% amidon, 1,5% albumină şi 0,5% săruri şi acizi*". Uimit, avocatul bistriţean îşi întrebă prietenul cum de le ştie atât de exact, iar acesta i-a replicat zâmbind: „*Aşa e răspunsul, ca şi întrebarea. Aceşti morcovi nu i-a analizat nimeni în laborator, aşadar am dreptul să improvizez ad-hoc. Căci altfel nu aş putea satisface setea ta ştiinţifică, iar pentru a mulţumi pe client, medicul, în anumite cazuri,*

---

[3] Şerban Cioculescu, *Viaţa lui Ion Luca Caragiale*, Ed. Minerva, 1986, pp. 324–325.

[4] Dumitru Ciuta s-a născut la Rebrişoara, în anul 1859. După terminarea claselor primare în comuna natală, urmează cursurile gimnaziale şi liceale la Liceul Grăniceresc din Năsăud. Susţine examenul de maturitate în luna iulie 1879 şi se înscrie la Facultatea de Drept „Frantz Joseph" a Universităţii din Cluj, pe care o absolvă în anul 1885. Deschizându-şi un birou de avocatură în oraşul Bistriţa, se va face remarcat prin apărarea drepturilor românilor în litigiile cu autorităţile comitatului şi comunităţile săseşti. Are merite nepieritoare, alături de av. Dănilă Lica, în intrarea românilor în cetate, prin cumpărarea Bisericii minoriţilor din Piaţa Rossmarkt. A fost proprietarul impozantei clădiri din partea de jos a Spitalgasse (azi, str. Gheorghe Şincai), pe care a construit-o în jurul anului 1900. Aceasta avea la parter 21 de încăperi, iar la etaj, 28 încăperi. La 19 decembrie 1930, familia a vândut-o contra sumei de 3.645.000 lei, în favoarea Statului Român, Direcţia Generală a Poştelor, Telegrafelor şi Telefoanelor, iar contractul a fost autentificat la Tribunalul Ilfov- secţia Notariat.

[5] Alexandru Vaida-Voevod, *Memorii*, vol. IV, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2006, p. 42.

trebuie să facă pe avocatul". Comesenii au râs, iar av. Ciuta s-a declarat satisfăcut[6].

Într-o seară, la cină, urmând sfatul șefului de sală de la restaurantul Hotelului „Loib", au comandat cu toții „fogaș la grătar"[7]. Tocmai sosise Dr. George Pavel, un prieten medic din Bistrița. Acesta aduse în discuție faptul că fratele său, Constantin, „*s-a lăsat de studiul Dreptului şi vrea să se facă artist de Operă*", la care doctorul Vaida îi răspunde: „*Vom avea nevoie şi de artişti de toate felurile, nu numai de medici şi avocaţi, căci ceasul cel de mult aşteptat se apropie*"[8].

Discuțiile continuau după-masă, în timpul lungilor plimbări prin stațiune. Coșbuc, om distins prin firească delicatețe și sentimentalism, mergea înainte, împreună cu Elena (Lencia), soția doctorului Vaida, iar acesta rămânea în urmă cu Caragiale, cu care se oprea deseori din mers. Dacă Coșbuc nu persevera la o temă şi trecea la alta, fără a ține seama de expunerea îngrijită, Caragiale, care afișa o politețe convențională, povestea ordonând fraza cu o îngrijire de la sine înțeleasă, de parcă ar fi dictat-o. Companionii mărturisesc că era o plăcere estetică să-l asculți. În plus, ducea până la extrem observarea ceremonialului convențional și a formelor rutinei sociale, încântând prin subtonul de sarcasm cu care descria oamenii și stările.

Când bărbații erau singuri, se luau la întrecere în a-și da frâu liber părerilor asupra producției artei şi literaturii moderne. Cei doi maeștri erau de acord cu faptul că dacă doza talentului nu-ți permite să atingi culmile, te oprești la stâna modernistă, urcând pe cărarea naționalistă în dreapta ori, urmând pilda din străinătate, cățărându-te pe cărarea din stânga, cu aluri internaționale. Pe atunci erau la modă *Domnul notar*[9] şi *Maica cea tânără*[10]. Ambele piese s-au pretat din belșug observării

---

[6] *Ibidem*, vol. I, p. 188.
[7] File de șalău la grătar.
[8] Mircea Gelu Buta (ed), *Constantin Pavel... Întemeietorul*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2011, p. 27; vezi și Alexandru Vaida-Voevod, *op. cit*., vol. I, p. 198.
[9] Dramă în trei acte de Octavian Goga.
[10] Dramoletă neoromantică de Emil Isac.

celor doi, iar asistența avea beneficiul plăcerii. Urmau apoi anecdote și farse de răsfăț, când ambii se întreceau ca doi copii liceeni[11].

După terminarea sejurului de la Karlsbad, în luna iulie, Caragiale primeşte o scrisoare de la Dr. Vaida, care-i trimite de la Karlsbad exemplarul mărit al unei fotografii, realizată de maestrul Pitranev, în amintirea ceasurilor petrecute împreună cu dânsul şi Coşbuc, cerându-i iscălitura, „*spre a-i ridica şi mai mult «pretium affectionis»*"[12]. În anii următori, doi dintre comesenii de pe terasa restaurantului din Karlsbad, imortalizați în fotografie, vor trece la cele veşnice: Ion Luca Caragiale, în ziua de 9 iunie 1912, la Berlin, iar av. Dumitru Ciuta, în anul 1913, la Bistrița.

Sezonul din anul 1912 a fost deosebit de uscat și secetos și, cu toată clima de munte a Karlsbad-ului, stăpânea o căldură sufocantă. Din America trecu un val de căldură intensă peste toată Europa, iar oamenii nu știau cum să se mai apere de curenții fierbinți de aer. Nici noaptea sau în zori de zi nu aveau parte de răcoare. Cu toate că lumea suporta cu stoicism valul de căldură, s-au înmulțit cazurile de colici abdominale, a căror etiologie era greu de descifrat. În luna iulie, Karlsbad-ul forfotea de lume. Această mulțime avea nevoie de alimente care trebuiau gătite, iar păstrarea lor devenise o problemă, întrucât carnea de vită, de vițel, de pasăre și peștele se țineau în ghețării, pentru că nu apăruseră încă vagoanele frigorifice[13].

În acele zile istovitoare, doctorul Vaida se pomenește solicitat de scriitorul Barbu Ștefănescu Delavrancea, un vechi client de-al său. De câteva zile, acesta zăcea la pat și trimisese după medic. Odaia lui era plină de fum, în urma infinitelor țigarete. Medicul a deschis larg fereastra, după care l-a consultat. Pacientul își deranjase stomacul cu o brânză stricată și scria în pat la una din dramele sale, probabil „Apus de soare".

[11] Alexandru Vaida-Voevod, *op. cit.,* vol. I, pp. 211–212.
[12] Prețul simpatiei. *Apud* „Caragiale la Blaj", în „Universul Literar", București, anul XLVIII, nr. 36, sâmbătă, 9 septembrie 1939, p. 8.
[13] Alexandru Vaida-Voevod, *op. cit.,* vol. I, p. 206.

– Am simțit că brânza e stricată, zise scriitorul, dar am fost silit să o înghit, căci vis á vis, la masa vecină ședeau două doamne care se uitau la mine.

– Bine, dar nu puteați să o scuipați în batistă și să ieșiți afară și să o aruncați?

– Da, aveți dreptate, dar nu mi-a venit aminte.

Cu puțină dietă și răbdare, maestrul Delavrancea s-a vindecat repede, putându-se bucura în toamnă de fastuoasa montare a piesei sale[14].

În anul 1913, poetul George Coșbuc va reveni la Karlsbad, la sfârșitul lunii iulie. Vremea ploioasă și dispariția prietenului Ion Luca Caragiale îi creează disconfort. Singurii tovarăși în compania cărora își petrecea timpul rămăsese familia Dr. Vaida, cu care lua masa. În rest, vreme urâtă și plictiseală destulă. Mâncarea i se pare monotonă, fapt pentru care îi scrie soției, rămasă acasă, la București:

„*Cu mâncărurile o duc rău, căci tot fripturi sunt pe listă. Am încercat cu legume, dar știi cum le fac ei aici: fierte în apă. Am mâncat jumări și mi s-a aplecat (lucruri de care eu nu prea sufăr). Am cerut orez cu lapte: a fost fiert în apă, peste care au turnat câteva picături de lapte... Când mi-am stricat stomacul cu jumările, mi-a trecut după o sticlă de Giesshübl*[15]”.

În ziua de Sfântul Ilie, poetul se întâlnește cu Miron Cristea, în acea perioadă Episcop de Caransebeș, care l-a invitat la masă, împreună cu familia Dr. Vaida. A fost un prânz elegant, cu vinuri scumpe, dat „în cinstea numelui său”. Zilele următoare, poetul și le va petrece în compania episcopului, care, generos, va plăti consumația[16].

Primele zile din august rămân ploioase. „*E atât de urâtă vremea, că aproape nu vezi om pe străzi. Și e iarăși frig. E ca în zilele de noiembrie. Pleacă lumea și toți au în gură vorbele: «Es ist nicht zum aushalten!» (Nu mai pot să îndur!). Plec și eu mâine, duminică, până*

[14] *Ibidem*, pp. 211–212.
[15] Apă minerală de Karlsbad.
[16] George Coșbuc, „Scrisoare către Elena”, Karlsbad, 24 iulie 1913, în vol. George Vasile Rațiu, *Elena Coșbuc, oaspete al Văii Bârgăului*, Ed. Aletheia, Bistrița, 1998, pp. 20–22.

la Viena"[17]. Întrucât ploaia şi frigul continuă şi în zilele următoare, Coşbuc îşi va petrece timpul la cafeneaua Lesezimmer, împreună cu Dr. Vaida, care nu prea are de lucru, pentru că românii au plecat. În asemenea condiţii, mâncarea rămâne o preocupare importantă. Se serveşte „Spinat ai"[18] şi salată de lăptuci cu lămâie, fără untdelemn. Compotul este diluat cu două-trei prune într-o porţie, fierte în apă simplă, peste care se presară puţin zahăr din zaharniţă: „*Este mizerie, batjocură şi curată hoţie*", conchide poetul[19].

Spre sfârşitul sejurului, vremea se îmbunătăţeşte şi optimismul revine:

„*Mănânc foarte bine şi iau cu foarte mare veselie cafeaua, dimineaţa... Seara, m-am dus la Hamca, unde cântă băiatul doamnei Pavel. Trage bine din vioară. Cu fata mă întâlnesc mai des pe la Mühlbrunn, pe la nouă ore, căci eu mă duc târziu la adăpătoare, iar ea vine după nouă ore, căci nu stă la Karlsbad, ci în Drahovitz, la marginea oraşului şi cei care nu stau la Karlsbad nu au voie să bea apă din izvoare decât numai după nouă (asta e porunca, dar cine o poate controla?). Am luat-o o dată la terasa Pupp şi am cinstit-o cu cafeaua... Luni seara voi fi la Viena, iar de acolo la Angelina. Mă duc pe la ea şi pentru canonicul Domide[20], să-mi isprăvesc cu traducerea studiului aceluia italienesc. Corecturile le-am primit, dar n-am avut poftă să le corectez*"[21].

Spre sfârşitul lunii august, George Coşbuc părăseşte Karlsbad-ul, îndreptându-se spre Pilsen, de unde îi scrie soţiei:

„*M-am oprit în Pilsen, cu berea lui cea vestită. Dar eu beau vin – o, dar e cumplit de acru! Dorm la noapte aici. Poznaş oraş! Curioasă*

[17] George Coşbuc, „Scrisoare către Elena", Karlsbad, 24 iulie 1913, în vol. George Vasile Raţiu, *op. cit*., pp. 22–23.
[18] Spanac cu usturoi.
[19] George Coşbuc, „Către Elena", Karlsbad, 15 august 1913, în vol. George Vasile Raţiu, *op. cit*., pp. 24–25.
[20] Octavian Domide (1869–1949), canonic greco-catolic de Gherla, strălucit italienist, colaborator al lui George Coşbuc la traducerea „Divinei Comedii", de Dante Alighieri. *Apud* George Vasile Raţiu, *op. cit*., p. 30.
[21] George Coşbuc, „Către Elena", Karlsbad, 15 august 1913, în vol. George Vasile Raţiu, *op. cit*., pp. 24–27.

fizionomie are! Nici vechi, nici nou, nici murdar, nici curat și într-un fel cum n-am mai văzut orașe pe lume. Inscripțiile sunt germano-cehe. Cehii nu voiesc să vorbească nemțește și se uită urât la nemți... Pentru că m-a apucat foamea, am mâncat Rindgulyás[22] și am băut o sticlă de Giesshübl. Aștept acum să sosească Durchzugul[23] către Viena..."[24].

Câteva zile mai târziu, George Coșbuc este musafirul surorii sale, Angelina Pop, din Feldru, de unde îi scrie soției. Aici află de moartea lui Aurel Vlaicu, pentru care preoții satelor de pe Valea Someşului au tras clopotele[25]. După un timp, va pleca la Gherla, ținta venirii sale în Ardeal, pentru a-l întâlni pe canonicul Octavian Domide, unul din italieniștii recunoscuți ai vremii. Se făcuse iarnă și era „o zăpadă fără ger"[26]. Efortul a fost pe măsură, în final criticii fiind unanim de acord că ardelenii au făcut cea mai bună traducere a „Divinei Comedii".

2. Distihurile lui George Coșbuc

Încă nu s-a strâns laolaltă toată opera poetică a lui Coșbuc. O bună parte a rămas uitată prin ziare și reviste, dar și în mintea celor care l-au cunoscut, relatând, ulterior, cu umor, întâmplările și discuțiile din preajma poetului. Iată o glossă scrisă de George Coșbuc, găsită și consemnată de defunctul pedagog năsăudean Sandu Manoliu:

„Nu glumiți, v'opresc acuma / Nu râdeți, bate-vă gluma! / Nu râdeți, ci stați cu râsul, / Nu glumiți, bate-vă plânsul. / Că de-ți râde-acuma voi / Ah, veți plânge mai apoi. / Însă faceți ce vă place, / Căci și eu așa voi face!"[27].

[22] Gulaș din carne de vită.
[23] Trenul.
[24] George Coșbuc, „Către Elena", Pilsen, 31 august 1913, în *op. cit.,* pp. 27–28.
[25] George Coșbuc, „Către Elena", Feldru, 19 septembrie 1913, în *op. cit.,* pp. 30–32.
[26] George Coșbuc, „Către Elena", Gherla, decembrie 1913, în *op. cit.,* p. 32.
[27] C. Săteanu, *op. cit*. p. 111.

Când ținea să glumească cu arta sa poetică, Coşbuc improviza instantaneu strofe care țineau loc de procese-verbale. De exemplu, la ședințele revistei culturale „Albina", întemeiată de Spiru Haret nota:

„Astăzi, un proces-verbal: / Am vorbit și eu, și soții, / Însă domnul general, / Mai mult decât noi, cu toții. // Noi ne tot gândeam ce-am bea, / Cu o sufletească sete; / Generalul ne vorbea / De sigilii și secrete. // Dar acest proces-verbal / Va rămâne-o frumusețe / Toți având un ideal, / Deși pe mai multe fețe. // Căutăm acest secret / Care aduce-n mulți lumina / După cum ne-a spus Haret, / Care-a-ntemeiat «Albina»"[28].

Întrucât Spiru Haret era un mare admirator al lui Coşbuc și al operei sale, l-a propus să fie decorat. Poetul, invitat la Palat, trebuia să se prezinte protocolar, dar, necunoscând protocolul și ținuta, adică neștiind cum și în ce fel de port să se prezinte, se simțea încurcat. Pentru ca s-o scoată la capăt, s-a adresat lui N. Petrașcu, directorul revistei „Arta și literatura română", la care colabora, trimițându-i o scrisoare cu următorul pasaj final:

„Am nevoie de sfaturi. Așa, de pildă: știi, cred că D-l Haret mi-a dat o decorație, nu știu care. E nevoie să fiu cu ea la piept, la Palat? Aud că se supără coridoarele Palatului dacă te văd fără decorații pe piept, când ți s-au dat. Acu trebuie să mi-o cumpăr; nu știu cum s-o port – mai mare daraua decât ocaua"[29].

În august 1887, George Coşbuc ajunge la Sibiu, unde va rămâne până în anul 1889, activând în redacția revistei „Tribuna", eveniment pe care Ioan Slavici îl va consemna cu entuziasm: *„De vreo două săptămâni avem aici pe Coşbuc, un admirabil băiat de vreo 21 de ani, unul din cele mai distinse capete"*. În această perioadă va apărea „Nunta Zamfirei", cea dintâi capodoperă a poetului.

Deseori, Coşbuc îl frecventa pe preotul Manta din satul Gura Rîului de lângă Sibiu, gustând deliciile proverbialei ospitalități ale

[28] *Ibidem*, pp. 111–112.
[29] *Ibidem*, p. 123.

gazdei și în casa căruia se simțea foarte bine, dovadă catrenul plin de umor și vervă, păstrat în arhiva amfitrionului:

„*Cine-aduce vin cu canta? / – Popa Manta! / Cine-i beat ca un butuc? / Coșbuc!*”[30].

Vara, la Ocna Sibiului, Coșbuc mersese la scaldă cu prietenul său, scriitorul Bogdan Duică. Poetul știa să înoate, iar prietenul său, ba, fapt pentru care stătea dezbrăcat la mal și ezita să intre în apă. Deodată, zburdând a tinerețe și a joacă, Coșbuc îi face vânt și „*...bulbubuc, prietenul său cade în apă... mai, mai să îl înece*!”. O clipă fulgerătoare de emoție și spaimă și, ca o zvârlugă, poetul e lângă tovarășul său, pe care îl trage la mal, mustrându-l: „*Bine, Duică, așa de ușor te lași înecat*?”[31].

Pe când era redactor la revista „Vatra” (1894), Coșbuc ținea să-și întrețină cititorii cu snoave sau glume, considerând că, pe lângă valoarea culturală, au și un rol educativ. Iată cum se amuza în jurul figurilor voievodale: La întrebarea: „*Care Domnitor a fost mai voinic?*”, răspundea:

„Ciubăr Vodă, căci numai după el a rămas vorba: E voinic ca Ciubăr Vodă, pe care l-au mâncat guzganii!; Care Domnitor putea să zboare? „Lăcustă Vodă!. Care Domn a fost mai iubit de femei?Petru Cercel, căci ce iubesc mai mult femeile, decât cerceii. Care Domn stătea într-un picior când vorbea? Petre Șchiopul. Care Domna avea două toiege? Mircea al III-lea Ciobanul, care avea toiag ciobănesc și toiag voievodal. Care dintre domnitori s-au dușmănit mai mult între ei? Ștefan cel Sfânt și Vlad Dracul, căci unul era sfânt, iar celălalt dat dracului”.

Iată cum a încercat poetul să răspândească în popor istoria națională. Probabil, era un reflex spiritual de la „Junimea”, căci acolo se glumea în timp ce se făceau lucruri atât de bune și atât de scumpe culturii românești[32].

[30] Bazil, Gruia, Blaga, *Inedit, Efigii documentare*, vol. II, pp. 36–37.
[31] C. Săteanu, *op. cit*., p. 109.
[32] *Ibidem*, pp. 118–119.

În anul 1899, Virgil Șotropa, colegul lui Coșbuc de la Liceul Grăniceresc din Năsăud, a fost ales director al liceului, însă guvernul maghiar, pe motive politice, nu voia să-l confirme pe post. Situația, devenită publică, a ajuns și la urechile lui George Coșbuc, prilej cu care, dintr-o cârciumă bucureșteană, îi adresează împricinatului câteva versuri de încurajare:

„*Ditiramb, de la Carul cu bere: Şotropa, / Tu sperii Europa / Cu plângerile tale! / Eşti tu la Rahova, / Eşti tu la Griviţa, / Eşti tu la Alexe, cârcimarul? / Ori unde eşti? / Ţipă guvernul / Şi ţara ţipă / Că eşti director / La Năsăud. / Bagă de seamă, scumpule Maro, / Nu te umfla! / Şi salutare, dragă primeşte / De la amicul vostru, Coşbuc*”[33].

Având un rafinat simț al umorului, Coșbuc avea obiceiul să-și versifice misivele. Astfel, pe o carte poștală ilustrată, reprezentând salonul „Raimund-Loge” din vestitul restaurant brașovean „Wiener Rathaus-Keller”, care însoțea „putinica de lapte acru”, pe care Coșbuc i-o trimite lui Caragiale prin atașatul comercial George Moroianu, acesta notează, în dialect ardelenesc: „*Ui-ie noa că ce bun vin! Numai că – asta nu prea slobod!*”[34].

În luna martie 1905, poetul George Coșbuc, împreună cu pictorul Ștefan Luchian și un prieten, după ce fac consumație la terasa bucureșteană „Casa de jos”, lasă următoarea epigramă, ca notă de plată:

„*Eu, Luchianu, omul frumos / Eu, Iulianul, omul năuc / Și eu, sucitul George Coșbuc / Decidem: / Să ni să facă câte-o cafea / (Cacofonia, zău, nu-i a mea!) / Cine va face-o, e lucru mare / Din partea noastră o sărutare. / Mai sus iscăliții / Și acum căliții / Și rău păliții / Cei trei bețivi*”[35].

Anul jubiliar 1906 a avut o însemnătate aparte în istoria românilor: se împlineau 40 ani de domnie a lui Carol I şi 25 ani de la proclamarea

[33] Virgil Șotropa, „Amintiri”, în „Arhiva Someșană”, nr. 5., Năsăud, 1926, pp. 50–51.
[34] Șerban Cioculescu, *Viața lui I.L. Caragiale*, Editura Minerva, București, 1986, p. 325.
[35] Epigramă redactată de George Coșbuc și Ștefan Luchian, la o cafenea, cu titlul de plată a cafelei, manuscris original, 18 martie 1905, piesă rarisimă, licitație.

Regatului României, dar şi 1800 ani de la cucerirea Daciei de către împăratul Traian. Cu această ocazie, la București a fost organizată „Expoziţiunea Generală Română din Bucureşti", unde Asociația Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român (ASTRA) a dorit să amenajeze un pavilion. Cu toată împotrivirea autorităților ungare, sub conducerea avocaților Victor Onişor şi Gherasim Domide, în ziua de sâmbătă, 24 octombrie 1906, patruzeci de persoane au plecat din Gara Bistrița cu trenul spre București[36]. În capitală, grupul a fost aşteptat de „*toţi prietenii năsăudeni, printre care îi regăsim pe d-nii Iuliu Moisil, Candale, Ştefan Gavrilaş, căpitan Vasile Meruţ, fost profesor din Năsăud, Vasile Şuteu, Emil Marica locotenent, Adace, G. Sfetea şi alţii*". După ce oaspeții au fost cazați, spre seară s-au adunat „*La carul cu bere*", unde au salutat cu bucurie prezența poetului George Coşbuc[37]. În scurt timp, li s-au alăturat prieteni și cunoscuți din București, Borgovan, Bogdan-Duică, Haliţa, Şuteu, Moisil, Meruţiu, Hodoş, Scurtu. Într-o seară, Coşbuc a invitat câțiva intimi într-un local unde puteau vorbi lucruri de-ale lor, de acasă. Se făcu ziuă și ei continuau să povestească. Când unul dintre comeseni le atrăsese atenția că s-a făcut ziuă şi ar trebui să se despartă, Coşbuc, care nu-i lăsa să plece, le-a zis ironic: „*Măi, ce solizi v-aţi mai făcut voi, năsăudenii!*", la care Șotropa îi răspunde: „*Auzi acolo, solizi, la patru ceasuri dimineaţa!*"[38].

La puțin timp după încheierea expoziției, aducându-şi aminte de cumnatul său, Constantin Pop, preot în Feldru, îi scrie, în cunoscutu-i stil umoristic, probabil o reminiscență din atmosfera societăților literare, în care una din devize a fost „Anecdota primează":

> „*Părinte popo, sosit-ai acasă din Bucureşti ori eşti încă tot pe drum printre Coldău şi Săsarm? Şi ai găsit acasă toate prescurile pe număr? Şi doamna preuteasă, bine, sănătoasă, mulţămim D-tale? Şi Sfinţia Ta – ei, dă-o dracului de sfinţie! – eşti sănătos şi vesel? Îmi pare bine. Am cetit prin gazete că la gara de la Copşa-Mică*

[36] „Revista Bistriței", anul II, nr. 42, 1906, p. 3.
[37] *Ibidem*.
[38] Virgil Șotropa, *op. cit.,* pp. 52–53.

ţi-ai fi pierdut ochelarii. Îmi pare rău. Şi că prin Sibiu ţi-ai fi pierdut capul (dar de asta mă mir, că omul nu poate pierde ce n-are), ţi-ai fi pierdut capul după o sălişteancă frumoasă. Astâmpără-te, popo, cu de-astea, că şade rău, că eşti bătrân! Ce Dumnezeu, Angelina n-are «parapleu» să ţi-l rupă de scăfârlie? M-am apucat eu să vă scriu, căci Alexandru are acum şi mai puţină vreme decât mine. Toată ziua e la şcoală, se scoală de la 6 şi jumătate dimineaţa, căci l-am dat la Liceul Lazăr şi noi stăm departe, mai mult de patru kilometri de la liceu. Merge şi vine cu tramvaiul electric, dar îi trebuie pe drum vreme multă, căci face de patru ori pe zi acest drum, aproape 16 kilometri zilnic. E îmbrăcat în uniformă, de cadet, şi e cu puşca pe umăr.

Eu, mulţămescu-vă de întrebare, sînt sănătos. Nevastă-mea aşişderea. Alexandru idem. Bucătăreasa tot aşa. De la Sfîntu Dumitru ne-am mutat în casa noastră, str. Labirint 133, casă frumoasă, mare, mă rog, ca de boer sărac! Păcat că astă-vară, când aţi fost prin Bucureşti, n-o aveam, ca să vă omenim ca pe nişte obraze supţiri ce sînteţi D-voastră şi ca pe nişte feţe bisericeşti cari au s-ajungă în raiu de-a dreapta sfîntului Haralambie, cel cu aripi de foc, care scaldă de şapte ori pe zi dracii în leşie. Dar ce n-a fost astă-vară, o să fie la anul şi la mulţi ani, că nu e numai un câne scurt de coadă în lumea asta şi nici omul nu e jurat să vie numai odată în viaţa lui prin Bucureşti, ca Pahonie Mocodeanul din Hordou la Ierusalim. O să mai veniţi să mai vedeţi «bârjele» şi cinstita casă a Domnului, sfânt locaş de închinăciune la Carucu-bere (oho, Constantine, ce frumuseţe de spumă!).

Acum, mai bine aş tăcea, dar uite că am fuştei pe limbă şi mă leg şi eu de-o vorbă din scrisoarea ta cea din urmă. Prostul făgăduieşte şi nebunul trage nădejde. Adecă nebunul sînt eu şi prostul eşti tu (să nu ne-audă cineva, că te pomeneşti că ne crede!). Te-ai legat să ne trimiţi, tu, ori Angelina, că tot un drac sînteţi, un covor, da un c-o-v-o-r! Bre, Turcule, nu puteai să te astîmperi, că acum nevastă-mea numai covoare vede, ba galbene, ba albastre, ba verzi. M-aţi înnebunit-o cu covorul vostru.

Prin Bucureşti e iarnă straşnică, zăpadă multă şi ger. Dar mult soare şi multă veselie, şi acum cu sărbătorile ce vin începe frumuseţa

oraşului, cu nesfârşite iluminaţii, cu sgomot, şi cântece, şi irozi, şi câte comedii.

Iar vouă, fiilor, pace şi bună iubire între oameni. Să vă mâncaţi în pace călbaşurile (aşa cred că se chiamă mâncarea aia, că eu de 20 de ani nici n-am mai văzut-o), şi să vă roadeţi cu câţi dinţi mai aveţi costiţele de porc şi bucuraţi-vă şi veseliţi-vă cu veselia Domnului, petrecându-vă sărbătorile cu dragoste şi cu har dumnezeesc. Ai strănutat? Să-ţi fie de bine! O să faci chef de seară cu Vartolomeiu a lui Filimon Gâjăilă de pe uliţa morii. Şi salutări de la noi. George"[39].

La începutul secolului XX, producătorii de ciocolată încercau să își impună produsele pe piața bucureșteană, recurgând la sloganuri de felul: „*Copilaş ori tu ostaş / Ciocolată dacă vrei, / Cere numai Berindei, / O găseşti oriunde vrei!*"[40]. Seara, la berărie, poetul George Coșbuc va comenta:

„*Iată-afişul. Dacă vrei, / Pilda este foarte-adâncă. / Ciocolata «Berindei» / Numai câinii o mănâncă*"[41].

În anul 1905, în preajma Crăciunului, Onisifor Ghibu, student la Universitatea din București, împreună cu Constantin Bucșan, fostul său coleg de liceu la Brașov, care mai târziu s-a căsătorit cu sora lui Octavian Goga, încearcă să-l întâlnească pe George Coșbuc. Sunt sfătuiți să-l caute la „Carul cu bere", unde poetul își petrecea deseori serile. Prin intermediul lui Iuliu Tuducescu[42], custodele de la Academia

[39] Scrisoare datată 18 dec. 1906, adresată de George Coșbuc cumnatului său, Constantin Pop din Feldru, în „Arhiva Someșană", nr. 5, Năsăud, 1926, pp. 41–42.

[40] Marian Rotaru, „Marca – sufletul comerţului" (II), în „Informatorul Moldovei", 1 septembrie 2013.

[41] Mihai Sadoveanu, *Iașii Primăvara*, apud Daniel Corbu Corbu (ed.), *George Coșbuc în amintirea contemporanilor*, ediția a doua, Ed. Princeps Multimedia, Iași, 2016, p. 223.

[42] Iuliu Tuducescu (1871–1947), paleograf și publicist, născut la Lipova (Timiș), activează în cadrul Bibliotecii Academiei începând cu 3 ianuarie 1934, până la 1 octombrie 1933. Publică studii despre Hasdeu, Bariţiu, Ibsen ș.a., precum și despre volumul „Balade și idile", de George Coșbuc. Apud Onisifor Ghibu, *Oameni între oameni*, Ed. Eminescu, București, 1990, p. 201.

Română, tinerii sunt poftiți la masa lui Coşbuc, care, în mare vervă, le relata comesenilor o întâmplare petrecută cu o zi înainte:

„– *Ascultați! Un farmacist care a introdus de curând printre articolele din farmacia lui o apă de dinți, pe care o cheamă Odol, a venit la mine să-i fac nişte versuri pentru reclamă. Nu am avut timp şi o să le fac acum*". Şi cum era bine dispus, a fabricat în grabă o poezie destinată farmacistului: *«Într-o mansardă-naltă / Regina şi Carol / Carol cu mâna goală, / Iar ea cu braţul gol, / Se spală cu Odol»*. Lumea râdea de se prăpădea"[43].

Discuția continuă despre tipărirea cărților bisericeşti, în care s-a încercat înlocuirea cuvintelor vechi cu altele noi, introducându-se astfel în text o mulțime de neologisme „*unele insuportabile, altele cu totul nepotrivite pentru Biserică*". Astfel, într-unul din Pasalmii lui David, unde textul vechi spunea că „*Fetele împăraților sunt întru cinstea Ta, Doamne*", cei de la Tipografia Cărților Bisericeşti, care avuseseră sarcina să îndrepte noua ediție, au găsit că ar fi mai potrivită expresia „*Fetele împăraților sunt damele Tale de onoare, Doamne*". Comentând acest lucru, Coşbuc râdea de se prăpădea şi repeta mereu:

„*Auzi, domnule, Dumnezeu să aibă dame de onoare. Îți poți închipui un astfel de Dumnezeu*?"[44].

În anul 1908, la sfârşitul lunii august, George Coşbuc participă la sfințirea bisericii din Măgura Ilvei, unde era paroh fostul său coleg de liceu, Zaharia Bulbuc, şi căruia îi dedică următoarea epigramă:

„*Măgura de când e ea / N-a văzut viţa de vie / Dar pentru aceea bea / Bine popa Zaharie!*"[45].

Dojeniți pentru petrecerea prelungită, poetul îşi va cere scuze în felul lui:

„*Apoi-preoteasă dragă/ Noi ne-am dus o noapte-ntreagă/ Ne-a udat ploaia cu tătul/ Pentru-un spritar ca oțătul./ Parca-i zeamă de duhan / Nu mai beau bere suhan*"[46].

[43] Onisifor Ghibu, *op. cit*., pp. 179–180.
[44] *Ibidem*, p. 181.
[45] Victor Motogna, *Amintiri despre George Coşbuc (1910–1911)*, apud Daniel Corbu (ed.), *op. cit.*, p. 258.

În luna septembrie 1910, sub conducerea lui Iuliu Maniu, încep, la Blaj, pregătirile pentru serbările semicentenarului ASTRA. Chemarea Blajului a stârnit plăcere în inimile tuturor românilor. Pe o carte poştală, adresată lui Ion Luca Caragiale, pe care semnează Iuliu Maniu, Ștefan Pop, A. C. Domșa, A. Prie, Roșianu, Micul, I. Mureșianu, Flaviu C. Domșa, Papiu ș.a., George Coșbuc scrie: „*Nene Iancule, te salută blăjenii. No, che tare-i minunat*”[47].

La începutul anului 1911, intelectualii din jurul cotidianului „Românul” din Arad[48] decid să aducă în redacție pe Ion Luca Caragiale, aflat în acea perioadă la Berlin, care prin strălucirea sa, să facă posibilă reabilitarea gazetei[49]. De la berăria „Schuch Ferencz” din Arad, unde se adunaseră fruntașii din oraș împreună cu soțiile lor, Coșbuc versifică un distih: „*Trăim ca prin văzduh / aici la Ferencz Schuch*”, după care continuă: „*Cu dorul de a te cunoaște*”[50]. Caragiale nu stătu mult pe gânduri și veni spre a-și lua în primire locul de onoare și răspundere care îi era oferită și care, la prima vedere, părea că-i va deschide perspective și orizonturi ca-n povești. Amestecul lui Caragiale în treburile politice ale ardelenilor se va bucura doar de sarcasmul confraților, fiind cunoscută epigrama lui Cincinat Pavelescu „Dedicată unui scriitor, care a spus că el este un ceasornic fin, de precizie, pe care

---

[46] *Ibidem*.

[47] Șerban Cioculescu, *op. cit.,* p. 325.

[48] Cotidianul „Românul”, publicație politică a Partidului Național Român din Transilvania, a apărut la Arad la 1 ianuarie 1911, sub conducerea lui Vasile Goldiș, având alături pe Aurel Lazăr, Ioan Suciu, Ștefan Cicio-Pop ș.a., ca urmare a conflictului apărut între grupul luptătorilor ardeleni, format din „bătrânii ruginiți” și „tinerii oțeliți”. De fapt, războiul nu era „de proporții homerice”, cum a fost resimțit la vreamea aceea, ci era un conflict generat de metodele și tactica de luptă care trebuiau folosite în contextul tratativelor cu guvernul ungar, care a degenerat în violențe verbale și atacuri personale. Conflictul ivit între politicienii transilvăneni se sfârșește în martie 1912, cânt tinerii revin la Vad, iar Octavian Goga, Onisifor Ghibu și Ion Agârbiceanu intră în comitetul redacție al „Românului”, care rămâne unicul purtător de cuvânt al Partidului Național Român, pentru că Revista „Tribuna” de la Sibiu își încetează activitatea.

[49] Onisifor Ghibu, *op. cit.*, p. 134.

[50] Șerban Cioculescu, *op. cit.,* p. 325.

trebuie să-l ungă gazeta la care scrie: *«Eşti cronometru fin, desigur / Dar la... gazetă ce cauţi, oare? / Au, ai nevoie de ceasornic / Sau ai nevoie de unsoare?»*"[51].

În Duminica Tomii din anul 1911, George Coşbuc fusese invitat la sedinţa Sinodului Arhidiecezan de la Sibiu, loc de dezbatere a problemelor bisericeşti, şcolare şi economice ale Bisericii Ortodoxe Române din Ardeal. Poetul era cât pe ce să nu fie recunoscut, întrucât îi dispăruse şuviţa stufoasă de pe frunte, care îi dădea o notă caracteristică. Întrebat de Onisifor Ghibu dacă şi-a schimbat frizura, Coşbuc a început să îi relateze nenorocirea pe care o păţise cu şuviţa de păr:

„*După o noapte albă, petrecută în cercul unor amici din Caransebeş, la prima oră de dimineaţă, am intrat într-o frizerie să mă tund, în vederea plecării spre Sibiu. În timp ce frizerul îşi făcea meseria pe capul meu, se vede că am aţipit. Când, deodată, simt maşina de tuns în părul meu, în faţă. Şvabul dracului îmi tăiase şuviţa cu maşina! – Ce-ai făcut, neamţule, fir-ai al dracului! – Kurz, mi-a răspuns el foarte liniştit pe nemţeşte. Dar eu îi spusesem halbkurz. Orice discuţie devenise de prisos. Dar ce mă fac eu acuma, când m-oi întoarce la Bucureşti. O să mă omoare nevasta, când m-o vedea fără şuviţa de păr, pe care o port de când ne-am cunoscut. Va trebui să peterc câteva zile bune aici, ca să se mai repare puţin situaţia asta neplăcută*"[52].

În vara anului 1908, poetul vine la Bistriţa, invitat la botezul nepotului său, George Tiburţiu. Aflăm aceasta dintr-o scrisoare datată 19 iunie 1908, trimisă de acesta din Bucureşti preotului greco-catolic Pantilimon Zagrai din Bistriţa Bârgăului, soţul Valeriei, născută Coşbuc, nepoată de frate, prin care-l asigura: „*... Dar negreşit, vom fi sâmbătă la Bistriţă, iar Duminică (29 iunie 1908 – n.n), la voi... adică în Bârgău*". Vizita poetului la Bistriţa a fost semnalată şi de presa locală, intelectualitatea românească simţindu-se onorată de prezenţa acestuia în mijlocul

[51] Onisifor Ghibu, *op. cit*., p. 145.
[52] *Ibidem*, p. 185.

ei[53]. Un an mai târziu, poetul va reveni pe plaiurile natale, cu ocazia împlinirii a 25 de ani de la absolvirea Bacalaureatului, fiind primit de către colegi și profesori „*cu o nestăvilită admirație și mândrie*”[54].

De atunci datează fotografiile cu cei trei foști colegi de la școala din Năsăud, realizate în studioul maestrului Alexandru Roșu din Bistrița: una sobră, în care interlocutorii se uită atenți la fotograf, o alta în care George Matheiu toarnă în pahare, iar a treia, în care se toastează cu paharul de vin în mână. Mai există o a patra fotografie, în care apar George Coșbuc și George Linul împreună cu soțiile lor, care sunt așezate pe scaune[55].

În anul 1913, George Coșbuc participă, în calitate de absolvent, la serbările semicentenarului Liceului Grăniceresc din Năsăud. Folclorul local reținea acea inegalabilă invitație în versuri, adresată profesorului Grigore Pletosu, devenit între timp protopop al Bistriței, scrisă de poetul George Coșbuc într-una din serile în care, ca oaspete la Bistrița, se retrăsese împreună cu tipograful George Matheiu și avocatul George Linul, la un „pahar de vorbă bună”, pe terasa unui restaurant din Marktplatz (Piața Centrală a orașului), cunoscut de bistrițeni sub denumirea „La Paulini”:

> „*Noi rugăm pe Protopopul / Să-și pună degrabă clopul / Și să vină înspre noi. / Noi suntem la Paulini / Și petrecem ca vecinii / Cu vin vechi și chelneri noi*”[56].

Imaginarul autorilor care s-au ocupat de biografia lui George Coșbuc diferă în funcție de inspirație și percepția istoriilor locale. Dacă ani la

---

[53] *D-l George Coșbuc, poetul care a dus departe faima ținutului nostru, petrecând câteva zile și în orașul nostru cu stimata soție, intelectualii români din Bistrița s-au întrunit joi seara la o cină comună în onoarea sa. Bineventarea poetului a făcut-o în cuvinte alese d-l Dr. Tripon, iar d-l T. A. Bogdan a cetit o poesie ocasională. Asemenea convenire au ținut și năsăudenii*”. Apud „Revista Bistriței”, anul IV, nr. 35, Bistrița, sâmbătă, 30 august / 12 septembrie 1908

[54] Gavril Scridon, *Coșbuc în locurile anilor de ucenicie*, Bistrița, 1975, p. 53; vezi și „Calendarul Bistriței pe anul 1910”, p. 91.

[55] Dan Lucian Vaida, „Contribuții privind cunoașterea unor fotografii cu valoare documentară”, în „Arhiva Someșană”, seria III, XIV, Năsăud, 2015, pp. 273–282.

[56] George Vasile Rațiu, *Univers Coșbucian la Bistrița*, Ed. Mesagerul, Bistrița, 2010, p. 11.

rând restaurantul din Bistrița, unde George Coșbuc a petrecut cu prietenii săi, nu a fost localizat, regretatul profesor George Vasile Rațiu îl identifică speculativ cu localul „König von Hungarn – Magyar Kiraly Szalloda", situat în partea de sus a străzii Lemnelor, probabil, datorită faimei pe care și-o câștigase după ce fusese amintit de Bram Stoker în descrierea drumului spre ținutul contelui Dracula. Mai târziu, în anul 1919, Prințul Carol al României, aflat în exil la Bistrița, va trăi într-un aparatament din acest hotel o idilă cu Maria Martini, bucureșteancă „*de statură mijlocie, castanie bătând în blond, nici urâtă, nici frumoasă, sprintenă în mişcări*"[57].

Un alt local vestit al Bistriței, unde ar fi putut petrece cei trei prieteni, era Hotelul Sahling, situat în apropierea bisericii catolice de pe str. Spitalgasse. Din anul 1885, Biserica Ortodoxă închiriase aici un apartament pentru a-și ține ședințele sinodului protopesc. După anul 1920, terasa restaurantului, cunoscută sub numele Fritsch, va deveni renumită, fiind frecventată de domnii și boema orașului. Documentele de arhivă demonstrează însă fără echivoc că proprietatea familiei Paulini se află pe latura estică a Marktplatz-ului bistrițean, iar la începutul secolului XX, aici funcționa un restaurant[58].

---

[57] Alexandru Vaida-Voevod, *op. cit.,* vol. II. p. 45.

[58] Prima menţiune a imobilului din Piaţa Centrală, nr. 46, Bistriţa, constând în casa de piatră cu etaj, compusă din 3 camere, spaţiu comercial şi curte, apare în Cartea Funciară a oraşului în data de 22.04.1874, când la numărul topografic 1054, sunt înregistraţi ca proprietari Fleischer Rudolf, Fleischer Louise şi Dietrich Samuel. La data de 12.06.1901, prin contract de moştenire şi contract de vânzare-cumpărare, imobilul în componenţa de mai sus se înscrie în favoarea lui Bertleff Frigyes şi Paulini Mihály, ca proprietari în cote de 9/10 părţi, iar 1/10 părţi rămâne pe Fleischer Robert junior. La 04.09.1901, prin Sentinţa Tribunalului Cluj, cota parte de pe numele lui Fleischer Robert revine lui Paulini Mihály. Din anul 1904, imobilul revine lui Paulini Mihály, iar la 10.10.1911 se face menţiunea şi în Cartea Funciară, Paulini Mihály preluând şi partea lui Bertleff Frigyes, prin contract de vânzare-cumpărare a imobilului, respectiv casă din piatră compusă din: coridor intrare, casa scării şi spaţiu comercial. La data de 25.07.1927, prin deciziunea de moştenire a Judecătoriei Mixte Bistriţa, imobilul trece în proprietatea soţiei defunctului Paulini Mihály şi a celor şase copii. În aceeaşi zi, în baza unui contract de schimb, se intabulează dreptul de proprietate al imobilului pe Zarles Mihail şi soţia acestuia, născută Kerth Frieda. Analizând cele de mai sus, putem concluziona că Paulini Mihály a fost proprietar

Plăcerea de a se juca cu contraziceri și cu tendințe versificate o mărturisește însuși poetul în poezia „Sonet”:

„*Se zice și s-a zis că-i un secret / Al artei, să compui macame-arabe / Să știi să faci o odă unei babe / Și, fără fond, să faci un bun sonet... // Opt versuri le-am făcut! așa, cu gluma, / Dar stante pede iată mai un vers, / O, de-aș găsi acum o rimă-numa / Arhangheli, trâmbițați prin univers! / Eu sute de sonete-ți fac de-acuma! / Dar haid’! și fără rimă văd c-a mers*”[59].

***

Hotel Loib, Karlsbad – 1911

asupra imobilelor casă de piatră și spațiu comercial (fost restaurant) în perioada 1901–1927. După decesul acestuia, în anul 1927, bunurile au rămas moștenitorilor (soția și copiii) și vândute de către aceștia. Cf. Oficiul de Cadastru și Publicitate Imobiliară Bistrița-Năsăud, *CF Bistrița nr. 442;* vezi și Ernst Wagner, *Bistritz in Siebenbürgen*, 2. Band. Beiträge zur Geschichte der Stadt, hrsg. aus Anlaß des 4. Treffens der Bistritzer vom 22. bis 24 Oktober 1982 in Dinkelsbühl / Mfr., p. 131.

[59] George Coșbuc, *Poezii*, Ed. Albatros, București, 1987, p. 257.

George Coşbuc, Elena (Lencica) Vaida, av. Dumitru Ciuta,
Alexandru Vaida-Voevod, Ion Luca Caragiale
Terasa Hotelului „Loib", Karlsbad – iunie 1911

Terasa Oteteleşeanu
Bucureşti – sfârşitul sec. XIX

Restaurantul „Carul cu bere”
București – începutul sec. XX

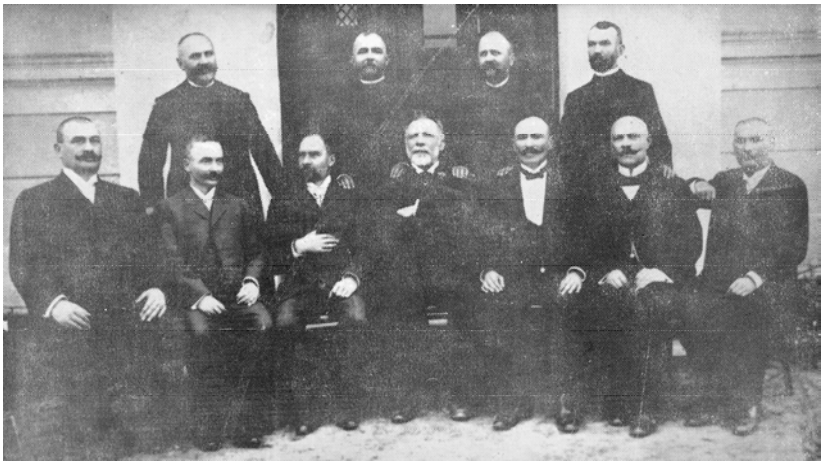

Grigore Pletosu și George Coșbuc, împreună cu foștii colegi de școală
Năsăud – 10 august 1909

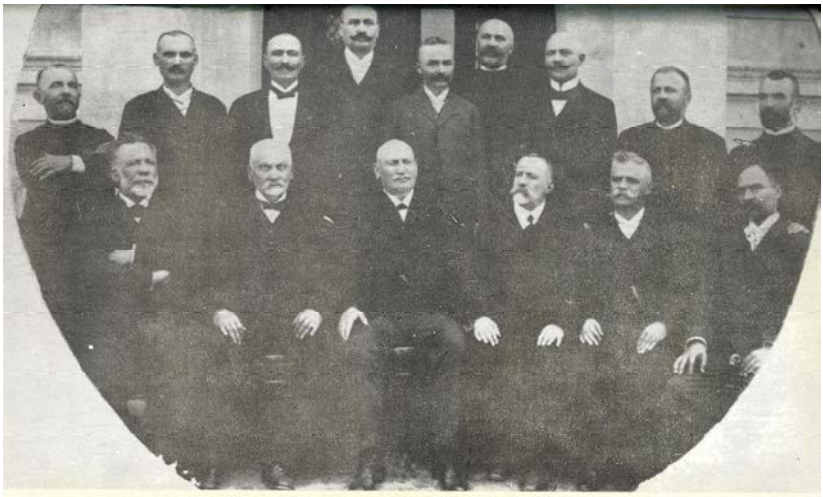

I: Grig. Pletosu, Paul Tanco,
Ion Ciocan, Const. Moisil, Gavrilă Scridon, George Coșbuc
II: Ion Bârsan, Ion Marte, Ion Popescu, Iosif Popescu, Alexandru Andressi,
Todor Bohățel, George Linul, Zaharie Bulbuc, Grigore Ciunterei
Năsăud – 10 august 1909

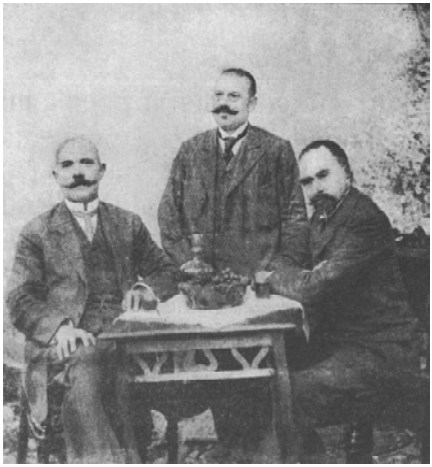

George Linul, George Matheiu, George Coșbuc
Bistrița – 1909

1. Sept. 1909.

Trei foști conșcolari la revedere după 25 ani.

Dr. George Linul protofiscal comit. | George Matheiu proprietar de tipografie. | George Coșbuc poet.

Familia George Coșbuc și fam. George Linul
Bistrița – 1 septembrie 1909

Restaurantul „La Paulini” (a doua clădire, de la stânga)
Marktplatz, Bistrița – începutul sec. XX

Bistrița – 16 septembrie 2016

CUPRINS

MIRCEA GELU BUTA
Amintindu-ne de George Coşbuc 5

IOAN PINTEA
Tradiția actualității 11

NICOLAE MANOLESCU
„Coşbuc 150”... 15

IOAN-AUREL POP
Istoria românilor – sursă de inspirație în creația poetică
a lui George Coşbuc 33

MIHAI ZAMFIR
Cultura poetului 45

ANDREI MARGA
George Coşbuc nesimplificat 51

ION POP
Cu gândul la George Coşbuc 61

ADRIAN ONOFREIU
La aniversare – Coşbuc 150. Contra critica documentară 65

TUDOREL URIAN
Anii bucureşteni ai lui Coşbuc 79

MIRCEA GELU BUTA
George Coşbuc, spirituale şi amuzamente 89

ISBN: 978-606-37-0110-8